

Medikuen gaixotasun psikologikoak
sendatzeko programa bat sortu behar izan da

ARGIA

2006ko uztailaren 23a | LXIX. urtea | 2.050 zenbakia | 3,50 euro

Xabi Larralde (AB)
"PSOEk ezin du Auzitegi
Nazionalak erabakitzen
duenaren zain egon
Batasunarekin bilkura
publikoak egiteko"

**"Errealitatea
beste ikuspegi
batetik erakustea
da artea eta
jende gutxi da
horretarako gai"**

**Lourdes
Fernandez**

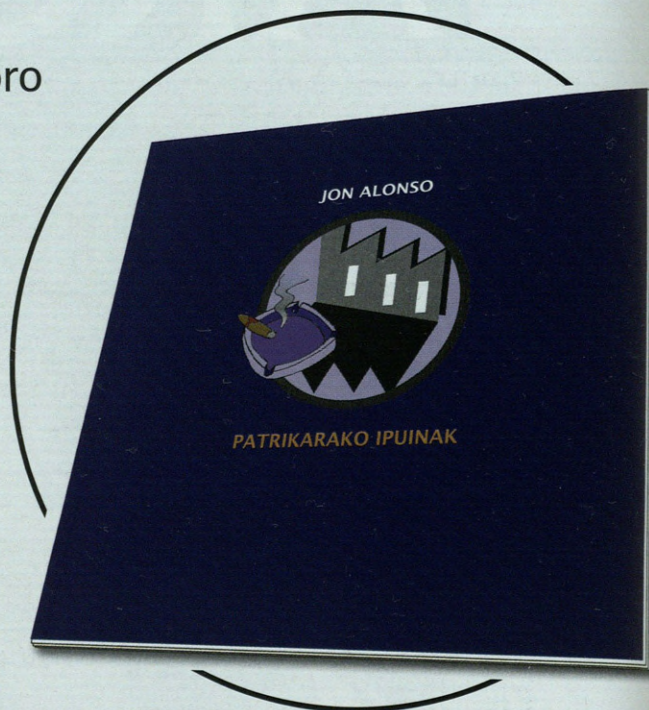
ARCO azokako zuzendaria

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

Datorren astean, ARGIA berezia

- Xabi Alonsori elkarrizketa
- Condor Legioko Jose Ramon Calparsoro pilotua aurrez aurre
- Hirugarren dimentsioa Euskal Herrian

+ Jon Alonsoren
**PATRIKARAKO
IPUINAK**
esklusiban!

Lattun 102

Datorren asteko ARGIArekin

Koldo Izaguirre

Idazlea:

*Sua nahi, Mr. Churchill eta
Teilatuko lizarra.*

Pertsona

Pentsalaria

Herritarra

Gaiak

- 04 Asteko gaia. Euskal herritarren konstituzio politikoak XIX. mendean: 1852.**
Joseba Agirreazkuenaga.
- 16 Kontaidazu zertan ibili zinen 1986tik aurrera.**
Alvaro Hilario Pérez de San Román.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.**
Gora Pro Nobis.
- 22 Itxaro Borda.** Ttakun (h)errenka.
- 24 Iñaki Zubeldia.**
Irakurzaletasuna piztu nahian.
- 24 Castillo Suarez.**
Beste baten etxean.
- 25 Anuntxi Arana.** Astoaren lastoa.
- 25 Joxemari Ostolaza.** Itsatsita.
- 26 Maialen Lujanbio.**
Bertso berriak hamaika heriotzena.

Xabi Larralde.

Erdiko kaiera

- 27 Bizkaiko bertsogintza: mende bete bertso.** Zihara Enbeita.
- 31 Jon Alonso: "Errealitatea iruzur etengabea da".** Izaskun Jauregi.
- 33 Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
- 36 Ezpalak.** Katixa Garate.
- 38 Denbora-pasak.**
- 40 Ihesi: Arantziatik arantzara.** Beñat Gaztelumendi.
- 44 Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 47 Administrazioa euskalduntzeko plan aitzindaria.** Jon Gonzalo.
- 52 Baionako portua Frantziako Estatu onenatarikoa.** Daniel Udalaiz.
- 54 Bero-beroan.** Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.
- 56 Urre gorriaren garestitzeak zerbait esan nahi ote du?** Pello Zubiria.

11 | Lourdes Fernandez

Bilerarik bilera dabil Lourdes Fernandez Madrilgo eromenean ARCO Arte Garaikideko Azokako zuzendari izendatu zutenetik. Lourdes donostiarra da, eta urteak daramatza galerien munduan murgildurik. Lehenengo Madrilgo Marlborough galerian eta gero Donostiako DVn. Manifesta 5 ere gidatu zuen. Arte munduan eskarmentu handia du eta elkarrizketan erakutsi digunez artista da Madrilgo kaleetan bizitzen.

49 | Xabi Larralde

Mikel Asurmendi

23 | Luparekin

Erramun Osa

58 | Azkena

Kike D. de Ultzurrun

18 | Medikua sendatzeko programa

Gainontzeko herritarren antzera, medikuak ere gaixotzen dira, baina ez dituzte gainontzeko pazienteen ohitura berdinak. Automedikatze joera handia dute eta gaixotasun psikologikoak beren kabuz tratatu ohi dituzte. Horri aurre egiteko jaio zen programa gertutik ezagutu dugu.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibitz Eizaguirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombou, Jon Torner, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetza: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loliarte, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortza.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA: Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetza: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Iparr Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Arretzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Jon Urbe / Argazki Press.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

Euskal herritarren “konstituzio politikoak” XIX. mendean: 1852

XXI. mendean kontrakoa iruditzen bazaigu ere, konstituzioa eta nazioa politikagintza berriko kontzeptuak dira. Konstituzioa eta nazioa mundu osoan zabaldurik dauden ikurrak dira. Baina lehen konstituzio moderno arautua Ipar Amerikan sortu zen independentzia lortzeko ikur gisa 1776an. XIX. mendean euskal herritarren konstituzioaren definizio baterako eginiko saiakera gogoratu behar dugu. Aldaketa haren berrirakurketa bat egingo dugu egungo eta etorkizuneko gertaerak ulertze aldera.

JOSEBA AGIRREAZKUENAGA

KONSTITUZIOA ETA NAZIOA, horra politikagintza berriko bi kontzeptu ardatz. Eta gurean, 1918. urteaz geroztik, Estatutua eta autonomia. 1852an, Pedro Egaña eta Blas Lopez politikari eta legelariak, espainiar konstituzionalismoaren baitan, mendebaldeko hiru euskal herrialdeetako euskaldunen berezko konstituzio politikoa zertan zetzan definitu zuten. 1839an jadanik euskal “nazionalitate”aren erakusle zirela aldarrikatu zuten Madrilén bizi ziren lau herrialdeetako euskal jatorriko buruzagi politikoei.

1936an Eusko Jaurilaritza antolatu zen Espainiako II. Errepublikaren baitan. Antolatutako autogobernuak bestelako oinarri politiko eta juridikoak izan zituen. Baina hainbat arlotan, iraganeko konstituzio foralen eragin politikoa nabarmena zen.

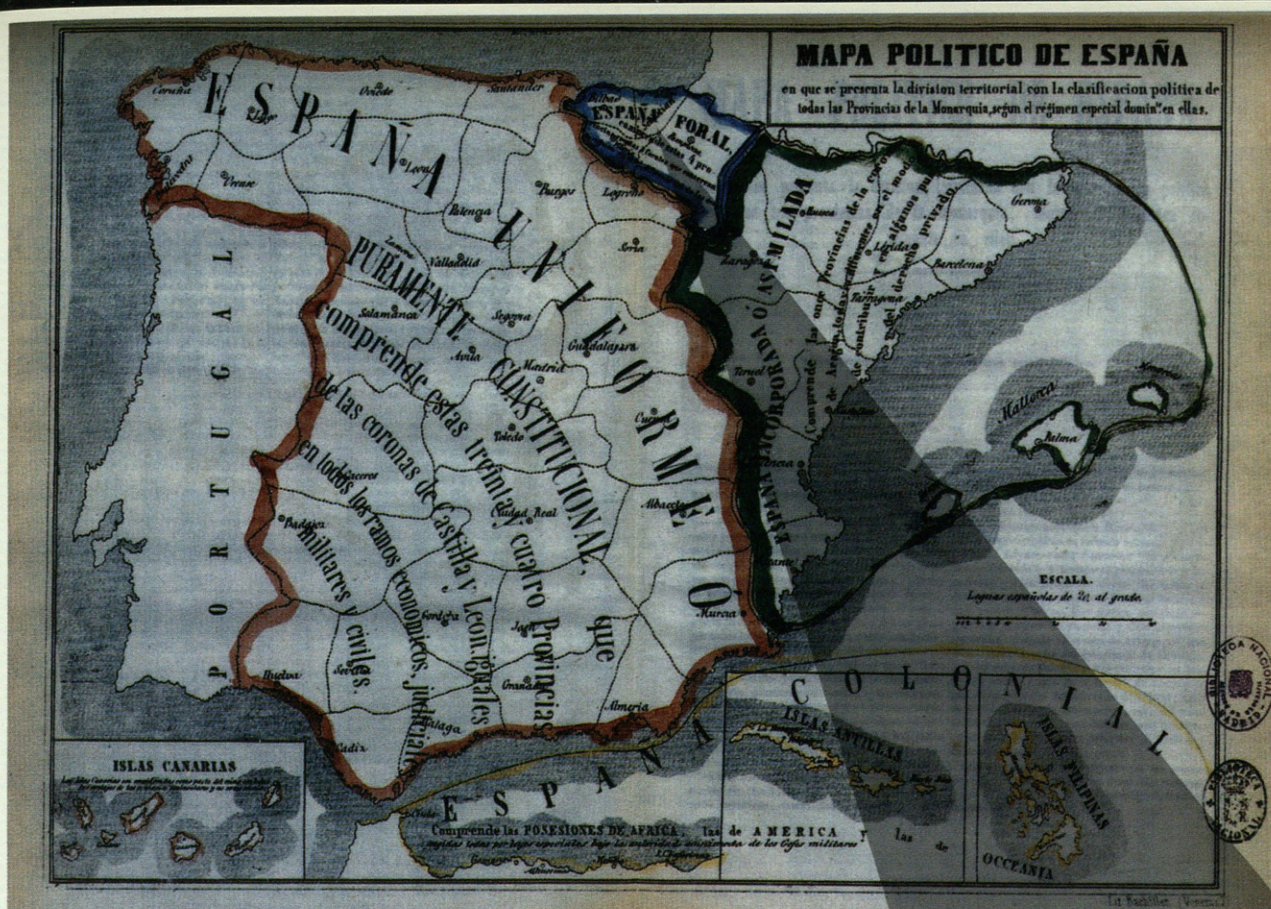
XXI. mendean, konstituzioa eta nazioa mundu osoko biztanleen kontzeptuak bihurtu zaizkigu. Europar kulturaren ikurrak ditugu eta munduan barrena zabaldurik daude. Eta gurean, egun hauetan berriz eztabaida politikoa agertu dira XIX. mende erdiko gaiak eta soluziobideak: Bizikidetzatza, Euskal Herria, Espainia, berriz ditugu aipagai. Iraganeko arazoan berpizkundea? Gutxienez, iraganeko esperientzien berrirakurketa egin behar dugu etorkizunari begira.

Konstituzioak egituraketa adierazten du eta, Argien Mendean, arrazoiaren arabera egituraketak behar zirela-eta, politikagintzaren arda-

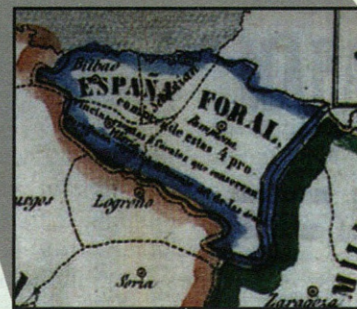
tza bihurtu zen. XVIII. mendearen amaieran arau politikoen egituraketa adierazten zuen, non eskubide pertsonalak eta komunitatearen antolaketa, berme publiko eta nabarmenez jagonik adierazten ziren. Konstituzioetan nazioak ageri ziren. Hasieran, jaioterria baino adierazten ez zuten nazioak. XIX. mendean, aldiz, konstituzio baten arabera egituraturik dagoen komunitate politikoa dugu. XVIII. mende bukaeran, gizartearen alde jakintsu eta adoretuak osatzen zuen nazioa eta horregatik aginte osoaren jabe bihurtu behar zen, jakinduria zuelako lagun ongizate gizartea lortzeko.

Lehen konstituzio moderno arautua independentzia lortzeko ikurraren ildoa sortu zen. Ameriketako iparraldeko lurraldeetan, 1776an, federalismoa bide zela, konstituzio egituraketak eskubide pertsonalak eta komunitatearen argitzen eta bermatzen zituen. Mende bat lehenago, Erresuma Batuan, Parlamentuen aldekoek irabazi zuten gerra zibila eta ondorioz, Parlamentuak hartutako erabakien bidez konstituzioa definitzen zen, epaileek ere zeregin handia zutelarik legedien sorreran. Beraz, etengabeko konstituzio egituraketa zen, egunez egun erabakiz definitzen zena. Gaur egun Erresuma Batuan ere ildo horretan jarraitzen dute.

Frantziako Iraultzan berriz, gizaki guztion eskubide indibidualen zerrenda idatzi zuten eta konstituzio erabat berria egin zuten, aurreko

F. Torres Villegas-en 1852ko Espainiako mapa politikoa. Mapa honek ikuspegi politiko berezia eskaintzen zuen, Espainia lau zatitan banatuz: Espainia konstituzionala, Espainia asimilatua, koloniala eta forala. Espainia uniforme eta konstituzional hutsean honakoa dio: "Gaztela eta Leongo Koroaren hogeita hamalau probintziak hartzen ditu. Elkarren artean berdinak dira bai alor ekonomikoan, bai judizialean, militarrean eta zibilean". Espainia asimilatuan, berriz: "Aragoiko Koroaren hamaika probintziak hartzen ditu bere baitan. Oraindik ezberdinak dira zergak ordaintzeko moduan eta eskubide pribatuaren puntu batzuetan". Espainia koloniala honela azaltzen du: "Afrika, Amerika eta Ozeaniako jabetzak hartzen ditu eta guztietan lege bereziak daude indarrean". Espainia foralari dagokionez (eskuinean), honela dio mapak: "Lau probintzia foral edo salbuetsi hartzen ditu bere baitan. Hauek beraien erregimen berezia mantentzen dute, besteengandik ezberdina dena".

legedi guztiak alde batera utziz. Egun handia izan zen, zalantzarik barik, pertsona bakoitzaren eskubideak zaintzeko bermeak sortzen zirelako. Sinesmenen esparruan askatasunaren egunsentia nabari zen. Ez dago beste lege nagusirik pertsona bakoitzaren eskubide zehatzak zaintzen dituen baina. Eta adierazpen askatasuna, hizkuntzaren bidezkoa ere, pertsonen eskubidea da. Baina aldi berean, nazioa definitu zuten, euskaldunen ordezkariak han bertan zeudela. Han zen adibidez D. Garat, ministro eta buruzagi politikoa izango zena. Eta ondorioz frantsesa zer zen definitu eta erduzko frantsesaren irudia asmatu zuten, lurralde jakin batekoak horretara mugatuz. Delako ereduari egokitzea lortzen zen heinean irabaziko zuen norberak bere askatasuna. Frantsesa zer den definitu ondoren, frantsesak egiteko araua indarrean jarri zen, indarrez, jakina. Eta aldi horretan, euskaldunak bete-betean sartu ziren mundu berriko gorpilaren abiada konstituzionalean.

Gaur egun, Europako konstituzioa dugu eztabaida gai. Espainian, 1978ko konstituzioak oinarri eta legitimazio sendoa irabazi du. Frantzia eztabaida berri egin da, populazio berri andana frantses bihurtzeko kezka baitago. Eta Euskal Herrian botere konstituziogileak, berriz ere eratu eta sendotu egin dira: Eusko Legebiltzarra eta Nafarroan, Foru Parlamentua. Berriz ere, diot, aurreko garaian ere egon zelako, egon. Eta duela lau edo bost belaunaldi pentsatu eta asmatu egin ezin baita besterik barik ezereztu. Grabitazio legea astuna dugu gizarte eta pertsonen izatean.

Euskal herritarren Batzar Nagusiak

Konstituzio politiko berrien garaian berehala piztu zen eztabaida. Euskal Herrian antolatutako zeuden Batzar Nagusiak eztabaida leku bihurtu ziren. Batzar Nagusien nortasun politikoaren jarraipena lortzeko doktrina politikoa asmatu eta egokitu zen.

Ipar Euskal Herrian 1789an, adibidez, Lapurdiko Biltzarra desegin zen, Asanblea

Nazionala Parisen erabakitzen ari zen konstituzio berriaren arabera. Lapurdiko Biltzarra, 1789ko irailaren 1ean bildu zen eta, besteak beste, zera adierazi zuen: *“Les Basques français du Labourt n'ont cessé de repeter dans tous les temps au gouvernement que leur constitution actuelle est la seule sous laquelle ils puissent exister”*. Hau da, euskaldunen izate politikoa foru konstituzioaren iraupenari loturik ageri da. Ideia hau Hegoaldean errepikatu zen XIX. mendean barrena. Frantzian, aurrerantzean, Asanblea Nazionala bihurtzen zen legezko aginte guztien iturburu.

Hego Euskal Herrian, XIX. mendeko konstituzionalismo politikoaren garaian Espainian Parlamentu Nazionala egituraturik egon arren, euskal nortasun politikoaren adierazle gisa, Bizkaian, Gipuzkoan eta Araban Batzar Nagusiak indarrean eta egokitzapen prozesuaren gurgilean iraun zuten, harik eta 1877an Espainiako Gubernuburuak desegin arte. Batzar Nagusiak parlamentarismo liberalaren ildoan aldatzen eta berrantolatzen ari ziren. Eta esperientzia hau ez da aintzat hartzen behar den beste. A. Canovasek, bat batean moztu zuen, 1876an erabaki zuen legearen ondorioz.

Adierazgarri da *La Paz*, Madrilén argitaratzen zen egunkariak jasan zuen epaiketa 1877an. Salaketa: Espainiako Parlamentua eta Batzar Nagusiak parez pareko erakundetzat jartzen zituela.

XX. mende hasieran, ezin izan zuten lortu Batzar Nagusiak berreskuratzea. Eta ondorioz, 1918an, estatutu autonomikoen definizioa eta eskakizuna hasi zen. Baina 1979an, berriz berrantolatu ziren Nafarroan Foru Parlamentua bihurtzeko asmoz. 1841ean Espainiako Parlamentuan onarturiko legeak bere indarra adieraz-

Ipar Amerikako kongresuaren independentzia deialdia, 1776an.

koa gogoratu behar dugu, aginte publikoaren jabe izan zelako. Historia honetan, hiru kinka aldi gogoratu behar dira: 1793-1794, 1808-1812, eta 1839-1852.

Konstituzio politikoa Euskal Herriko aginte publikoa bermatzeko

1793an jadanik, mendebaleko lurraldeetan, Batzar Nagusien ordezkariak Bilbon bildurik, argi eta garbi adierazi zuten konstituzio politikoa arautzeko eta zaintzeko premia zutela. Foru nortasun politikoak porrot eginez gero, Euskal herritarrena ere beste horrenbesteko amildegian desagertuko zelako. Batzar Nagusien aginteak izate politikoa gorde behar zuen. Bizkaia, Gipuzkoa eta Arabako Batzar Nagusiak populazioaren borondatearen erakusle ziren.

Bilboko bilkura komunean, hara nolako zehaztasunez adierazi zuten: *“Excitadas por sus naturales y el deseo de conservar sus fueros, franquezas, y libertades contemplaron conveniente examinar (egin-dako aldaketak)... como también de aquellos que pueden mejorar la Constitución del País y consolidar la Hermandad que desean perpetuar”*. Helburu hau, Arabako ordezkariak egin zuen deialdian ageri zen. Bilkurak lau egunez iraun zuen -1793eko urriaren 30ean hasi eta azaroaren 2an amaitu zen-.

Bilkuran, eskubide indibidualen arloan, Ipar Euskal Herrian eta Frantzian gertatu zena eza-gutu arren, ez zen eztabaida gai izan. Bileran liberal eta absolutista joerako buruzagiak egon ziren.

Beraz, lehen ondorioa hauxe dugu: Euskal kultura konstituzionalaren abiapuntua ez da, halabeharrez, Espainian konstituzio liberal formalen ondorioz soilik sortzen. Badu beste iturri argia,

Konstituzio politiko berrien garaian

berehala piztu zen eztabaida.

Euskal Herrian antolaturik zeuden

Batzar Nagusiak bihurtu ziren

eztabaida leku

foru konstituzioa deiturikoan, delako honek egokitzapen berritzailea sortzeko gaitasuna ere gordetzen zuelako, Batzar Nagusiak indarrean zeuden bitartean behintzat.

XIX. mendean barrena, hiru herrialdeetako Batzar Nagusien ordezkarien bilkura komunak irakurtzen baditugu, hau da "konferentziak" direlakoak, argi eta garbi ageri da aginte eta administrazio publikoa antolatzeko borondatea gorde nahi zutela. Bere kabuz antolatutako aginteak administrazio publiko berriak sortzen zituen erronka berriak kudeatzeko gaitasuna adierazten zuen. Eta egituratzeko komun honek 1800ean errege agindua lortu zuen, hau da, lege zaharraren erresuman legezko erakunde egin zen.

1794ko gerra giroan Espainiar erresumarekiko leialtasunak erdi porrot egin zuen, Getarin bildu zirenean Gipuzkoako Batzar Nagusiak. Hala ere, aldi berean, erregea, erlijioa eta patria ikur bihurturik Arrasaten antolatu ziren, Espainiar leialtasunari eusteko eta azken hauek benetako euskaldun jatorraren izatea definitu eta bereganatzeko gaitasuna erakutsi zuten. Adibidez, 1794an Bilbon Santiago elizarako argitaratu ziren bertso paperetan, honelakoak ageri ziren:

*Bakotzak egiten dau
hemen al dabena
jakinik dala gerra
Jaunak nahi dabena
fraile ta abadiak
besteekaz batera
badira dira pozarren
armak bartutera*

*Señorijo, Konsulau
ta Urija alkarturik,
aberatsak izanda
dagoz pobreturik,
emoten ditubela
ondasun handijak,
gordetearren errege,
fede ta herrijak.*

XIX. mendean barrena, Espainietako Erresumarekiko leialtasuna erabatekoa izan zen. Espainia barik, Espainiak baitzeuden Erresumaren baitan.

Baiona, 1808: Kultura konstituzionalen topaleku eta eztabaida

1808an Baionan Espainiarako lehen konstituzio liberala eztabaida gai izan zen. Napoleon Bonapartek Borboiak Espainiako erresumatik kendu, bere anaia errege jarri eta Frantziako eredu oinarritutako konstituzio politiko berria indarrez ezarri nahi izan zuen. Espainiako ordezkariak deitu zituen Baionara eta bertara joan ziren Bilbo eta Donostiako merkatarien kontsulatu-tako ordezkariak, eliza katolikoaren ordezkariak eta Euskal Herriko Batzar Nagusietako ordezkariak eta Nafarroako Diputaziokoak.

1808an, Baiona Euskal Herriko kultura konstituzionalen abiapuntua izan zen. Legez aukeratuak izan ziren euskal herrialdeetako ordezkariak Baionara joan ziren eta herrialde bakoitzeko konstituzio politikoen alde egin zuten, foru konstituzioaren alde. Izan ere, liberalismoaren ildokoak omen ziren.

MY JOK

Txakur kalea 6.
48005 BILBO
Telf.: 637 864 742

info@myjok.com www.myjok.com

Nafarroako ordezkariak ziren Luis Gainza eta Miguel Escudero (24-06-1808) honakoa adierazi zuten: “*Se conserve a Navarra su Constitución particular*”. Arabako Ortuño Agirrek –Montehermosoko markesak– adierazi zuen “*Que la provincia de Alava no sea comprendida en la Constitución que se va a dar a España y que se la conserve la que actualmente goza por fuero (...) sería inevitable su ruina, con la falta de la Constitución foral que goza*”. Jose Maria Lardizabalek Gipuzkoako legedia eta Konstituzio berriaren arteko kontraesanak adierazi zituen eta bere horretan Gipuzkoakoa gorde behar zela aldarrikatu zuen. Bizkaiko ordezkariak, Juan Jose María Yandiola, honelako ondorioa ateratu zuen: Espainiak behar du Konstituzio berria baina Bizkaia badu berea eta bizimodua ateratzeko premiazkoa: “*Ha existido Vizcaya separada del Gobierno general de España, con Constitución y leyes propias*”.

Baina, bestalde, 1808 frantsesadaren hasiera ere izan zen. Indar armatu okupatzaileek libertatearen bandera aitzaki, aginte militar berria ezarri zuten. Iparraldeko euskaldunak Hegoaldera igaro ziren, libertatearen misiolari zirelakoan, “Bego Frantzia libro” oihukatuz. Okupatu eta okupatzaileen arteko tirabira sortu zen eta aldi berean gerra soziala izan zen, tokian tokiko matxinoak jauntxoak erasotzen hasi zirelako. Euskal Herriko buruzagi argiek, jauntxoek, Espainian erreformak sartzeko aukera zela ulertu zuten. Azkenean, Foru aginteak desegin ziren. Nafarroako Gobernua eta Bizkaiko Gobernua sortu ziren Paris zutela agintaritzea iturri.

1762. urtean Nolinek egindako mapa. Goian, Bizkaia eta Nafarroako armariak ageri dira loturik.

Bestalde, Espainiako patriotak Cadizen bildu eta konstituzio politiko berria idatzi zuten 1812an. 1808koaren aldekoak, frantsestuak eta traidoreak ziren. Bertan beste euskaldun legelari bat izan zen. Ez zuen izan Gipuzkoako Batzar Nagusien ordezkariarik, baina errefuxiatuak zeuden gipuzkoarrek aukeratua izan zen: Migel Antonio Zumalakarregi. Batzar Nagusien bidez sorturiko legediak lege zaharrekoak zirela uste zuen eta Euskal Herrian Cadizeko Konstituzioan oinarriturikoa bere horretan aplikatu behar zela aldarrikatu zuen. Beraz, espainiar konstituzionalismo liberalaren sorreran bertan baditugu bi jokamolde desberdin.

Eta 1812an, Cadizeko Konstituzioa Batzar Nagusietan, Bizkaian (Bilbon) eta Gipuzkoan (Deban)

egin zen, baina salbuespenezko klausulak jarritz: herrialdeetako konstituzio politikoaren berme edo egokitzapena lortzeko bide ematen bazuen.

Cadizeko gobernu ordezkariak ez zuten horrelakorik onartu eta aginte militarra bidali zuten, beste barik bere horretan indarrez jartzeko.

Euskaldunen nortasun politiko jatorra berdefinitua izan zen lege zaharreko moldetan: antzinako euskaldunen alabanten poeman ageri du euskaldun jatorraren izatea. Bizenta Mogelek, Abandon eta Bilbon, liberalen aurkako ideologiaren zabal-kundea egin zuen, frantziskotarrak lagun. 1819ko bertsoetan emakumeen aurkako erasoak ere salatu zituen. Tokian tokiko nortasun politikoaren etsaia liberalismoa zela aldarrikatzen zuen. Laburbilduz, bi ildok hasi eta iraun dute XIX. eta XX. mendean zehar: bata, O. Agirre –Montehermosoko markesa–, Yandiola eta Lardizabal liberalen lerrokoa; bestea, Ullibarri, Bizenta Mogel, P. Novia de Salcedo eta Valdespinako markesa lege zaharreko errege zaleen ildokoa. Batzar Nagusietako ordezkariak eta liberal lerrokoenak sortu zuen euskal herritarren konstituzionalismo liberaleko oinarri teorikorik sendoa.

1839-1852. Euskal Herriko Konstituzio politikoaren bila

Konstituzioaren legediak zuzenbidea zuen iturri eta aldi berean pertsonen eskubideak bermatzen zituen. Horra kultura konstituzional berriaren oinarria eta zergatik zen erakargarria. Eta Espainian kultura konstituzional honen egarriak adierazpen ugari izan zituen, ez bakarria eta ezinbes-

reko norabidekoa. Ez da pentsatu behar Madrilen eztabaidatu zena izan zenik halabeharrez aukera bakarra. Horren lekuko, 1840an Katalunian errepublikaren joera-koa hartzen ari zen indarra. Militarrek gero eta sarriago ezartzen zituzten salbuespenezko egoerak, berme konstituzionalak kenduz. Eta Euskal Herrian gerra zibil baten amaierak bizikidetzat berria halabeharrez ekarri behar zuela eta, Espainiar Parlamentuak, azkenean, 1839ko urriaren 25eko legea onartu zuen. Beraz, 1837ko konstituzioak debekatzen zuena, lege berriak jarri zuen indarrean: Batzar Nagusiak eta aginte publikoa, aurrerantzean foral izenpetua.

1839-1852 urteen artean politikagintza eta ideologiaren adierazpenen mintegia bihurtu zen Euskal Herria. Urte giltzarriak, Euskal Herriko erakundetze publiko berria ulertzeko.

Baina zergatik 1839ko legea, foru konstituzioaren eragina indarrera ekarri zuena? Gaur egun oraindik delako legearen eraginpean gaude.

1839an, Bilbotar biztanleak hainbat sinaduraz babesturik foruen alde agertu ziren. Foruen kontua ez zen soil-soilik jauntxo batzuen gogoia. Bilbo liberalismoaren ikurra bihurtu zen eta beraz, foruak eskatzen bazituzten, zerbaitengatik

1812an, Batzar Nagusietan,
Bizkaian eta Gipuzkoan, Cadizeko
Konstituzioa zin egin zen, baina
salbuespenezko klausulak jarritz:
herrialdeetako konstituzio
politikoaren berme edo
egokitzapena lortzeko bide ematen
bazuen

izango zen eta Madrileko iritzia publikoan eragina izan zuen. Aldi berean, Diputazio probintzialetako buruak, euskal liberal epelak eta sutsuak, 1839ko irailaren 19an bildu ziren Bilbon euskal herritarren aginte publikoak konstituzioaren baitan nolakoa izan behar zuen adosteko. Zera hitzartu zuten: Eskubide pertsonalak bermaturik zeuden 1837ko konstituzioan, Justizia ere konstituzioak modu berezitan antolatzen zuen. Guztiak horretan ados. Baina horrez gainera,

merkatal askatasuna, —beraz, aduanak Ebron— eta Batzar Nagusien bidezko aginte publikoa bere horretan irauteko adostasuna premiazkoa zela hitzartu zuten.

Hala ere, beste modu batean ulertzen hasi ziren liberal sutsuak (donostiarrak) eta liberal kontserbadore edo epelak foruen bidezko agintaritzaren geroa. Nafarroako buruzagientzat —desamortizazio legeez baliaturik elizaren lurren jabe egin eta aberastu zirenak—, aski zen zerga eta udalen aurrekontuen kudeaketa, bestelakoan Estatuaren agintea onartzen zuten. Bizkaia, Gipuzkoa eta Arabakoe, aldiz, aginte politikoa ere nahi zuten.

Mendebaldeko herrialdeetan 1840 urteaz geroztik, foru konstituzioaren moldaketa-kon-

kulturagenda

Uztailaren 19tik abuztuaren 2ra

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Erakusketak

Erakustaretoa

Uztailak 13 - Irailak 23

GLAS-KULTUR

Zer gertatu zen gardentasunarekin?

¿Qué pasó con la transparencia?

Xavier Arenós | Marc Bauer | Denis Beaubois | François Bucher C505 | Hannah Collins Octavi Comeron | Do-Ho Suh | Domènec Eventstructure Research Group | Andreas Gursky | Anna Malagrida | Iñigo Manglano-Ovalle | Antoni Muntadas | Alexander Piliš Orit Raff | Pablo Rivera | Thomas Ruff | Gregor Schneider | Efrat Shvily | Frank Thiel Timm Ulrichs | Uro | Javier Vallhonrat Albert Vidal | Anton Vidokle

Asteartetik larunbatera arte: 10:30-14:00 | 16:00-20:30

Atapuerca, eboluzioaz mintzo

judarnaldiak

Uztailak 19 -19:30

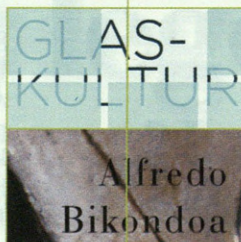
José Marí Bermúdez de Castro:

Biología de los homínidos de Atapuerca

Ganbara

Abuztuaren 26arte

Alfredo Bikondoa

Kristobaldegi, 14 20014 Donostia

www.arteleku.net

Performance

Uztailak 21. 20:30

Iputargi baten aitorkizunak

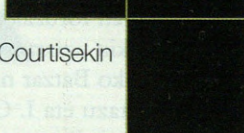
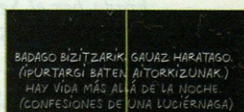
Zuzendaritza: Kontxi López

Lantegia

Uztailak 25. 16:00 - 20:00

Audiolab. Arratsalde bat Alan Courtisekin

Koordinazioa: Xabier Erkizia

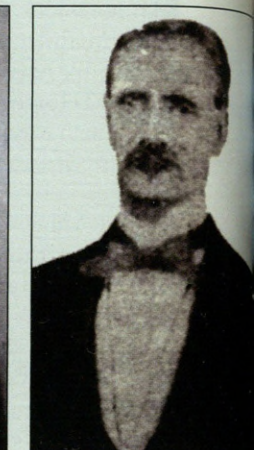
ARABAKO FORU ALDUNDIA

BILBOKO ARTE EDER MUSEOA

ARABAKO FORU ALDUNDIA

Ortuño Agirre (Gasteiz 1767-Paris 1811), Pedro Egaña (Gasteiz 1801- Zestoa 1885), Blas Lopez (Langraiz Oka 1781- Gasteiz 1861), Fausto Otazu foruzaletasun liberalaren aitzindaria (Gasteiz 1789- 1869) eta Juan Jose M. Yandiola (Galdames 1774- Bilbo, 1834).

ponketa konstituzionala luzatzen hasi zen, ez zutelako onartzen Nafarroak hitzartu zuen eredia. Laster batean luzamendua euskal arazoa deiturikoa bihurtu zen, “*la cuestión vascongada*” delakoa. Jakina, kuestio edo arazo delako honen edukia eta mamia abagune bakoitzean aldatuz zihoan, unean uneko arazoen abiadan. Horregatik, konponketarako proiektu eta egitasmo instituzional ugari izan arren, abagune bakoitzean desberdinak dira. Hala ere, badago elementu iraunkorra: Foruzaletasun osoa nahi zutenentzat Batzar Nagusietan erabakitakoa onartu eta agindu beharreko bihurtzen zen. Beste batzuentzat aldiz, Espainiar Parlamentuak zuen aginte nagusia. Eta giro horretan, 1852ko azaroaren 7an, Pedro Egaña eta Blas Lopezek *memoria* luze eta sakona irakurri zuten, foruen moldaketarako bideak zein izan behar zuten adierazteko mendebaldeko hiru euskal herrialdeen estatusa finkatzeko.

Proiektu horri deitu zioten euskal konstituzioa (ikus *Breves apuntes en defensa de las libertades vascogadas. Escrito leído a la llamada Comisión de arreglo de Fueros nombrada por el Señor Don Juan Bravo Murillo en 1852*. Bilbao. J.E.Delmas, 1870).

Gasteizen, 1834an jadanik hasi ziren foruzaletasuna liberalismoarekin uztartzen eta begiratzten. Blas Lopez Arabako Batzar nagusietako legelari nagusia zen. F. Otazu eta I. Ortes de Velascoekin batera ildo berria jorratu zuten. Liberalismoaren baitan epe-lak ziren eta 1850ean jadanik, proposamen fin-koa bultzatu zuten foruen moldaketa berritzailea lortzeko. Baina Bizkaiko Batzar Nagusietan ez zen onartua izan.

Giro honetan euskal konstituzio politikoaren ardatzak hauek zirela adierazi zuten:

- 1.- Euskal administrazio publikoak ez zuela bestelako administrazio publikoen eraginez agindurik jasan behar.

- 2.- Merkatal askatasuna, baina 1841eko aldaketa, aduanak kostaldean, onartzen zituzten.

- 3.- Espainiar armadarako ez dute onartzen kintarik ez eta kontribuzio edo kupo handirik, neurrikoa izan ezik.

- 4.- Horretarako, berriz gogoratzen dute pase foralaren premia, hau da, espainiar lege-dia aplikatzeko, euskal administrazio-ko ordezkarien onespina lortu behar zela. (“*Para defender y salvar contra toda invasión injusta los anteriores derechos, la Constitución vascogada tiene un medio eficacísimo, testimonio a la vez y garantía de su originaria independencia: el pase foral*”). Horra agintea sendotzeko edo blindatzeko tresna.

P. Egaña eta B. Lopezek *novísimo derecho foral* delakoaren oinarriak ezarri zituzten. Euskal politikagintzaren esparrua bi kontzeptu hauetan oinarritzen hasi ziren: “Euskal Konstituzioa” eta “Euskal autonomia”. Biak euskal diskurtso politikoan ageriko dira urteetan barrena. Beraien ustez, ez zen nahikoa hala nolako moldaketa administratibo soila, berme politikorik jaso gabe.

Zalantzarik barik, bai ideologia arloan, zein foruen moldaketaren ibilbidean, P. Egaña eta B. Lopez-zen testuak jauzi sakona ekarri zuen eta aurre-rantzean, ezinbestekoak bihurtu ziren foruza-leen artean.

Aldi eta urte berean, euskal nazionalitate kategoria erabiltzen zuten P. Egaña eta V. L. Gaminde liberal sutsuak ere. Iparragirrek *Gernikako arbola* kanta asmatu zuen eta *Irurac bat* ikur politikoa sendotzen ari zen. Partido fuerista delakoa gorputz hartzen hasi zen lurralde bateko biztanleen borondate eta agintean oinarriturik. Horra XIX. mende erdian gertaturiko aldaketa sakona euskal politikagintzan eta ideologian, belaunaldi berrietan eraginkorra izan zena. ■

Nafarroako buruzagientzat aski zen
zerga eta udalen aurrekontuen
kudeaketa, bestelakoan Estatuaren
agintea onartzen zuten. Bizkaia,
Gipuzkoa eta Arabakoek, aldiz,
aginte politikoa ere nahi zuten

A portrait of Lourdes Fernandez, a woman with dark hair, smiling and wearing a dark coat and a patterned scarf. She is leaning on a stone wall.

Lourdes Fernandez

• PERTSONAIA •

Donostiarra ARCOko zuzendari da joan den otsailaz gero. Lourdes Fernandezek Madrilen egiten du lan harrezkero, Madrilen dabil estu eta larri, behinolako Mateo Txistu iduri, bizian behin ere harrapatuko ez duen erbiaren atzetik. Bilerarik bilera, telefono deirik dei, hitzordurik hitzordu... dena delako *erbiaren* atzetik. "Horrela da kontua Madrilen" bere buruari esan, orobat elkarrizketa-tzaileari, eta aurrera. Taxi batean hasi solasean eta terraza batean amaitu, Telefonica Fundazioko burua lekuko dugula. "Horrela da kontua Madrilen". Hori zoritxarra! Alde ederreko bizi gara handi uste ditugun euskal herrietako hirietan.

MIEL A. ELUSTONDO

«ARCO azokarik ez legoke galeriarik gabe»

Nortasun agiria

Lourdes Fernandez Fernandez (Donostia, 1961). Artearen Historian lizentziaduna. Madrilgo Marlborough galerian egin zuen lehenen. Gero, Donostiako DV galeriako arduradun izan zen 1994tik 2003ra. Manifesta 5 arte garaikideko europar biurtekoa zuzendu zuen. "Kritikak jaso zituen Manifestak, bai, baina horixe zen lehenetsitako helburuetako bat: eztabaida sortzea. Aldiz, nazioartean, prentsa espezializatuan, kritika onak jaso genituen". Ondoren, Vocento komunikazio taldearen ABC arte bildumaren etorkizuneko estrategia abiarazteko ardura izan zuen. Egun, ARCO azokako zuzendari berria da Madrilén, nahiz eta Donostian den astero, bertan duelarik familia. Emakume argi, lagunkoi eta atsegina begitandu zaigu Madrilgo eromenaldian. Artearen, galerien eta artisten defendatzaile sutsua. "Artistaren bizitza da artea. Ba al dakizu zer esan nahi duen artista izango zarela erabakitzeak? Egundoko konpromisoa!".

Elkarriketa taxian hasi beharra ere! Noiz eta non bukatuko dugun ez dakigula, gainera.

Zu trankil. Bilera daukat Telefonica Fundazioko zuzendariarekin, baina esango diot itxaroteko.

Telefonica Fundazioko burua zain eduki behar al duzu?

Baliteke bera ni baino beranduago ailegatzea eta guk denbora gehiago izatea elkarriketa egiteko. Ez dago jakiterik. Hasi egingo gara, behintzat.

Horixe egingo dizut: hasi. Tira, bada, hiru emakumezko ditu ARCOk zuzendaritzan: Juana de Aizpuru, Rosina Gomez-Baeza, eta zu zeu...

Galdera hori egiten didaten bakoitzean berdin erantzuten dut. Ez du esanahi berezirik. Kasualitatea da. Are gehiago esango dizut, Ifema-ko gehienak, zuzendari gehienak, esan nahi dut, emakumezkoak dira. Gara. Futur-ekoa, adibidez, zumaiaarra da, Ana Larrañaga. Hamaika zuzendari gara Ifeman eta horietatik zazpi emakumeak gara.

Eta kasualitatea diozu?

Gure kasuan, ARCOri dagokionez ari naiz, egia da artearen munduan, galerietan eta, gehiago mugitu izan garela emakumeak.

ARGAZKI PRESS/ JON URBE

Bigarren mailakotzat jotzen diren esparruetan bai, asko dira emakumeak. Kultura eta hezkuntza ministerioetan, adibidez, bat baino gehiago dituzu, baina zoaz ekonomia, industria eta antzeko esparru 'inportanteagoetara', horietan ez da hainbeste emakume ageri...

ARCOko zuzendaria aukeratzeko bidean, buruargien ehizan dabilen enpresa batek hartu zizun parte. Horixe gatzigatu didate Euskal Herrian, 'oso neska argia' zarela, alegia.

Kar, kar, kar... Aukeratu aurreko elkar-
rriketara heldu ginen guztiok kargu
honetarako gauza ginela uste dut. Car-
los Urroz, Jose Guirao, Rafael Doc-
tor... oso jende ona zen. Gehiago
esango dizut, zenbait arlotan ni baino
hobeak direla ere esango nuke. Baina
curriculumak ere balio du, gauzatutako
proiektuek, aurrera ateratako lanek...
Pisu handia du horrek. Kontua ez da,
bakarrik, izaera eta nortasuna, edo gai-
tasuna, baita eskarmentua ere. Niri
dagokidanez, Manifestak hainbat
lagundu dit, egitismo berria zelako,
nazioartekoa... eta horrek ere balio
du. Iritsi gara.

(Taxitik irten eta Espainiar Antzoki atari-
ko plazan jarri gara. Berehalaxe azaldu
da, nondik ez dakigula, Telefonica Funda-
zioko zuzendaria. Santiago Muñoz. Leku-
ko izan dugu eta, tartean, solaskide).
Zenbatgarren galderan ari zara?

Hirugarrenean.
Uil!

Galeristen babesa izan zenuen aukeratu
zintuztenean.

Ez txikia ere! Handia. Hamabost urte
egon naiz galerien munduan. Marlbo-
rough-en jardun nuen lanean lehenen-
go, eta DV galerian gero. Nahitaez, jen-
dea ezagutzen duzu, eta ezagutzen
zaituzte. Logikoa da lagunak edo ezagu-
tzen zaituztenen babesa.

Lehenago zuzendariaren babesa ere bai.
Niri ez ezik, beste biei ere lagundu zien.
Alde horretatik oso zuzen jokatu zuela
iruditzen zait.

Zera adierazi duzu, zure agintaldian ez
dela etenik ez jarraipenik izango. Ebo-
luzioa aldarrikatu duzu. Norantz joko duzun
jakin nahiko nuke.

Nire iritziz, aurrekoarekin erabat puska-
tzera jotzen duzunean, esan nahi du ez
duzula errespetatzen. Horregatik auke-
ratu dut 'eboluzio' hitza, ez duzulako aurre-
koarekin zeharo eteten, handik aurrera egiten
duzulako: alderdi onak zeureganatuta. Zeure
bidea egin.

Galdera, hala ere, Lourdes: norantz? (Santiago
Muñoz itzultzen dio galdera)

Horixe da koska! Ez daukat esaterik. Denbora
gutxi daramat karguan. Hiru hilabete dira buru
izendatu nindutenetik, eta ezin dizut zehaztu.
Alegia, nik badakit zein bideetatik jo behar
dudan, zehaztu gabe baldin badaukat ere.

Tabako fabrika

"Tabako fabrikako
aholkulari izateko
proposamena egin
zidaten. Baina,
proposamena egin
orduko, beste bat
sartu zuten. Eta ez
nintzen sartu.
Konbentzituta nago
Donostiak behar
duela horrelako zer
edo zer. Ez dakit zer
gingo duten bertan,
baina itxaropen
handia daukat
Joxean
Muñozengan. Asko
estimatzen dut bere
lana. Baita bera ere.
Leihatila ireki da,
behintzat, eta ikusiko
da zer datorren
hortik. Dena dela,
gaur egunean egiten
den kulturaren zentro
bat Donostian,
primeran iruditzen
zait. Tabako fabrikak
bete behar duen
zeregin hori? Ados.
Zer, orduan? Nire
ustez denbora pila
galdu da, denbora
asko, dirua eta dena.
Espero dut Joxean
Muñozek suerte
handia izatea".

32.143 ikusle ekainean, 31.103 uztailan,
32.630 abuztuan. Manifestari dagozkion datuak
dira baina zenbateraino da inportante bisitari
kopurua arteari dagozkion ekitaldietan? Izan
azokak, erakusketak edo bestelakoak.

Bisitari kopuru handiak esan nahi du gizarteak
onartua duela dena delako arte ekitaldia, izan
era batekoa, izan bestekoa. Niri, neuri, ez zait
gehiegi interesatzen, ez da gehien inporta zai-
dana. Baina, Manifestan, adibidez, ehun mila
bisitari izan genituen. Hori alde batetik. Beste-
tik, aldiz, bisitariak asko direnean, garrantzia
kentzera jotzen dugu. Gutxi direnean, aldiz,
kezkatu egiten gara. Horrek zer esan nahi
duen? Bada, inportantziaren bat izango duela
bisitari kopuruak, ezta?

Eta salmentak? Alegia, zer da inportanteago,
bisitariak ala salmentak?
Salmentak.

Azkar baino azkarrago erantzun duzu.

Behin edo behin esanda nago. Miamiko Art
Basel-ek 36.000 bisitari izan omen ditu azken
edizioan. Saldu, aldiz, milioika dolarren balioa
saldu zuten. Beraz, ARCOren kasuan ere ez da
dudarik. Berrehun mila bisitari, hirurehun mila?
Salmentak dira inportanteago bisitari kopurua
baino. ARCO nagoela, nire helburu bakarra,
inportanteena, salmenta kopurua handitzea
izango da. Nahi izanez gero, horrekin batera,
azoka izatea, horrek esan nahi duen guztiarekin.
Baina artistarentzat ere behar-beharrezkoa da
salmenta: zein da irtenbidea, bestela?

Artea elitista izango dela beti zioen oraindik
orain Mari Puri Herrerok. Elitista, artelanaren
esanahia barneratzeak eskatzen duen esfort-
zuagatik.

Nire ustez, ez da esfortzu kontua. Artea beti
izan da elite kontua. Artearen historiari jo bes-
terik ez dago. Bai Errenazimenduan eta bai
gaur. Artea zera da, errealitatea beste ikuspegi
batetik erakustea eta jende gutxi da horretarako
gai. Eta, era berean, jende gutxi bizi gara mundu
horretan. Ez dut mespretxuz esaten, egiaztapen
bat besterik ez dut egiten. Halaxe da eta.

Lourdes, DV galeriako arduradun izan zinen
hamar urtean. Maitasun berezia omen diozu
hari.

Garai inportantea izan zen niretzat, artistekin
batera lan egitea egokitu zitzaidalako. Manifes-
tan ere bai, artistekin lan egin nuen, baina
nazioarte mailakoak ziren. DVn, aldiz, oso
elkartuta geunden. Manu Muniategiandikoe-
txea, Jose Ramon Amondarain, Maider Lopez,
Iñaki Grazianea... Talde polita zen. Nik, gaine-
ra, haiek lanean ikusteko aukera izan nuen:
nola hasten diren lanean, edo erakusten; nola
joaten diren beste galeria batera, Madrilera...

bertatik bertara jarraitu nuen haien eboluzioa. Galeriak lana asko gustatzen zait, bai.

Hala ere, nonbait, Manifestak gehiago lagundu zizun hazten, zailtzen, gogortzen.

Beste maila bat zeukan eta! Manifestak nazio-arteko maila zeukan. Oso proiektu handia zen, aberatsa, zailagoa, eta eztabaida ere izan zen. Eta eztabaida dagoenean, askoz interesgarriagoa da dena. Kontua da eztabaida bideratzea eta probetxua ateratzea, norberarentzat, eta Donostiarentzat.

Sesioak, eztabaidak, gogortzen lagundu omen zizun.

Bai. Ikuspegi ezberdinak daudela ulertzera iristen zara eta zeure jarrerak leuntzera, iritzia-ri eutsita ere.

Gogorra izan zen, nik dakidanez. Trantze txarrak ere bat baino gehiago...

Asko.

Barruan gelditzen da, hori...

Bai, bizitzan bezala.

Manifesta dela eta ez dela, egin zizuten kritiken artean, euskal artisten alde egin zenuela, haien defentsa egin zenuela.

Ez naiz eztabaida horretan berriz sartuko. Bai, defendatzen nituen, baina Manifesta Donostian gertatzen zelako, eta normala da artista lokalak defendatzea. Kontua da hori politikoki interpretatu eta erabili dela. Hori besterik da. Baina, gainerakoan, Manifesta Donostian egiten bada, normala bertako errealitatea, bertako artistak, agertzen saiatzea, beraiei tokia egitea. Oraingo honetan Manifesta Ziprera doa. Bada, gauza bera egitekoak ziren Zipreko artistekin. Bertan behera utzi dute Ziprekoa, baina horixe egiteko asmoa zuten. Euskal artisten defentsa eta zera hori, erabili egin da, politikoki.

Oker egina. Hori ez da egin behar, ala?

Politikoki erabiltzea? Ez. Manipulazio hutsa da.

...

Gero emango dizut iritzia.

Grabagailua itzaltzen dudanean...

Ez, tira. Nik artistak defendatzen nituen, izan herri batekoak edo besteak. Bai euskaldunak eta bai espainiarrak.

Oker ez banago, ARCO galeriei begira egina dago, haientzat da. ARCOko zuzendari izendatu zintuztenean, esan dugunez, babestu egin zintuzten galeriek. Morrontzarik ekarriko al dizu horrek?

Euskal artea

"Ezetz bada, euskal arterik ez dagoela. Artea unibertsala da, ez hemengoa edo hangoa. *Euskal Artea*, bai, liburu izenburuetan eta bai, baina euskal arterik ez dago. Kontua da arteak errealitatea erakusten duela, haren isla dela eta, beraz, lotuago ageri dela leku bati edo besteari. Gainera, oraingo artisten lana oso da konplexua. Ezin da esan 'euskal' denik. Lepoa moztuko didate hori esateagatik! Beti galdetzen didate euskal arteari buruzko zera hori. Behin, elkarrizketa egin eta izenburuan jarri zuten: 'Artea unibertsala da, ez da euskalduna'. Faborez! Hori ere jarri zuen, bada, kazetariak!".

Morrontza ez, alderantziz: laguntza. Nire lana zaila da, eta galerien laguntza estimatzekoa. Tira, laguntza esan dut baina beharbada ez dut ondo esan. ARCO galeriek osatzen dute. ARCOrik ez legoke galeriarik gabe. Ondorioz, nik konplizitate osoa eduki behar dut galeriekin. Horretan ez daukat batere dudarik.

Galeriek erakusten dituzten lanak benetan al dira artistek beren estudioetan egiten ari direna, ala galerian erakusten duten orduko, beste zer edo zertan ari dira artistak?

Denetarik dagoela esango nuke. Zenbait galeriak artistak berriki egindako obrak erakusten dituzte. Beste zenbaitek, aldiz, bereziki ARCO-rako prestatzen dituztenak, edo azokarako gordeta zeuzkatenak.

Gogoeta bat egina duzu, eta jendaurrean aurkeztua ere bai, Prado museoko zuzendari Migel Zugazarekin batera, artearen eta ikuslearen arteko loturari buruz. Gustura jakingo nuke zer diozun arlo horretan.

Kontua da loturarik ez dagoela uste dudala. Artearen sormenaren emaitza da. Ez da ikusle jakin batentzat egiten. Bai, ikusia izateko egiten da, baina adierazpen bat da. Zenbait arte-lan iraungikor izan dira. Ezta ikusiak izateko ere! Egin, eta kitto! Horregatik esaten dut ez dagoela erlaziorik bion artean, hau da, artearen eta ikuslearen artean, eta horregatik da artea, hain zuzen, elitista.

Jendea hezteko balio al du arteak?

Bai. Erabat. Arteak ez ezik, kulturak eta eza-guerak. Hezi egiten du eta, are gehiago, nahitaezko da arteak jendea heztea.

ARCOk ikuslea hezten du?

Bai. Horixe da bisitari kopurua defendatzeko daukadan arrazoi bakarra. Uste dut ARCOk jendea hezi egin zuela Espainiak beste hutsune batzuk zituenean eta, gaur egun, jendea hezten segitzen duela, baita Telefonica Fundazioak, Reina Sofia museoak edo beste zenbait zentrok, lehen ez zeudenak. Oroimen historikoa eduki behar da, eta zuzenak izan. Bakoitzari berea. ARCOk azoka bati ez zegozkion laguntza handiak izan ditu, herrialde batek zituen beharrei laguntzea egokitu zaiolako. Guggenheimek egin behar izan duen bezala: bestelako premia batzuei erantzun beharra.

Artistak askoz aurrerago doazenean, abangoardia direnean, zer gertatzen da? Zein dira ekimen abangoardistaren arriskuak?

Ez diegula ulertzen.

Hori arazoa al da?

Artearen herrikoitasuna izango da problema. Elitista dela esango da. Baina horixe da artea. Errealitateari beste begi batzuekin begiratzea. Beste era batera adierazten saiatzea. Artistaren begirada beti izango da jende pilarena ez bezalakoa. Artearen munduan bizi garenontzat ere besteren kontua da artelana, artistaren obra.

Gorabeherak dira artearen historiaren ezaugarri. Zikloak, ez dakit zuzen esan dudana baina. Diotenez, krisi eta trantsizio aldietan egosten dira lanik onenak.

Bai. Artearen historia hartu eta aroak izango dituzu: klasiko aurrekoa, klasikoa, klasiko ondokoa, modernista, postmodernista eta barrokoa. Zikloa berri egiten da beti artearen historian. Kontua da guri manierismo hutsa tokatu zaigula.

Euskal artistak

"Haien aldekoa naiz, defendatzaile amorratua. Euskal artistak asko dira —nahiz eta artean kopurua ez izan inportanteena—, baina kantitatez ez ezik, kalitatez ere bikainak dira. Batere konplexurik gabe irteten dira merkatura, eta hori oso ona da. Joan lehiaketa batera eta beti ageriko dira euskal artistak, eta bikainak. Hortxe duzu belaunaldi berri osoa. Ez dut uste Chillida, Oteiza eta horrelakorik izango dugunik berriz. Mundua asko aldatu da eta artista haiek denbora eta leku baten fruitu izan ziren. Euskal Herriari lotuak daude. Gaur egun, aldiz, artista bat New Yorkera edo dena delako atzerriira joaten da. Oraingo artistaren errealitatea oso ezberdina da".

Goian ala behean, non gaude gaur egun?

Merkatuari dagokionez, behin ere ez da izan garai hoberik. Ez dut uste.

Zertan dira teknologia "berriak" arte arloan? Diote gaur egun ez dagoela artea ulertzerik teknologia berrien bidez ez bada. Bideoa, net-artea...

Teknologia berriak gizartea aldatzen ari dira eta, ondorioz, artea ere aldatu behar dute. Eta ez artearen azken emaitza, produktua bakarrik, baita prozesua bera ere. Izan ere, teknologia berriek, teknologia digitalak, azken finean, aukera handiak dakartzkio sorkuntzari.

Bide horretan hasi berri gara, ala?

Bai. Atera kontuak: bideoa, teknologia berrietan zaharrena, oraindik ez da ezer. Askoz aukera handiagoak ditu, gaitasun handiak. Eman dezagun bideoa hartu eta artistak dena delakoa kontatzen duela. Eta, gero? Nork erosiko dio artistari bideo hori, etxeko paretan jartzeko? Bideoa esan dut, eta berdin esan nezake ordenagailuz egindako edozein artelan. Tira, bost minutu baino gehiago ez dauzkagu...

Hau da hau! Beti horrela al da Madril honetan?

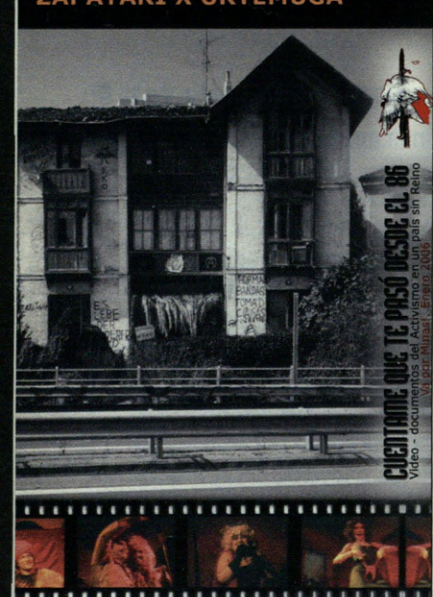
Bada, bai, Madril horrelakoxea da. Hauxe da hemengo erritmoa. Batetik, zuk hots egin didazunean, Ifeman nengoen. Azken orduko eskutitz bat jaso dut, korapiloa bihurritu egin da, eta akabo. Bilera bat ordu erdi atzeratzeak dena atzeratzea dakar. Bestetik, edozein proiektutan ari denak, izan artistikoa edo enpresa mailakoa, Madrilera etorri behar izaten du. Hemendik igarotzen da dena. Hemen gertatzen da dena. Hori du Madrilek eta horrela nabil, estu. Jakina, proiektuak ere halakoxeak direlako gertatzen da hori, lan gairak gaitasunak. Zu hona etorri zara, baina halako artista ere hemen da eta bihar goizean berarekin gosalduta behar du, kontua premia handikoa delako. Egia esan, dena da premia handikoa hemen... Azkenean, ahal duzuna egiten duzu. ■

gure
arteak
euskaraz

BFA
DFB

Bilakaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

Kontaidazu zertan ibili zinen 1986tik aurrera

80 eta 90eko hamarkadetako irudiak bildu ditu Iñaki Garmendia *Piratak*, *Cuéntame qué te pasó desde el 86* DVD bilduman. *Piratak* berrogeita bi urte ditu egun baina horien erdiak okupazio etxeetan igaro ditu. DVDetan okupazioa, intsumisioa, eguneroko bizitza... biltzen dira irudietan. Izan zirena ezagutarazi eta ez ahaztea da bere helburua.

ALVARO HILARIO PÉREZ DE SAN ROMÁN

ERRETERIA, UDABERRIKO igande bateko arratsaldean: han hemenka, eguraldi ona dela-eta hondartzarako bidea hartu ez dutenak tabernetako mahaietan daude jarrita, kafe bana aurrean, berbetan. Alde zahar berria daukagu begi aurrean: txukun-txukuna; etxeek margotu berriak diren aurrealdeak erakusten dituzte; ez dago lehen beste pankarta jarrita. Ez du ematen duela urte batzuetako hiri berdina, Madrilgo hedabideek hainbat urtetan jomuga izan zuten hura. Inguruak ere aldatzen doaz: errepide berriak; lanak portuan, hor, Lezo aldean; inoiz gazte izan zirenek kementsu eskatutako bidegorria, mantso-mantso doa RENFEko geltoki parean. Behin herri batzarren eta herri izaera zehatz baten sorreran esanguratsuak izan ziren lantegiak ere ezin ikusi gabiltza. Ertzainetxea atzean utzita, gorantz jo dugu, Perratokia etxe okupaturantz. Solairu biko harrizko etxea zuhaitzek eta lorategi txiki batek inguratzen dute; teilatuan Zintzilik Irratiaren antena luzea dago. Iñaki Garmendiak, *Piratak* dioenez, "hartu zure etxea eta bandera zabaldu" garaietako etxea da. Honekin adierazi nahi du egungo okupazioekin erkatuta aurrekoek zeukaten asmoa kolektiboa goa zela. "Guretzat bizitza sistemarekiko adierazpen modua zen; egiten dugunak bat egin behar du horrekin; egunerokotasunean kohe-

rente izateko beharra daukagu. Eta urte haietako okupazioak politikoak ziren berez".

Gaur badugu hitz egiteko astirik, astelehene-tan *Piratak* ez baitu bere ogi goxoa egiten, ezta saldu ere. Berrogeita bi urte ditu *Piratak*; horien erdiak behintzat Donostialdeko zein Oarsoaldeko okupazioetan bizi izanak. Belabartz baserria, Toki Onena, Ategorrietako dutxak, Gabierrota, Zapatari eta ezin ahaztu oraindik ere *Pirataren* bizi lekua dena, duela hogeitau urte okupatu zuten Arditurriko meategia, Oiartzunen. Beheko solairuan gaude: apaletan, katalogatuta, liburuak eta bideoak, panfletoak eta aldizkariak; borroka askoren lekuko izateaz gain, *La Herre-ria ta zía* liburutegi eta dokumentazio gunearen hazia, abiapuntua da. Ordenagailu batean, hamar film laburpenak ikusgai daude. "Banuen nik hainbat konturen gaineko erakusketak egiteko gogorik", dio *Piratak*, "bizi izandakoak kontatu nahi nituen; iraganeko gauzak izan arren, gaurkoak bezalakoak izan zitezkeelakoan. Orduan, guretzat hain bereziak izan diren alde zaharretako tabernetan edo gazte-txeetan irudiak erakustea pentsatu nuen: izan ginena eta garena ezagutzeko eta ez ahazteko". Zigarreta piztu eta esandakoaren harira aurrera egiten du: "Irudiak ikusten hasi nintzen; kon-turatu nintzenerako, hamar film baino gehiago

neuzkan ikusita. Ordu erdikoak eta luzeagoak zirenez, laburpenak, trailerrak, egitea nuen ideia; niretzako dokumentazio modu ona eta azkarra da laburpena. Azken batean, tabernan, zerbait hartu bitartean, minutu gutxitan eta ordenagailuaren bidez jendeak ikusi ahal izatea nahi nuen nik". Egiteak baina guztien digitalizazioa ekarri zuen. Orotara bederatzi dira orain DVDan eskura dauden filmak. Bestelako materialak saltzen diren ohiko lekuetan topatuko dituzue. 80ko hamarkadako herri mugimenduak sortutako borrokan eta egoeren kronika biziak dira. Lau dira okupazioari dagozkionak: *Errenteriako egoitzaren utzaraztea*, *Gure Ametsa. I. urtemuga*, *Okupazioari buruz eta Zapatarri, X. urtemuga*; intsumisioa hizpide du *Europar zeharreko intsumitu karabana* -Donostiako Intsumisio Taldeak antolatuta zuena- filmak; *Ekintza estoldetan* kontrainformazioari buruzkoa da, *Ezxtanda* aldizkariaren agerpenerako egina dena; Oiartzungo Intsumitu eguna zela-eta, ikuskizunaren kultura salatzen *Ezxtanda kabaretaren* emanaldia beste batean bildu dute; Hans Geodebure zinegile herbeheretarrak egin zuen *Legerik gabeko biziak* lehen mailako lekukotasuna eskaintzen du, Errenteriatik igaro diren polizi ezberdinen agerraldiak bilduz dituelako. Eta azkenak, *Erditu Arditurri*nek, bost erditze azaltzen dizkigu. Batzuk irudi gordinak dira -filmatu ziren bezala aurkeztuak-, besteak, ekoiztutako filmak. Egunez eguneko bizitzaren irudiak dira, kalez kaleko gertakariak.

DVD bilduma honek *Cuéntame qué te pasó desde el 86, Va por Minas. Documentos del activismo en un país sin reino* dauka izena. Hala ere, zaharrena 1987-88koa da, Ategorrietakoa: "Hura EMK-ko jendeak egin zuen, garai haietan beraiek baitziren bideoak egiteko tresneria eta sosak zeuzkaten bakarrak. Hauxe zen hasiera batetik lortu nahi nuenetako bat eta, zoritxarrez, duela gutxi eskuratu dudanez, ez dago erabat digitalizaturik; momentuz ez dago DVDan. Honek Ategorrietako Toki Onena etxeko utzaraztea kontatzen du. 1987ko urtarila zen, sei edo zazpi solairuko etxe arrunta genuen. Hura izan zen Ertzantzaren lehenengo agerraldia. Itzela, bortitza izan zen oso", gogorazten du *Piratak*, "bigarrenak Errenteriako egoitzaren utzaraztea jasotzen du: niretzat egun jendeak hau ikustea zirrargarria da". Aipatutako bi hauek jatorrizko bideoak ziren; *Legerik gabeko biziak*, ordea, 35 milimetrotan egindako filma da: "Hansek egin zuen, Arditurri, gurekin, hilabete bi eman zituen holandarrak; horretan, 1977-79ko irudiak daude, Fotos Valentínek hartuta". Lazkao Txikiren bertsoen eta irudien bidez, jendea eginiko elkarrizketak tartekatuta, poliziek egindakoak agertzen zaizkigu: Polizia Nazionalaren irudi ospetsu haiek, herria setiatuta,

poliziak dendatan lapurtzera sartzen, Ertzantzarenak... "Oso dokumental profesionala da, kanpotik emandako begirada, Hans gurekin bizi bazen ere". Abisua ematen digu: "Badira ere, 1985ean, Belabaratz baserrian -oraindik ere okupatuta dagoena- ETBk hartutako irudiak; geuk, Iruñeko Katakarak taldekoekin egin genuen ekitaldi batean erabili genituen baina ETBk, berriz, ez zituen emititu", eta barrez amaitzen du, "berreskuratzearen artea zer den ikusiko duzue!".

Irudiaren kulturarik ez

Piratak adierazi duen bezala, urte haietan irudiaren kultura ez zegoen gaur bezain hedatua eta tresneria askoz garestiagoa zen. Filmak ez ezik, bideoak egiteko beste diru zutenak gutxi ziren. Hori dela medio, ez dago film zaharragorik eta, oro har, oraindik ere aurki daitekeen materiala ez da asko. "Grabatzeko kamera beltz haiek erabiltzen genituen, 8 mm-ko haiek; ez super 8, baizik eta 8 mm-ko deritzon bideo sistema; nik bideoetan eta 8 mm-ko horietan jasotako irudiek lan egin izan dut, batez ere, horiek dira digitalizatu ditudanak". Ahaztutako bideoen bila lagunen etxeetako tiradera asko, kutxa asko eta ganbara asko arakatu behar izan zituen *Piratak*. Berak ere ez daki zenbat denbora eman zuen lan horretan. Ondoren, hilabete bi eman zituen Perratokiko goiko solairuan. Zeukan disko gogorra bete arte aritu zen eskuratzen zuen materiala ordenagailuan sartzen. "Inoiz esateaz damu naitzen arren, irizpide finkorik gabeko lana izan zela aitortu behar dut; material gutxi zegoenez, gogoa nuen egoeren erretratua ahalik eta hoberen egiteko, heldu ahala ekin nion digitalizazioari. Pena da inoiz ikusi genituen materialak aurkitu ez izana. Batzuk auskalo non dauden; beste batzuk, suteak zirela-eta edo poliziak lapurturik, betiko desagertu dira". Hala ere, filmak gertu izan dira: "Film hauetan nik bizi izan dudana historia kontatzen da; beraz, ez dira nigandik sekula oso urrun egon; parte hartu dut horietan: bizitzaren zatiak ditut horiek guztiak". Egoerak, iragan hurbilekoak, gatazkak sortuak, borrokaren zuhurtzian garatuak. Gaurko hainbat gauza ulertzeko memoria historikoa berreskuratu behar dugulakoan abian jarri dute egitasmoa *La Herrería ta Zia* dokumentazio taldekoek. Herri mugimenduaren nondik norakoak ezagutzeko tresna berria kalean dago jadanik. Errenteria, Zarautz, Donostia edo Oiartzun *Pirataren* ordenagailuak bisitatu dituen lekuetako batzuk dira. "Nik ez dut hau materialak saltzeko egiten; baina edonork ikusi nahi izanez gero, gaztetxe batekoek deitzen badidate, hara noa, arazorik gabe. Ordenagailua ipini eta jendeak nahi duen beste alditan ikus ditzala trailerrak". Egin duen lanari inportantzia kendu nahi dio: "Beharrezkoa zen filmak gordetzea, bai, baina ikustek berak egindakoak beste garrantzia dauka". ■

DESALOJO DEL ASILO DE ORER

OKUPAZIOARI BURUZ SOBRE LA OKUPACION

ACCION EN LAS ALCANTARILLAS EZZTANDA ALDIZKARIA

Medikuak, pazienterik okerrenak

Egungo gizartean depresioa, antsietatea edo analgesikoen abusua geroz eta hedatuagoak dauden gaitzak dira. Halakoetan, hiritarrok badugu nora jo: medikuarengana. Eta gaixotzen dena medikua bada?

Hamar medikutatik batek gaixotasun psikologikoak edo substantzien abusuarekin lotutako arazoak izan ditu, baina arazo horiek isilean gordetzea da joera nagusia. Paradoxikoki, osasun arloan okerren zainduta dauden profesionalak medikuak dira eta beraien kabuz medikatzeko ohitura dute. Medikua Gaixoaren Atentzio Integralerako Programak arazo horiek konpondu nahi ditu.

MIKEL GARCIA

MEDIKUEN %10-12K bere ibilbide profesionalan zehar gaixotasun psikikoren bat edo alkohol, psikofarmako edo beste drogaren batekiko mendekotasuna izan du. Horietatik %8-10ak alkohol mendekotasuna jasan du, %2-3k beste droga-mendekotasunen bat eta %2ak baino gutxiagok lanean eragin dezaketen desoreka psikologiko larriak izan ditu; hala nola, eskizofrenia edo paranoia. Aipatutako kasu guztietatik %60 baino ez dituzte diagnostikatuko. Horiek dira Europar aitzindari izan den Kataluniako Medikua Gaixoaren Atentzio Integralerako Programak (MGAIP) egindako ikerketaren emaitzak. *British Medical Journal* egunkarian 1998an argitaratutako datuak, berriz, beldurgarriagoak dira: medikuen %50ak desordena psikikoak dituela dio eta %20ak drogak, medikamentuak eta alkohola kontsumitzen dituela.

Medikuek diote beraiek ere hiritarrak direla eta adierazitako gaixotasunak jasateko edozein

DANI BLANCO

biztanlek duen arrisku bera dutela, baina beraien lanbideak eragindako ohitura txarrek egoera zailtzen dutela onartu dute. Hala, osasun arloan duen jakinduriagatik, medikuak automedikaziorako joera handia du. Gaixotasun psikikoez eta substantzien abusuaz ari garela, automedikazioa inoiz ez da ona: diagnosia eta medikuak behar duen arreta atzeratzen da eta, ondorioz, gaixotasunak okerrera egiten du. Kasua objektiboki aztertuko duen profesionalaren eskuetan jartzea komeni da. Medikua, ordea, ez da ohiko pazientea: ez da kontsultara joaten, gaitzak korridoretan hitz egin ohi ditu, lankidearekin, eta %5ak baino gutxiagok du historial klinikoa. Gainera,

joera nagusia arazo psikologikoak eta mendekotasunak ezkatzea da: pazienteen konfiantza galtzeko beldur dira medikuak, lankideen aurrean duten prestigioa galtzeko beldur. Azken finean, arazoa eta pazientearen rola onartzea da beldur nagusia eta medikuak bere gaitza kontrolatu ahal izango duela uste du, inori ezer esan gabe. Horrelako gaixotasunak ezkutatzeak, ordea, gainontzeko herritarroi ere eragin diezaguke, gu beraien eskuetan jartzen baikara. Gutxien zainduta dauden gaixoak eta aldi berean pazienterik okerrenak medikuak dira.

Burn out

Horri guztiari *burn out* sindromea gehitu behar zaio: lanaz nazkatuta bukatzen duenaren sindromea, alegia. Medikuegoiliarra, esaterako, sindromea jasateko arrisku handiko taldea da, zerbitzuekin eta zaintzarekin lotuta dauden beste hainbat lanbideren antzera. Lagundu behar diren presioak, denbora gutxian zaindu beharreko gaixo kopuru handiak, erantzukizun mailak eta familiarrekin egoera desatseginak igaro behar izateak *burn out* sindromea eragin dezake medikuengan. Ondorioz, antsietatea, depresioa edo drogen abusua eman daitezke. Hala ere, *burn out* sindromea eta substantziak hartzearen edo gaixotasun psikikoak jasatearen arteko lotura definiturik ez dagoela azpimarratu nahi izan digu Ander Larrazabal medikuak. Larrazabal Medikuegoixaren Atentzio Integralerako Programako koordinatzailea da EAEn. Bere esanetan, lehenengo arlo pertsonala eta familiarra ateratzen dira azkenetara eta lana da gaixotasunak eragingo duen azken lekua, baina eragin dezake eta huts-giteak edo ustekabeko erreakzioak suerta daitezke. “Mundu guztiak gogoratzen du ospitalean hainbat pertsona hil zituen medikua —dio Larrazabalek—, baina seguru aski arriskutsuagoa da burua gaizki duen militar edo polizia bat”. Ertzaintzaren baitan, esaterako, arautegiak dio kokaina mendekotasuna duen ertzaina lanetik bota egingo dutela eta beraz, normalean, ertzainak ez du onartuko mendekotasuna duenik. Baina hori ez da mediku gaixoa zaintzeko sortu den programaren ikuspegia. MGAIP programak arazo psikologikoak edo mendekotasunak dituzten medikuak lagundu eta berreskuratu nahi ditu, zigorrak jarri beharrean laguntza eskainiz.

Programa Ameriketako Estatu Batuetatik inportaturiko ideia da. Han Medikuearentzako Osasun Institutuak dituzte, baina Europan ez zegoen osasun arloko profesionali zuzendutako programarik, 1998an Bartzelonako MedikueElkargoak MGAIP ekimena sortu zuen arte. Egitasmoa Nafarroara 2001. urtean iritsi zen eta EAEra 2002an, martxan 2004an jarri zen arren. Egun, Nafarroan 3.381 mediku daude lanean eta EAEn berriz, 10.000 inguru. Medikuen elkargo profesionalak kudeatzen dute Programa eta Jaurlaritzak eta Nafarroako

Profila

**Programako
pazienteen profila
45 eta 55 urte
bitarteko gizonezkoa
da, sistema
publikoan lan egiten
duena, depresio edo
nortasun arazoak
dituena eta une
hauetan sendagai
edo alkohol gehiegi
hartzen dituen.
Angustia, depresioa
edo egokitze
arazoak izaten
dituzte batik bat.
Alkohol gehiegi
edaten dutela edo
neurri gabe
automedikatzen ari
direla konturatu
diren medikuak dira.**

Gobernuak finantzazioan parte hartzen dute. Azken helburua hiritarrak babestea da, medikuen jardun egokia bermatuz.

Horretarako, medikuak gaixo dagoela eta Programaren laguntza behar duela onartzen duenean, hau da, urratsik zailena eman duenean, hainbat pauso jarraituko ditu: hasteko, izen faltsu batekin berekin harremanetan jartzeko telefono zenbakia utzi behar du 646 581 200 sakelakora (EAEkoa bada) edo 948 226 093 zenbakira (Nafarroakoa izanez gero) deituta. Ondoren, proiektuko koordinatzaileak deitu egingo dio, programaren berri emateko. Batzuetan, informazioa eskuratzeko edo beste norbaitentzako laguntza eskatzeko deitzen du medikuak. Norberak parte hartzeko bada, aldiz, bere datuak emango ditu eta ezizen batekin terapeuta edo espezialistarekin hitzordua egingo zaio. Konfidentzialtasuna oso garrantzitsua da eta programak ez ditu inolaz ere parte hartzen dutenen izenak ekimenetik at jakinaraziko. Espezialistak edozein hiritar bezala tratatuko du medikua, bakarka, eta alta eman ondoren ere segimendua egingo zaio gaixoiari. Egoera berezietan, espezialistak medikua profesionalki arriskutsua izan daitekeela uste badu, lanik ez egiteko esango dio eta pazienteak ez badu onartzen, neurriak hartuko dira. Kasu larrienetarako, beste hainbat mediku elkargo profesionalekin batera ospitalizazio unitatea Bartzelonan dute. Alkohol desintoxikazioaz, kokaina arazoez eta gaixo psikikoen balorazio sakonagoez, esaterako, bertan arduratzen dira.

23 hilabete, 23 kasu

Konfidentzialtasuna ezinbestekoa dela argudiatuz, Nafarroako MedikueElkargoak ez digu inolako daturik eman nahi izan. EAEkoaren eskutik, ordea, izenik eman gabe orain arte izan duen esperientziaren berri jaso dugu. Joan den ekaina bitarte, 23 hilabeteetan, 23 mediku gaixo izan ditu. Dena den, dagoeneko 130 dei baino gehia-

go jaso dituzte, askok soilik informazioa eskatzeko deitzen baitute. Dei horietako batzuk beste lanbide batzuetatik eginak dira; hala nola, Ertzaintzatik edo hezkuntza arlotik. Presio handiagoa izan ohi duten lanbideak dira eta uneren batean osasun arloko arazo berdinei egin beharko diete aurre. Koordinatzaileak adierazi digunez, informazioa baino eskatzen ez duten medikuei ez diete jarraipenik egiten: "Badakigu batzuk behin baino gehiagotan deitu dutela, baina guk laguntza eskaintzen dugu, ez dugu inor behartzen, lehen urratsa beraiek eman behar dute".

Ohikoa ez bada ere, EAEko programako gaixoen artean badaude kasu larriak. Batzuen tratamenduek bide ona daramate, baina bada proiektuan sartu zenetik lan egin ez duen eta zurrerarik inoiz lan egingo ez duen kasurik. Esaterako, burua galtzera garamatzaten desoreka psikologikoak larriak dira: eskizofrenia, desoreka bipolarra edo psikopatia. Ezin dira hobetu; aitzitik, gainbehera gero eta handiagoa da, luzera okerrera egingo dute eta hortaz, inoiz ez dira sendatuko. Kokainaren abusua ere kasu larritzat hartzen da, sendatzeko zaila baita. Gainera egon beharra dago, utzi ostean berriz erori den medikurik badutelako, adibidez, programan. Larrazabalek dio kasu larriak ez direla asko, baina arazo handiagoak ematen dituzte.

Pazienteen gehiengoak, dena den, ez du gaixotasun larriarik. Profila 45 eta 55 urte bitarteko gizonezkoa da, sistema publikoan lan egiten duena, depresio edo nortasun arazoekin eta une hauetan sendagai edo alkohol gehiegi hartzen dituen. Angustia, depresioa edo egokitze arazo-

ak izaten dituzte batik bat. Alkohol gehiegi edaten hasi direla edo neurri gabe automedikatzeko ari direla konturatu diren medikuak dira. Baina abusua eta mendekotasuna kontzeptu desberdinak direla azpimarratu du koordinatzaileak, substantzia bat gehiegi hartzeak ez baitu zertan zuzenean mendekotasuna sortu. Une hauetan, egitasmoaren baitan dauden mediku gaixoen %80-85ek lanean dihardute, programaren arabe-

ra lana normal egin baitezakete. Tratamenduan zehar, hala ere, pazienteak bere lanean geldialdiaren bat egin ohi du, hausnarketarako denbora hartzeko.

Berreskurapen kopurua %75etik gorakoa da eta, estatistiken arabera, medikuak hiritarrak baino lehenago

sendatzen dira. EAEn, gaur egun programak 20 gaixo ditu, hiruri alta eman zaielako. Alta emana-gatik, segimendua dute, lanera berriz ondo sartu direla eta berriz gaixotzen ez direla kontrolatzeko. Horretarako, medikuak berak aukeratutako pertsona batek programako arduradunak informatuko ditu, zerbait gertatuz gero.

Azken finean, medikuak beste edozein hiritarrak izan ditzakeen arazo psikologikoak ez dituela jasango pentsatzea begiak ixtea da. Europan ere horretaz konturatu dira eta Bartzelonak ireki zuen bidean urratsak ematen ari dira. Dena den, programak osasunaren atal bat baino ez du hartzen, prebentzioa eta balorazioa bezalako gaiak garatu beharko lirateke. Esaterako, kasuaren arabera, behartu al dezakegu pertsona bat lanetik atera eta azterketa psikologikoa egitera? Argi dagoena da egungo bizimodua ikusirik horrelako ekimenak geroz eta lanbide gehiagotara zabaldu beharko direla. ■

Medikua ez da kontsultara joaten, gaitzak korridoreetan hitz egin ohi ditu, lankidearekin, eta %5ak baino gutxiagok du historial klinikoa

Felix Zubia medikua

"Pertsonen sufrimenduarekin lanean aritzea ez da erraza"

MEDIKU Gaixoaren Atentzio Integralerako Programan parte hartzen ari diren medikuek ez dute hitz egin nahi izan. Horregatik, Felix Zubia medikuarengana jo dugu; berak ez du Programan parte hartzen eta ez dago gaixo, baina medikuaren ikuspegia eman digu. Lan motak depresio eta estres traumatikoetan eragina izan dezakeela uste du. "Beti pertsonen bizitzarekin edo sufrimenduarekin lanean zabilta eta horrek eragin egiten dizu. Pertsonak gara eta zama hori jasatea ez da erraza. Gainera, erantzukizuna gero eta handiagoa da eta onarpena berriz, txikiagoa. Garai batean medikua jaungoikoa zen eta hori ez dugu nahi, baina ezta uneoro beldurtuta egon behar izatea ere, gero eta demanda gehiago jartzen dizkigute-

lako. Lan baldintzei dagokienez, gero eta gaixo gehiago ikusi behar ditugu: kontsultak areagotu dira eta lan asko dugu". Depresioan erori zen mediku bat ezagutzen du eta hark espezialistarengana jo zuen. Beste batek ere ez zuen zama jasan eta dena utzita alde egin zuen bat batean. Halaber, norberak bere buruari tratamendua jartzeko joera handia dutela onartu du. "Automedikazioa gauza arinentzat bide egokia iruditzen zait, erraz tratatu banaiteke ez du ezer txarrik. Kasu larriagoa bada, dagokizun medikuarengana joatea komeni da, baina askotan ez da egiten. Nik neuk, zorionez, ez dut arazo larriarik izan, baina zerbait gertatuz gero ez dakit zer egingo nukeen. Pentsatzen dut askotan errazenera jotzen dela:

aldamenean duzunari galdetu eta zure burua tratatzen duzu. Inguruko gehienek ere horrela jotzen dute".

Programari dagokionez, eraginkorra izan daitekeela uste du, baina zailena norberak egin behar duela, gaixotasuna onartzea alegia. Proiektuan parte hartzeko beldurraren beste arrazoia gaixoei jakitea baino, lankideak jabetzea dela uste du, "ospitale handia izangatik azkenean toki txikia delako". Jarraitu beharreko bidea? "Aurrena, lan baldintzak eta norberaren prestakuntza ahalik eta egokiena izatea; hots, zein egoerei aurre egin beharko diezun jakitea, eta ondoren, egoera horietarako babesa eta prebentzioa indartzea".

ZUEN ARMADAK
INBADITU EGIN
GINTUEN...

...ZUEN GOBERNUAK
ADMINISTRATIO KOLONIALA EZARRI...

...GURE ONDASUNAK EBATSI
EGIN ZENIZKIGUTEN, ETA GU
ESKLABUTZARA KONDENATU...

OLDEKA ETORRI
ZINETEN GERO
GURE ARTUAN
BIZITZERA...

ARREN, LEHEN
HIRU FASEAK
AURREZTU DIZKIZUEGU
GUK,

ETA ALABAINA,
ORDUAN BEZAIN GUTI MAITE GAITUZUE...

Alta

Utz ditzagun Napoleon eta gisa bereko zaharkeriak. Lan-kideak oporretan ditut eta gizonezkoekin bakarrik futbolaz mintza naiteke. Nik

Txapelgoa Brasilekin batera galdu nuela aitortu dut. Ez dut ulertu nola egon diren Ronaldinho eta lagunak belarrari itsatsiak laurogeita hamar minutuz. Funtsean, erasoan zebiltzan talde guztiak kanporatu dira eta soilik defentsari gogor ekiten ziotenak gelditu: garai kontserbatzaile hauekiko alegoria balitz Berlinen bukatu den Futbol WM hau?

Denek daukagu, omen, zerbait defendatzeko: aberastasuna, sozial heina, bizimodu gradua, errespetua, familia eta batzutan ohorea. Gure Aitaren Etxea ere hor dugu defendatzeko alabaina. Noren aurka? Kideak egungoan arerioak baino etsaiak dira, kirolaren alorrean barne. Aski da noizbehinka Zinedine Zidanen so tzarraren ikustea, gizona gerla kolektibo eta pertsonal batean hezurretaraino sartua dela jakiteko. Karrikan berdin: jendea tankeen moduan ibiltzen da, bakoitzak bere bizitza-eremua defendatzea helburu, irri eta eskerrik gabe. Menturaz oheen intimitatean antzeko egoerara helduak gara, senarrak telebistaren aurreko sofaren gainean tapalakatua egoteko eskubidea defendatzen duelarik, mutur eta hortz, emazteak sukaldara deitzen duen arren.

Bat-bederak bere zorion partikularra defendatzen du. Zorion ebatsia bailitzan. Pataska dorpeei irabazia. Bikote, familia edo enpresetako zorionak gohaitzen nau, beti besteen kontra eraikitako harresia delako. Irudi luke gehienetan zerbait edo norbaitek hil eta suntsitu behar duela norberaren zorionaren finkatzeko. Zoriona ez baita, uste dugun eran, barruak betetzen dituen sentimendu bat, baizik eta inguruneari harroki eta espantuka erakusten zaion mendeku bat. Zidanek lortu gol baten bidez, edonor, nehoiz ez bezala zorionsu

GAIZKA IROZ

Itxaro Borda

Alonso

Mujika

izan al daiteke? Telebistan azaltzen diren gizakur zaunkari horien zorionaren oinarrian zer dago? Benetako poza? Gorrotoa?

Zoriona, dirua edo ospearen maneran metatzen da. Ez partekatzen. Zoriona onanista bilakatua da hemen gainti, erran nahi dut laurden-mundu aberatsenean. Erotasun uhin horren bizkar harian alta,

zorionaren bilaketa gai daukatela, zinegilerik handienek arazoaren adarrak astintzen dituzte. Hala irudi zait bederen. Hilabete eskatzen, doinu berdintsua zeukaten hiruzpalau filmaren miresteko aukera ukan dut: Jim Jarmuschen *Broken Flowers*, Wim Wendersen *Don't Come Knocking* eta Pedro Almodovaren *Volver*. Humanitatearen jendetasun premiaz ari zitzaizkidan hiruak, kasik lelo. Futbol txapelketako giro gizonkoi horretarik mila legoatan, egia erran.

Hiru obra eder hauek itzulera baten istorioa kontatzen digute. Nostalgia gabe. Oraina, batez ere beraiena, aspaldian bekaitz higatua, bermatzeko, batzuk abandonatu dituzten umeak –Jarmusch eta Wenders– edo besteak –Almodovar– hila uste eta jukutiaz salbatu den amak, familia bilatzen dute, bizirauten laguntzeko. Baina ez familia hertsia. Alderantziz. Noizbait elkar aurkitu behar balitz bezala, dirua eta zapalkuntza nagusi diren gizarte gerlarian aitzinatzeko. Agian, kirolaren eta neokapitalismoaren gatazka eufemisatzen duten metaforen gibelean, ezabatzen joan den harremanen ematasuna berreskuratzea gonbidatzen gaituzte film egileek. Ez feminitatea, hau ere kontzeptu maskulino bat delarik.

Itzulera zaila da, beti. Hutsak onartzekoak dira. Barkatzen eta urrikaltzen ikasi. Bideari ekin eta azkenik, ahoa nahitara tapatzen diguten ohizko buztinezko sintaxiak baztertu.

Izatearen egiak umiltzen eta batzutan umiliatzen gaitu. ■

« Zoriona ez baita, uste dugun eran,

barruak betetzen dituen sentimendu bat,

baizik eta inguruneari harroki eta espantuka

erakusten zaion mendeku bat.

Zinedine Zidanek lortu gol baten bidez,

edonor, nehoiz ez bezala

zorionsu izan al daiteke? »

Topa-guneen beharra

Lerro hauek idazten ari naizela ustekabeak harrapatu egin nau. Fernando Muniozguren adiskidea duela gutxi hil da, minbi-ziak jota. Berria irakurrita sinestu ezinean nabilela, askotan izan genituen iritzi trukeak, askotarikoen artean proiektuak konpartituz elkarrekin aurrera egiteko gogoia, kementa, borondatea gogora datozkit. Burura datozkit, halaber, besteren artean, bake bideak baliatuz herri honek bere etorkizuna erabakitzeko eskubidearen aldarrikapenean jartzen zuen indarra, euskararen indarberritzea ahalbidetzeko xedez gure hizkuntzaren aldeko lanari lehentasuna, zentraltasuna esango zuen berak, eman beharraz egin ohi zuen azpimarra. Ezkerreko ez baztertzaila, askotariko sentibera zutenei irekitako abertzalea, iritzi eta indarrak metatzearen aldeko euskaltzale peto-petoa.

Duela hilabete gutxi Euskal Herrian irekitako prozesuak zer emanen duen bere begiekin ikustea desiratuko zukeen Fernando, egon ziur. Kostata, jardun politiko desberdinetan, horietako hainbat muturretan, ari direnen arteko elkarriketak bidea egiten ari diren honetan, euskalgintzan zer berri? galdetu dezake dagokeen talaiatik. Diskurtso berririk egituratzeko prozesurik ba ote dago gure artean? Ekimenak adostasunean oina hartuz eraikitze eta garabidean jartzeko borondaterik sumatzen al da bazterretan? Zaharrak berri! Esango du hainbatek.

Izan ere, politikaren zakuan lagun hurkoa entenditzeko, prozesuak konpartitzeko dauden ahaleginak ez dira igartzen euskararen aldeko jardunean. Euskarari lehentasuna ematen ahalegindu ordez, epe laburrean protagonismoa bilatzeari begira, alde bakarreko eta atxikimendua ez besterik bilatzen duten estrategia politiko jakineko ekimenak dira abian jartzen direnak, gure hizkuntza indarberritzeko ahalegina beste eszenatoki batera eramateko eragingarritasu-

ALBERTO ELORRIAGA

nik ez erakutsiz, euskara jendartera, paseoa ateratzen den txorimaloa bailitzan baliatuz.

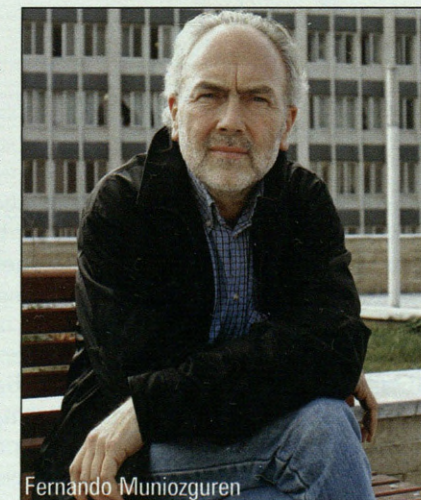
Euskararen indarberritze ahaleginak gizartean bizi dugun errealitatea kontuan hartuz, testuinguru hori eraldatzeko aldera, askotarikoen arteko, ideien nola baita hizkuntza-elkartearen jatorriaren aldetik, adostasunak etengabe ehuntzea eskatzen du. Inguruabar horretan, besteak beste, EAEko euskararen erabilpena normalizatzeko Legeak eskaintzen dituen aukerak indarrean jartzeko ezintasun politikoa nola baita sozialak ditugunean, Lege berri batean esperantzak eta indarrak jartzea sakoneko arazoari itzuri egitea da, nik uste, hezkun-

tza-ereduei buruzko eztabaidan D eredu indartua bezalako formulak, euskarazko irakaskuntzan egin dugun ibilbide arrakastatsuari muzin egin eta hogeita bost urte atzera egitea den bezala.

Nafarroan, oster, datorren urteko hauteskundearen jiran, UPN tarteke egongo ez den bestelako gobernu eratzeko itxaropena dagoenean, euskarak lehenbiziko pisura iristeko zailtasunak dituen, horretara iristeko bidea egin ordez, hogeita hamargarren pisuaren bentanetan jarriko ote da indarra, euskararen inguruan aldeko iritziak bil daitezkeen ezinezko bihurtuz, hiztun kopurua

emendatzeko urratsei, apalena direnei bada ere, duela zenbait urte bezala, ateak berriro itxiz? Eta Iparraldean, euskararen aldeko hizkuntza politika bat gorpuztuz joateko abagunea ireki delarik, diren aukerak, lankidetzarako heldulekuak ez ote dira baliatuko direnak direla galdi horri tiraka ari zaizkienak?

Euskarak erronka handiak ditu, bistan da, baina horiei nekez erantzungo diegu bakoitza den tokioa izanik, euskararen indarberritzea denon egiteko komuna bezala ulertzeko, azterketak batera jartzeko eta estrategiak bateratzeko urrats eragingarriak eta erabakigarriak egin ezear. ■

Fernando Muniozguren

Iñaki Zubeldia

IDAZLEA

Irakurzaletasuna piztu nahian

Horixe lortu nahi du *Idazleak ikastetxeetan* programak: irakurzaletasuna piztu ikasleengan. Horretarako ibiltzen dira idazleak ikastetxez ikastetxe, ikasleei beren liburuen interpretazioan laguntzen, idaztearen ofizioa eta sekretuak azaltzen, liburuen xarma ikusarazten.

Estatistikek diotenez saio gehienak onak edo oso onak direla aitortzen dute bai idazleek bai ikastetxeek. Baina beti egoten da zer hobetua gure jardueretan. Eta asmo horrekin saioak hobetzeko proposamen batzuk plazaratu nahi nituzke:

IDAZLEAREN BIOGRAFIA ETA BIBLIOGRAFIA EZAGUTU.

Etorri behar duen idazleari zor diogun begiruneagatik, egokia da irakurri behar den liburua idatzi duen idazlea ezagutzea. Horretarako EIEko web orrian daude idazleen biografiak. Idazleari berari ere eska dakioke hori. Honela ikasleak, liburua irakurri aurretik, jakingo du nor den hura idatzi eta ikastetxera etorri behar duen pertsonaia hori.

TOPAKETA PRESTATU. Garrantzitsua da topaketa aurrez prestatzea. Horrek esan nahi du irakurri behar den liburua ume bakoitzak eduki behar duela eskuetan. Denbora bat emango zaio liburuen irakurketari. Irakurketa hau norberak egingo du bakarka, ulertuz, ulertzen ez direnak arkatzez azpimarratuz... Gero, gelan, irakaslea-

DANI BLANCO

ren laguntzaz, istorioaren nondik norakoa berrikusiko da, ulertu ez direnak azalduz, istorioaren une desberdinak bereiziz, puntu garrantzitsuenak edo gehien gustatu zaizkienak azpimarratuz... Liburuak dituen literatur balioetan arreta jartzea ere garrantzitsua litzateke.

Ondoren letorke, nire ustez, galderak prestatzearena. Ikasle bakoitzak nahi dituen galderak prestatuko ditu liburuari buruz: protagonistari buruz, istorioaren garapenari buruz, pertsonaia konkretu batek liburuan betetzen duen rolari buruz... Horretarako, agian, bigarren irakurketa bat egin beharko da.

Idazlearen bizitzaz eta esperientziak ere egin daitezke galderak: noiz hasi zen idazten, zerk bultzatu zuen idaztera, zenbat denbora ematen duen lanbide horretan...

IDAZLEARI HARRERA ETA AGURRA. Ez idazlea inor baino gehiago delako, askotan galduta ibiltzen delako baizik eskola topatzerakoan eta gero eskola barruan. Idazleak ere sentitu behar du egitera doan ekitaldiak baduela bere garrantzia eta eskolak ere garrantzia hori sentitzen duela.

Hauetz gain, gogoan hartzekoak dira: gela egozia izatea, ikasleak aulkietan eserita eta eroso egoitea, patiotik edo gimnasiotik zarata handirik ez sartzea topaketa dagoen gelan, ikasleen arreta eta isiltasuna ziurtatuta egotea irakasle batzuen laguntzarekin, idazleak behar ditzakeen tresnak prest edukitzea: arbela, paperak, proiektorearen bat... ■

TXANDAN
Castillo Suarez

Ez zaizu gustatzen oporrak beste norbaiten etxean igarotzea.

Beste baten etxean

Ez zaizu gustatzen etxeko jabeak hozkailuan janaria utzi baldin badu. Bere arrastoa utzi duela ematen du. Nolakoa den jakin dezazula egin duela iruditzen zaizu, nahiz eta badakizun adeitasunez egin duela, besterik gabe. Gainera, ziurrenik ez dizu berak jango lukeena erosi, baizik eta bere ustez zuk edo zuk bezalako batek jango lukeena: alkoholik gabeko garagardoak, Belgikako bonboiak eta era guztietako frutak, gehienak garestiak.

Ez zaizu gustatzen oporrak beste baten etxean igarotzea zurean egingo zenituzkeen gauza berberak egi-

teko baldin bada, baina, ez dakizu nola, gonbidapena onartu duzu. Eta hiri handi batean zaude, terraza handi bateko hamakan, gehienetan lotan eta besteetan irakurtzen, eta gezurra badirudi ere, ez duzu inorekin hitz egin nahi. Telefonoak jo du baina ez duzu hartu. Ez duzu hartuko hamaika hilabetez beti hartu izan duzulako telefonoa.

Eta ongi zaude. Oroitzapenak ezabatzen eta antolatzen. Eta kezka bakarra duzu: laneko lehendabiziko egunean zer esango diezun lankideei, besteek zeri buruz hitz egingen duten, horixe ahaztu nahian pasatu dituzulako azkeneko egunak. ■

Anuntxi Arana

IDAZLEA

Astoaren lastoa

Prentsa idatzia krisi handia pasatzen ari da eta izugarri aldatu da azken urte hauetan. Begi-bistan dira bi gauzak eta, segur aski, lotuak: lehena bigarrenaren kausa dateke, baina ez da esana alderantziz ere ez dela gertatzen.

Berrikitan, *Libération* egunkaritik haizatua izan da Serge July, haren zuzendaria eta sortzailearik bat, Sartrekin batera. Rothschildek 20 milioi euro inbertitu zituen igaz kazetan, eta akzionista nagusi bilakatu zen, Julyk berak atea zabaldurik. "Otsoa arditegian" ohartarazten du mikatz irakurle batek. Gaur egunean berriro diruaren premia gorrian dago *Libé*, eta horren ekartzeko zuzendaritzaren aldaketa exigitu du nagusiak. Lerro editoriala aldatuko dute, urrean, eta ez prezeski erradikaltze aldera.

Ideologiaren ginetik, ordea, denetan berdina da konsigna, berritu ala hil, eta beti ikus-entzunezko komunikabideek bultzatzen omen duten aldera egiten dute, gero eta arinago, gero eta koloretsuago bilakatuz, hau da, testu gutxi eta irudi asko. *Le Monde* bezalako egunkari erreferentzial serioak ortzadar itxura dauka jadanik; Iparraldeko *Herria* astekari ez aberatsak ere eman du urrats hori eta, hemen gaindi, *Enbata*k bakarrik irauten du bere zuri-beltzetan.

Argazkien kopurua eta handitasuna neurri gabe hazi da. Testuaren osagarri behar lirateke, ontsalaz,

GAIZKA IROZ

informazio zerbait ekarri. Eta ez da hala izaten: askotan, bereziki jende polit ospetsuen kasuetan, lehen planoak izaten dira, edo berdin aurpegiaren erdia, larruaren txindor eta poroak erakusteko moduan; "cinemascope"an, gainera, eremuaren hiru laurdenak beretuz. *People magazine* aire bat hartu dute egunkariak.

Aldi berean titularrak eta hizkiak ere handitu dira. Eta gehigarriak; hasiera batean, aspaldian, astean bat; orain egunean bi edo. Batzuk oso estimagarriak; beste batzuk, aldiz... Jaiak, adibidez: "Sanferminak: zapi gorrien uholdeak hartu ditu Iruñeko plazak eta kaleak: eromena izan da nagusi".

Edo moda, tisanak, etxea eta holako: "Oihalek jantzi egiten dute gela: goxotasuna eta nortasuna ematen dizkiote dekorazioari", eta ondoan marken izenak; haiek finantzatu orriak badira, ongi litzateke irakurleari jakinaraztea.

Edukiez hustu arau, puzten joan dira gure kazetak. "Astoarentzako lastoa" esan ohi zaio kartetan jokoa eraman duenari, tanto txikiak besterik biltzen ez ditueneari. Astoak gustuko du lastoa, pantza ederra badu haren digeritzeko. Baina guk, urdail bat baizik ez, "erabil eta bota" mokanes gisa baliaitzen dugu zelulosa. Zer egin? Egunkariak Interneten irakurri? Salmentak

gutxiagotuko dira eta orduan lasto "erakargarri" gehiago sartzera behartuak izango dira. Erosiko ditugu? Papera birziklatzen omen da. ■

« *Le Monde* bezalako egunkari

= erreferentzial serioak ortzadar

itxura dauka jadanik; Iparraldeko

Herria astekari ez aberatsak ere

eman du urrats hori »

HIRUKO TXIRIAN

Joxemari Ostolaza

Zeramaten mugikorra kotxean. Aurretik magnetofoien antza zutenak, joan hamarkadako filmetan ikus daitezkeenak desagertu dira merkatutik. Bazuten bere zera, mailakatze sozialean non ginen adierazteko bere funtzioa. Ezin ziren ezkutuan eraman, eta kotxetik irtetean, garai batean irati portatilik bezala ibili behar ziren eskua bularrean. Banaka batzuen ikurra zen, goi mailako profesionalen beharrezko, omen, tresna. Izan ere, Beckhamen erdiraketen prezioa zuten. Eta esplikazioak ematen saiatzen zen portadorea. Ez zen kapritxoa ogibidearen beharrak galdetua baino. "Halakoak telefonoa zeukak kotxean" Halakoa oso inpor-

Itsatsita

tantea zela esan nahi zuen. Gaizki neraman nik asuntua, handiuste galantak eza gutzen baintuen "halakoa" haren multzoan, zorra zorren gainean bizi zirenak. Nire kasuan, beste kontsumo adarretan bezala, berantiarra izan naiz. Oraindik orain ez dut egunero pizten, eta bateriak hilabetea irauten dit. Baina ni ere, sartu naute zepoan. Hemezortzi eta hogeita lau urtekoen artean %92,80ak ba omen du mugikorririk. Hori ikasi dut Movistaren lan egiten duen baten ahotik. Beraz, ikaragarri komunikatuko diote elkarri elkarrekin gutxi ibili arren gure gazteek. Aurki elkarrekin gozatzeko modu birtualen bat proposatuko diete operadoreek. Berantiar hau ez da horretara iritsiko. Berantegi niretzat. ■

BERTSO BERRIAK

Maialen Lujanbio

Irakurza eta sormen gaitasun nahian

Hamaika heriotzena

I

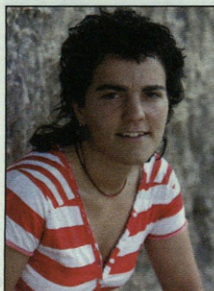
Ixtimatua zuen
konde bat bezala,
telebistan exeri
ta afal zezala.
Bi begiak pantailan
ta jan eman ahala.
Deskantsuan aldatu
baitzion kanala,
berari sartu zion
petxutik puñala.

II

Sukalde itxi bat den
babes baketsutik
hurbiltzen somatu zun
horma-kontran zutik.
Gauero jaten zela
kaka beretsutik!
Potrotaino zegola
tomate-letxutik!
esanda sartu zion
puñala petxutik.

III

Bera harrikoaz, ta
"Biok-Bat Bar"etik
likatsu iritsi zen,
ase patarretik.
Musu, titiak heldu,
tira iztarretik...
Ezetz -palangana hustuz-,
ez hitz ez arretik...
Puñala sartu zion
hari bizkarretik.

KARLOS CORBELLA

IV

Begia jarri zion
amantalpekoan...
Norena zen ile hura
bere soinekoan?!
NORENA?!! Hain itxura
sexualeko han...?!!
EGITEN AL ZIOTEN
PUTA-ZALEEK DOHAN?!!
esanda sartu zion
puñala lepoan.

V

Mototsatik tiraka
zeraman parketik,
Zer zebilen eskolan
bere apartetik
maisuari ubelena
kontatzen ahapetik!!?
Ba esan ziezaiola
hau bere partetik...
Puñala sartu zion
saihetsen artetik.

VI

Biko mahaia estalia
arrosadun ulez,
mesanotxea bete
zurrunga-pilulez,
lentilen bi pottoak
bi malko mardulez...
zuretzat, ta dabiltzan
ororentzat zu lez
kantu bat: *ya no existen
príncipes azules.*

Literatura

Jon Alonsok
Patrikarako ipuinak
idatzi dizkigu

- ❑ Ezpalak
- ❑ Argitalpenak

- ❑ Denbora-pasak
- ❑ Ihesi
- ❑ Makina bat kontu

Denboraren makina
Non ote da Kristoren
prepuzioa?

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Mende bete bertso

1962ko Bizkaiko Bertsolari Txapelketako finala.

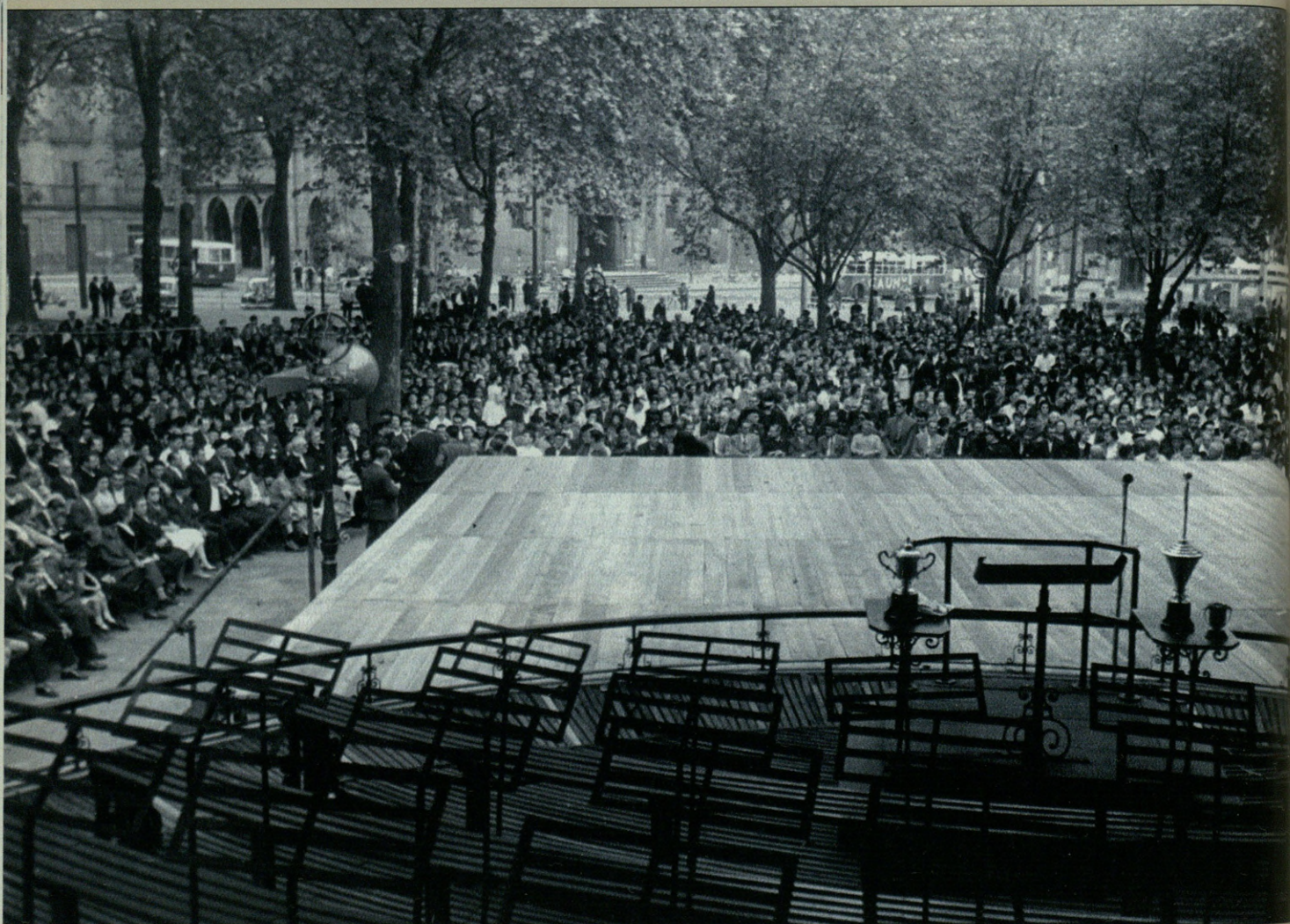

Bizkaiko Bertsogintza lau liburutan argitaratu du Bizkaiko Bertsozale Elkartek. Nahiz eta ez den erraza hainbeste historia eta istorio hain orri gutxitan laburbiltzea. Xabier Amurizak hartu du lan hori, beste hainbat lagunen kolaborazioarekin. Azkeneko liburua kaleratu berri dute eta horrekin bukatutzat ematen dute, momentuz, historian sar daitekeena. Hona historia luze horren zenbait arrasto.

ZIHARA ENBEITA

Argazkiak: Alfontso Irigoienek Artxiboa /
Bizkaiko Bertsozale Elkartea

Bizkaiko plazan entzundakoak

Bilboko Areatza jendez lepo, 1959ko Bizkaiko Bertsolari Txapelketako finala hasi aurretik.

BIZKAIKO BERTSOGINTZA izenduna, XX. mendea aurrera samartu arte behintzat, ez da plazako bertsolaritza izan”, dio Xabier Amurizak *Bizkaiko Bertsogintza II* liburuan. Hori bai, hamaika ezizen eta hamaika izengabe agertu ziren orduko aldizkarietako zein egunkarietako orrietan. Horiekin batera baita hainbat izen propio ere. Eskoladun eta ikasiak batzuk, eskola gabeak beste batzuk. Bertsuak bakarrik ez, koplak ere asko idazten zituzten 36ko Gerrara arte. Ez da harritzekoa,

beraz, *Bizkaiko Bertsogintza III* liburuan zati handi bat hartzea koplarietak, “Bizkaian hain maitea eta, zorionez, ugari jaso den bertsogintza xarmangarri horrek” Amurizaren esanetan.

Bat-bateko bertsogintzari dagokionez, Kepa Enbeita *Urretxindorra* izan zen XX. mende hasieratik 36ko Gerrara arteko erreferentzia nagusia. Mende hasieran Getxon antolatu zuten txapelketa batean lehenengo saria lortu zuen, hogeitabost urterekin. Biga-

rrren *Txirritak* egin zuen. Ordutik batetik bestera ibili zen gaixotu zen arte. 1941ean hil zen. Gerra aurretik gerra osterako zubi lana, berriz, honen seme Balendin Enbeitak egin zuen. Gerra denboran erdi isilik ibili zen-eta bertsolaritza.

1958an antolatu zuen Euskaltzaindiak lehenengo Bizkaiko Bertsolari Txapelketa. Alfontso Irigoienek gutun batean hala zioen: "Bilboko arenala puntatik puntara beterik egoan gentez, eta urrunetan be, gentea zutunik ikusten zan, ezarleku barik" Abuztuaren 24an egin zen final handi hori eta Balendin Enbeita muxikarrak jantzi zuen txapela. Juan Ormaetxea larrauriarra izan zen bigarren. Hirugarren Jose Alberdi mañariarra. Laugarren Asentzio Bidaurrezaga getxoxtarra, bosgarren Eusebio Zubiaga Urdulizkoa. Beste biak Pedro Castrejana Loiukoa eta Florencio Zarraga Berangokoa ziren. Azken bi hauek zenbatgarren egin zuten ez dakar dokumentuetan. Epaimahaian Nazario Oleaga Euskaltzaindiako idazkaria, Migel Arruza, Josu Arenaza medikua, Aita Santi Onaindia karmeldarra, Aita Martzel Andrinua pasiotarra, Gabriel Aresti idazlea eta Alfontso Irigoien zeuden, besteak beste. Irigoien bera ibili zen aurreko hilabetetan bertsolariak topatzen, baimenak lortzen, laguntzak eskuratzzen, epaimahaia osatzen zein gaiak eta ariketak prestatzen. Propaganda ere berak egiten zuen. Bar ipintzen zuen leku guztietara gutun-azal bat bidaltzen zuen propagandarekin eta gero hauek jartzen zuten tabernan. Pertsona klabea izan zen Irigoien urte horietan guztietan. Egingdako lana gutxi balitz, urteetan batutako dokumentu, argazki eta abarrei esker, gehiago dakigu gure historiaren inguruan.

Bat-batekoan Kepa Enbeita

Urretxindorra izan zen XX.

mende hasieratik 36ko Gerrara

arteko erreferentzia nagusia.

Mende hasieran Getxon antolatu

zuten txapelketa batean lehenengo

saria lortu zuen, hogeitabost

urterekin

1959an ere ospatu zuten Bizkaiko Txapelketa, baina oraingo honetan Eskualdeetakoak jokatu ziren lehenengo. Bost izan ziren guztira. Denak herriko jaietan. Urkiolan ekainaren 13an Jose Alberdi mañariarra izan zen txapeldun, Mungian ekainaren 28an Juan Ormaetxea, Bermeon ekainaren 29an Deunoro Sardui, Markinan uztailaren 18an Jon Azpillaga eta Zeanurin abuztuaren 15ean Basilio Pujana. Finala Bilboko Areatzan egin zuten berriro. Abuztuaren 30ean, jaietan, egitekoa zen, baina alkateak bozgorailuak kentzeko agindua eman zuen. Azkenean, hurrengo domekan egin zuten. Berriro ere Enbeitak jantzi zuen txapela eta Jon Azpillagak egin zuen bigarren. *Anaitasuna* aldizkariak osorik atera zuen final hori gehigarri berezi batean. 1960an, 1961ean, 1962an, 1964an eta 1966an ere antolatu zuten Txapelketa.

Bertsolarien batzarrak

Ez zituzten txapelketak bakarrik antolatu, 1963. urtean bertsolarien batzarra antolatu zuten Markinako karmeldarrek. Pilarica egunean izan zen, urriaren 12an. Balendin Enbeita, Iturri, Sardui, Pujana, Lopategi, Arregi, Mugartegi eta Ibarzabal bizkaitarrekin batera Basarri, Lazkano, Agirre eta Egileor ere bertan ziren. Berdin egin zuten hurrengo lau urteetan ere. Bertso saioaz gain, berbaldiak ere antolatzen zituzten. Jose Mari

Iriondok bertsolaritzaren historia izan zuen berbagai, Xabier Amurizak bertsolarien zelanbaiteko antolaketa baten premia eta Juan Mari Lekuonak doinuak. 1967ko batzarran, oster, Abel Enbeita falta izan zen. Bezperan atxilotu egin zuten. Gabriel Arestik hartu zuen berba eta esan zuen: "Eskatzen dizuet hemengo bertsolari guztiei dokumentu bat firmatzeko, Bizkaiko gober-

www.elkar.com

Nahi duzunaz solastuko gara.

Gura dozunaz egingo dogu berba.

Nahi dezunaz hitz egingo degu.

Nahi duzunaz mintzatuko gira.

Euskal Herriko txoko guztietara iristen da **elkar megadenda**. 14 denda eta 150.000 erreferentzia baino gehiagorekin, eskaintza zabalena aurkituko duzu liburu, musika, edo jolasetan. **Kultura** guzti-guztia zure esku.

nadoreari Abelen libertatea eskatzeko. Uste dut dela justiziari eta bertsolaritzari zor diogun beharizan bat". Eztabaida piztu zen orduan. Eztabaidaren erdian Abel Muniategik "Gugana heldu da dokumentu bat/identzitzeko premia/praileren batek ekarri beza/identzitzeko makina" bota zuen. Horregatik edo beste arrazoiren batengatik, baina gehiago ez zuten Markinako karmeldarrek batzarrik antolatu.

1975ean, 76an eta 77an Mallabiko Bertsolari Txapelketa antolatu zuten. "Bizkaiko 2. mailako txapelketa" lege izendatu zuten berau. Mallabiko orduko gazte mugimenduak antolatu zuen eta asmoa batez ere gazteak eta plazan gutxi ikusten zirenak bultzatzea zen. Bertsolariek bizkaitarrak izan behar zuten eta ez zegoen adin mugarik. Hori bai, behin txapeldun ateratzen zenak ez zeukan hurrengo urtean parte hartzerik.

Bertso eskolen loraldia

Frankismo osteko urte horietan hainbat bertso eskola sortu ziren. Mallabikoa eta Durangokoa (gaur egun Iurretakoa), besteak beste. Hala ere, lehenengo bertso eskola 1959an sortu zuten: Garriko. Muxikako Ariatza auzoko Fuenterrabia tabernan elkartzen ziren garai hartako hainbat bertsolari gazte Pedro Ajuria eta Balendin Enbeitarekin batera. Pedro Mari Aldana idazkariak hala batzen du aktan: "Eta zer izango da gure batzar-gaia? Gauza erreza, oso erreza: bertsotan egin, bertsotan, datorren urtian Bilbon izango dan txapelketa naguzian, nagusi izan daitean Ariatzako

Etenaldi luzearen ondoren, 1987an Araba eta Bizkaiko Bertsolari Txapelketa antolatu zuen Bertsolari Elkarteak.

erria. Asmo ederragorik ezin geinke billatu, geurea dogun berbeta bizi au, munduaren zear ezagutua izan daitean, batez be gero-ago eta sendago maitatuaz". Hogeitabost batzar egin zituzten guztira. Garrikoren bigarren loraldia 80ko hamarkadan etorri zen —aurretik ere Lami-kizen batzen ziren arren—. Lehenengo Garrikoko ikasleak irakasle zirela. Oraingoan bertsolariak batzeko bakarrik ez, umeei bertsotan irakasteko ere sortu zen. Ordurako bertso eskolen mugimendua puripurian zegoen Bizkaian. 70eko hamarkadan sortu zen Mallabikoa eta baita Durangokoa ere. 80ko

hamarkadarako sortu ziren Santutxukoa, Algortakoa, Durangokoa, Gernikakoa, Ondarroakoa, Arratiakoa, Zornotzakoa, Larrabetzukoa zein Mungiakoa. Hainbat estilotako bertso eskolak. Gaur egun ere oraindik indartsu jarraitzen dute horietako batzuk.

Lehenengo emakumea

80ko hamarkada horretan abestu zuen plazan lehenengo emakume bertsolariak: Kristina Mardaras. Emakume bertsolariak aspaldikoak dira, baina plazan ibilitakorik ez zegoen ordura artean. 1982an abestu zuen lehenengoz plazan Mardarasek eta honela kontatzen du Bizkaiko Bertsogintza IV liburuan: "Gogoan daukat lehenengoz kantatu nuenekoa, Bilbon. Entzuleen artean sekulako isiltasuna sortu zen, ea zer kantatuko nuen. Eta gero, bertsoa kantatzen nuenean, ordaina txalo piloa izaten zen". Hala ere emakumea taula gainean txarto ikusten zuenik ere bazen: "Entzunda daukat bertsolariren batek edo bestek ez zuela nirekin kantatu gura, feminista nintzelako". 1980ko hamarkada hasiera horretan bera izan zen emakumezko bertsolari bakarra. Horretan denbora guztian txapelketetan ere parte hartu zuen.

Etenaldi luzearen ostean, 1987an Araba eta Bizkaiko Bertsolari Txapelketa antolatu zuen Bertsolari Elkarteak (oraingo Bertsozale Elkarte dena). Orduko errealitateak ekarri zuen herrialde biek bat egitea. 1990ean antolatu zuten hurrengo. Belaunaldi berriak gogor zetozen. Eta hortik gorakoa historian sartzeko goizegi omen da. ■

JON ALONSO

“Errealitatea iruzur etengabea da”

Jon Alonso idazle iruindarrari ezagutzen dizkiogu nobelak –azkena, *Hodei Berdeak*, Susa, 2003–; ezagutzen dizkiogu saiakerak –Pamielarekin 2001ean kaleratu zuen *Agur, Darwin, eta beste arkeologia batzuk* adibidez–; eta ezagutzen dizkiogu itzulpen eta antologiak –Julio Cortazarren ipuinekin osatutako *Antologia apetatsua* (Txalaparta), esaterako–. Ez genion ipuin askorik ezagutzen. Bada, datorren astean ARGIArekin eskuratu ahal izango ditugu berak idatziriko bi patrikarako ipuin “ironiko”: *Errealitate aldakorraren ezpalak* eta *Non fida, han gal*.

IZASKUN JAUREGI

Argazkiak: Mikel Saiz

Aingeru Epaltzari irakurri genion behin “genero kanonikoen arteko mugak hausteko grina” izan duzula beti. Eleberri-kronika, saia-kera-artikulu bilduma, nobela-rapsodia, antologia apetatsua, gazteentzako lokuzio liburu... Jon Alonsok literaturarekin nahi duena egiten al du?

Segurutik, kontrakoa izango da: literaturak nahi duena egiten du nirekin, edo, errealistagoa izanda edo apalago esanda, nik nahi dudana ez, ahal dudana egiten dut, gehienok bezala.

Hain zuzen, oraingo honetan *Patrikarako ipuinak* osatu dituzu. Ipuina ez da Jon Alonsori asko ezagutzen diogun generoa.

Ez, ez dut askorik argitaratu. Bakarren bat bai, sariketaren bat irabazi ere bai... Baina beti interesatu zait generoa, irakurlea naizen aldetik, eta idazlea naizen aldetik ere bai. Baina errespetu handia diot ipuinari. Oso genero zaila da. Eta hau esaten dut jakinik beti azpimarratu izan dudala generoen araberako sailkapena aski arbitrarioa dela. Baina inoiz zentzurik badu sailkapen horrek, poesiaren eta ipuinaren kasuetan da.

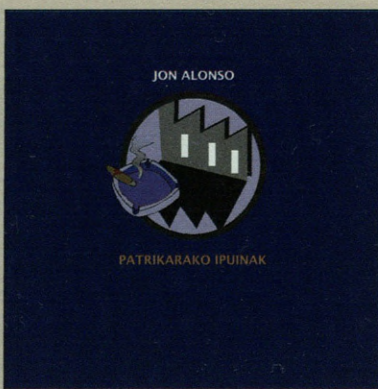
Jon Alonsok gaeuz, musika entzuten eta purua erretzen idazten omen du. Ipuin hauek noiz idatziak dira? Nondik datoz? Eta norentzat dira?

Urteak dira ipuinak idazten ditudala. Halako desafio modukoa daukat nire buruarekin, ea zerbait duin egiteko gauza naizen. Norentzat... irakurri nahi dituenarentzat. Tira, beste alde batetik hainbat urtetan ibili naiz tokiz toki ipuingintza ikastaroak ematen, eta beti pentsatu izan dut entzule ibili den jendeak nolabaiteko eskubidea zeukala teoriaren eta praktika-aren arteko aldea ikusteko.

Txema Larreak esan zuen behin "Nafarroan zeudela pentsatzen zuten idazleak". Garbi dago Jon Alonsok behintzat asko pentsatzen duela. Eta badituela liburu gehienetan errepikatzen dituen obsesioak: euskalgintzari, komunikabideei, euskaltzaindiari, politikari... eginiko kritikak. Horiek guztiek zer moduz tratatu zaituzte zu?

Hainbestean. Ez naiz kexatzen hasiko. Bakarren batentzat, gaizki disimulatutako disgustuaz eraman beharreko morroia izateko beste meritu egingo ahal nuen!

Bi ipuin hauetan, badago errealitatearekiko ikuspegi zinikoa. Esan daiteke, bietan, per-

tsonaiek iruzurra jasaten dutela, nola-bait... Hori ere ez al da zure obsesioetako bat?

Ziniko gehiegi iruditzen zait. Ironiko, igoal. Abiapuntuko inozotasun batetik begiratuta, errealitatea iruzur etengabea da.

Gauzak hainbeste aldatu al dira? Sindikalistak hainbeste aldatu al dira?

Gizartea eta lan mundua aldatu da, asko eta agudo. Sindikatuak eta sindikalistak ere bai. Sindikalismo-motabat, batez ere. Langile soil naizen aldetik daukadan esperientziatik ateratako ondorioa da.

Non fida, han gal da lehen ipuinaren izenburua. Ez da esaldi hori zure lanetan agertzen den lehen aldia. *Camembert helburun* ere aipatzen duzu. Gaurko onura, biharko galera, horixe da ipuinotan adierazi nahi zenuena?

Nik uste dut esaldi horrek interpretazio desberdin batzuk eduki ditzakeela. Kasu honetan, zer nolako kontsumitzaile pribilegiatu eta aldi berean eskasak garen, eta horrek zer nolako neurosiak sortzen ahal dituen, eta sortzen dituen. Gehiegiak kalte eginda bizi gara, iparra galtzeraino. ■

jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2006ko prezioak
127€ Hego Euskal Herrian
155€ Ipar Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak:

Helbidea: Posta kodea: Herria:

Herrialdea: Jaioteguna:

N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:

Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa:

Titularra: N.A./I.F.K.:

Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:

Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:

Data: Sinadura:

aukeratu gure ongi etorri oparia

☐ "Garbixot" komikia

☐ "Lauburua" mahai-jolasa

☐ "Txoriak txori" lamina

☐ %25eko beherapena
ikasle bazara*

ARGIA Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Stonerraren gogortasuna arinduz

Honako hau Oñatiko hirukotearen estreinako lana da, Danbaka Debagoieneko I. Musika Lehiaketa irabazteagatik saritzat jaso zutena. Ez dugu inor harrituko stoner-rocka egiten dutela badiogu. Horri dagozkion oinarri erritmiko gogor eta gitarra biziak jorratu dituzte, baina harago jo dute: melodiari eta leloei garrantzia handia eman, eta beste musika estilo batzuetara ireki dira. Taldekideen iragan heavya agerian utzi dute (*Malibu, Tong Po*), post-hardcorea gustuko dutela erakutsi digute (*Relax, Irakaslea*), eta pop-rock edota flamenko zipritzinak ere aurki daitezke. Gogoz garatutako hamaika kantuotan hainbat pasarte instrumental batu dituzte, eta heriotzari, sexuari, deabruari, desertuari edota kosmosari abesteko parada aurkitu dute, melodiarekin stonerraren berezko gogortasuna arinduz. **I**

3 mila bira

Sharon Stoner

GAZTELUPEKO HOTSAK

Iraupena: 49' 27"
11,70 euro

SHARON STONER

«Bolumena, adrenalina eta urduritasuna batuta, zuzenean eztanda egiten dugu»

Diskoa iaztik grabatuta daukazue. Zergatik atzeratu da hainbeste horren kaleratzea?

Batez ere zuzenean jotzeari eman diogu lehentasuna, eta gure utzikeriak ere izan du zeresana. Kantuek urtebete dute, eta dagoeneko hasi gara berriak idazten, baina diskokoak gure kuttunak dira.

Bertsioak jotzeko elkartu zineten, eta dagoeneko Danbaka eta Bilbo Hiria lehiaketetako epaimahaien onespina eta sariak jaso dituzue.

Ez genuen halako harrera espero. Lagun artean jotzeko batu ginen, pretentsiorik gabe. Jotzeak betetzen gaitu eta ia egunero gaude lokalean sartuta. Hala ere, gero eta motibazio handiagoa daukagu.

Zuzenekoaren zuen alderdi garrantzitsuenetako bat da. Ados zaudete?

Bai, zuzenean energia asko transmititzen dugu. Bolumena, adrenalina eta urduritasuna batuta, eztanda egiten dugu batzuetan. Are gehiago, ikusleen berotasuna igartzen dugunean.

Izenean eta zainetan stonerra daramazuen arren, rock gogorra, post-hardcorea edota flamenko zipritzinak ere ageri dira diskoan.

Bai. Stoner definizioak musika talde eta joera asko batzen ditu, eta guk musika dezente entzuten dugu. Gauza asko uztartzen saiatu gara. Adibidez, hirurok iragan heavya daukagu, 15 urterekin Metallica entzuten hasi ginen-eta. Orain, batez ere, 70eko espiritua berreskuratzen saiatzen gara.

GOIENK/IRIA

Ezkerretik eskumara Mikel, Egoitz eta Iñigo.

Zertan lagundu dizue Danbaka I. Debagoieneko Musika Lehiaketa irabazteak?

Lehenik eta behin, diskoa grabatzen. Horretarako asmoa bagenuen, baina Danbakak grabazioa ordaindu zigun. Horrez gain, lehiaketari esker hedabideetan dezente agertu gara, eta leku askotatik deitu digute jotzeko. Lehen guk deitu behar izaten genuen jotzeko. Gogoz al zaudete Azkena Rock jaialdian jotzeko?

Bai, gogo handia dugu. Hasieran ez genuen sinestu. Urtero joan gara jaialdira, eta aurtengo taula gainera! Eagles of Death Metal eta Mondo Generator ikusteko irrikan gaude.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Aita-semeak**Aitor Arana**

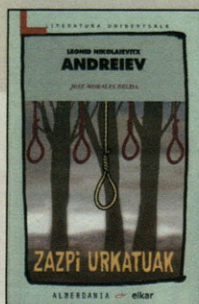
HIRIA

192 orrialde

Gaztea aitaz maiteminduta

Homosexualitatearen gaia ardatz duen *Aita-semeak* eleberria 1995ean argitaratu zen aurreneko aldiz, Aitor Aranak bere *Onan* ezaguna plazaratu baino bost urte lehenago. Hiriak berrargitaratutako liburuak aitaz maitemintzen den semearen istorioa kontatzen du. Aita bisexuala da, eta familian hori aitortzeko inongo eragozpenik ez du. Gaztetan urrats kalparatuak eman zituen —prostituitzera ere ailegatuz—, baina gerora lasaitu zen. Haatik, hain zuzen ere gazte garaian ezagututako pertsona batek ekarriko dio zorigaiztoa. Semeaz maiteminduko da aurrena pertsona hori, gazteak bere maitasuna

arbuizatzen duelako zeharo zapuztuko da hurrena, eta gerora aitaz, bere gaztetako lagunaz maiteminduko da. Ondorio lazgarriak ekarriko ditu horrek. **I**

Zazpi urkatuak**Leonid Nikolaievitch Andreiev**

ALBERDANIA, ELKAR

220 orrialde
12,30 euro**Andreieven narrazio lanik interesgarrienetakoak euskaraz**

Errusiako Orlen jaio eta Finlandian hil zen Leonid Nikolaievitch Andreiev (1871-1919) idazlearen lanik interesgarrienetakoak itzuli ditu euskarara Jose Morales Beldak. Andreiven obrako gai nagusiak zorotasuna, heriotza, beldurra eta bakardadea dira, eta giza arrazoimenaren indarrari eta mugei buruzko polemika luzea izan zuen bere aurreneko lanengatik hainbeste mirestu izan zuen Gorki-ekin. Euskaratutako liburuan, *Zazpi urkatuak* kontakizunean, auzitegi militar batek kondenatu dituen bost iraultzailearen eta bi gaizkile arrunten azken egunak kontatzen ditu. *Ilupeak*-en, berriz, polizia atzetik duen ekintzaile batek gordetako prostituzio etxean izandako bizipena, eta *Espektoak* narrazioan, zoroetxe batean gertatzen dena. **I**

Nerabe baten mendeku izugarria

Eider Rodriguezek euskaratu du judu familia aberats batean jaioetako Irene Nemirovsky idazlearen *Dantzaldia* lana. Aldi berean, 1903an Kieven sortu eta 1942an Auschwitz-en naziek erail zuten idazlea egungo irakurleari aurkezten dio Rodriguezek. Idazlearen amak ez ei zuen bere alaba begien aurrean ikusi ere egin nahi, zahartzaroaren gainbetera gogorarazten ziolako, eta Irene Nemirovskyren haurtzaro eta nerabezaroko urteak ez omen ziren oso zoriontsuak izan. Hori izan daiteke hain zuzen *Dantzaldia* narrazioan islatzen duen mendekuaren ardatza. Gurasoek, aurreneko aldiz, antolatu behar duten 200 gonbidatuentzako dantzaldira joatea debekatu egingo diote amarekin batere ondo konpontzen ez den hamalau urteko neskari. Neskak denik eta ezer baino gehiago desio du dantzaldian izatea. Hortik bere mendekua. **I**

Dantzaldia**Irene Nemirovsky**

TXALAPARTA

114 orrialde
12 euro**Ipuin eta komiki irabazleak**

Iruñeko Udalak Haur Literatur Lehiaketako 2005eko edizioan ipuin eta komiki sailetan gailendu ziren haurren lanak plazaratu ditu. Askotariko lanak egin dituzte: ipuin ilustratuak, zuri-beltzeko komikikiak, komiki koloredunak... Ezin, bada, guztien zehaztasunak hemen jaso, baina hauexek dituzue komiki formatuko liburuxkan aurki ditzakezen ipuin eta komikien egileak: Jon Larraza Ruiz de Larramendi, Idoia Belasko, Irati Baztan, Ekaitz Berrade Campion, Jon Bienzobas, Ainhoa Nagore Hermoso de Mendoza, Jokin Salegui Diez, Maialen Oyeregui, Adur Moreno, Garazi Otxoa Etxegarai, Adrián Iglesias Martín, Alaia Ardanaz Biskarret, Izaro Berasategi, Maialen Aldunate Sainz, Naroa Serna Romero, Ainara Eneriz, Iñaki de la Iglesia Nagore, Iratxe Durán, Ander Goñi, Garazi Otxoa, Ekaitz Zabalza eta Julen Sadaba. **I**

Haur literatur lehiaketa. Ipuin eta komikia. XVIII. edizioko irabazleak. 2005**Batzuen artean**

IRUÑEKO UDALA

80 orrialde

Aitona gurearen
Makilakixki.
Joxemartin
gogoratuz

Batzuen artean

UTRIUSQUE VASCONIAE

166 orrialdes

Apalategi familiaren lana gogoan

Duela ez asko zendu zen Joxemartin Apalategi antropologoaren burutazioari esker sortutako liburua da *Aitona gurearen Makilakixki*. Bertan, bere aitona Felipek 1921ean Joxemiel Barandiaran auzokideari eskainitako kontu zaharretako bat aztertzen dute hainbat apalategitarrek: Joxemartinek antropologiaren ikuspegitik, M. Jaione Apalategik, berriz, ipuinaren ibilbide pedagogikoa eskaini du, argitalpen andana izan baitu eta ikastoletan zein ikastetxeetan dezentente erabilitakoa da. Jokin Apalategik gaur egungo psikosozioziologiatik kontu zahar horren muina den justiziaren gaiaz zer ikaskizun atera iradokitzen du. Eta Ur Apalategik bere osaba Joxemartini agur esaten dio. ■

Katalinen udako bizimodu dibertigarria

Orrialde garbigarriak eta ertz biribilduak dituen *Katalin udan* liburuxka etxeko gazteenei zuzendua dago, beraiek irakurtzeko, edo narratzaileen papera helduren batek egin dezan. Nolanahi ere, marrazki handi bezain adierazgarrien ondoan agertzen den kontakizun urria letra larriz idatzia dago. Zer kontatzen duen? Katalinek udan egiten duena: sasoi horretan nola janzten den, amatzok txapela eta krema jartzen dizkiola eguzkitik babesteko, zertara jolasten den, uretan nola dabilen eta bitartean bere nebatxoak nola egiten duen lo. ■

Katalin udan

Liesbet Slegers

IBAIZABAL

28 or. / 6,20 euro

JUANMA SARASOLA MURCIA XAUN

«Ia hamar milioi errefuxiatu palestinar daude munduan barrena»

Nolatan ekin zenion liburu hau osatzeari?

Duela lau urte izan zen. Orduan *Euskaldunon Egunkarian* nebilan, Ekialde Hurbil zabalaren inguruko hainbat elkarrizketa eta erreportaje egiten. Izan ere, 1993an Palestinara joan nintzen brigadista bezala, Palestina historiko guztian ibili ginen —hau da, 1948ko eta 1967ko lurraldeetan—, eta hainbat material neukan gordeta. Beti pil-pilean dagoen gaia denez, pentsatu nuen merezi zuela material hori euskaraz zabaltzea. Horrela ekin nion liburua hezur-mamitzeari. Prozesu luzea izan da eta bidean gauza asko geratu dira: hainbat eraso gogor —jada ohiko dirudite—, Arafat eta bere laguntzaileen kontrako setioa Ramalan, Arafaten heriotza bera...

Palestinarren garbiketa etnikoa nahi al da?

Horixe baietz. Hango gatazka ez da bi alde berdinen artekoa, bata bestearen aurkako gatazka hutsa da. Hor, okupatzen duen indar bat dago, Israelgo Estatua, eta beste aldean herri oso bat, palestinarra. Egia da hor ere erresistentzia dagoela, baina argi eta garbi dago ez dagoela indar orekarik. Eta garbiketa etnikoa sionistak Palestinako lurraldeetara iritsi zirenetik egiten joan diren etengabeko hustuketa da, palestinarrek beraien herri, lur eta etxebizitzetatik kanporatuz. Gaur egun ia-ia hamar milioi palestinar errefuxiatu daude munduan barrena.

Horiek al dira zure lanaren ardatzak?

Bai. Baina ez dut bakarrik azken hamarkadetako historia aipatzen. Atzera joan nahi izan dut, kronologia bat osatuz gatazka eta lurraldearen historia zein den perspektiba zabal batean kokatzeko, egungo gatazka hobeto uler dadin.

OTEGI / ARGAZKI PRESS

Palestina edo suntsitu nahi duten herriaren borroka

Arbizuko Udalak eta Askapenak plazaratu dute Juanma Sarasola Murgiak idatzitako *Olibondoetatik Apartheid hesira* (*Palestinako gatazka, okupazioa eta garbiketa etnikoa*). Berez palestinarren historia gogorra bada, sionistek —nazioartearen laguntzaz— Palestina beren eskuetan hartu zuten geroztik, gaur egun bereziki gogorra dela gogoratu nahi izan dute argitaratzaileek. Izan ere, Israelgo armadak berriro lurraldeak indarrez hartzeari ekin dio eta demokratikoki aukeratutako gobernu palestinarreko agintariak atxilotu eta kartzelaratu ditu, naziorteko isiltasunaren aurrean. Horra Palestinako herriak jasan duen eta jasaten ari den suntsipenaren nondik norakoak azaltzen dituen Juanma Sarasolaren lana plazaratzearen arrazoia. Tituluan, berriz, egileak Israelgo armadak eta

Olibondoetatik
Apartheid
hesira

J.M. Sarasola

ASKAPENA

374 orrialde
90 euro

kolonoek olibondoak erauziz palestinarren ekonomia egiten dioten kalte latza eta hesiarekin suntsitu nahi duten guztia nabarmendu nahi izan du. Horiez gain, honako gaiak jaso ditu liburuan: Intifada bien bilakaera eta ondorioak, Osloko akordioaren zein juduen helburuak —pentsaera ezberdineko pertsonak elkarrizketatuz— eta egungo egoera. ■

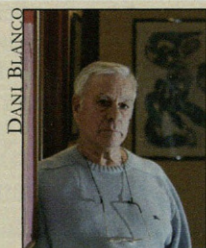
egileari galdezka

Ezpalak

KATIXA GARATE

Pirmin Treku

dantza-
ria (Zarautz, 1930)
zendu zen joan den
asteen, bihotzekoak
jota. 36ko Gerra
zela-eta, Ingalate-
rrara joan zen bizi-
tzera haurra zela
eta bertan ekin zion dantzari ibilbideari.
Royal Balleteko dantzari nagusi izan zen
1948 eta 1961 bitartean eta ondoren dantza
akademia zabaldu zuen Oporton. Duela hiru
urte itzuli zen Zarautzera.

DANI BLANCO

Ghatusain

folk musika taldea Sopuer-
tako Mendebala jaialdiko II. Maketa Lehiake-
tan garaile suertatu zen eta saria eskuetan du
jada. *Ghatusain* diskoa plazaratu du Elkar dis-
koetxearen eskutik. Bederatzi abesti bildu
dituzte, instrumentalak gehienak.

Koldo Almandoz

ek *Midori* film
laburra zuzendu du. Kioton eta Donostian fil-
matu dute eta Angel Aldarondo arduratu da
filmeko animazioez. MK Filmak eta Kosmika
Studioren elkarlana da filma eta postproduk-
zio lanak egiten ari dira orain.

Txalo

antzerki taldeak Agatha Christie-
ren *Una visita inesperada* komedia estreina-
tu du. Gerardo Mallak zuzendu du eta bes-
teak beste, Jaime Blanchn Fermin Sanles
eta Lola Casamayor aktoreek jokatzin dituz-
te rol nagusiak.

Lourdes Oñederra

ren *Eta*
emakumeari sugeak esan zion ingelesez argi-
taratu du Renoko Unibertsitateko Center for
Basque Studiesek. Kristian Addisek itzuli du
And the Serpent Told The Woman. Halaber,
Ramon Saizarbitoriaren *Rossetti-
ren obsesioa* ingelesera itzuli
du Madalen Sai-
zarbitoriak eta
Renoko Unibertsit-
ateak argitaratu.

L. OÑEDERRA

Poesia Egunak Ean, Arestiren omenez

DUELA HIRU URTE antolatu zituen Poesia Egunak Ean Herrijeri
Emon Arnasa (HEA) elkarteak. Ean (Bizkaia) bizi izan zen
Gabriel Aresti, bere bizitzaren azken bi urteetan eta bertan biltzen
dira urtero poesiaz hitz egiteko hainbat idazle, poeta eta literatur-
zale. Uztailaren 22an eta 23an gai mordoia izango dute mintzagai:
atzerriko poesiak euskal poesian izandako eragina, nola munduratu
euskal poesia, zergatik itzuli zituen Gabriel Arestik Nazim Hikmet
eta Bocaccio... Gainera aurtengoan Italiako Associazione Cultura-
le Euskara elkarteak kideek parte hartuko dute eta hainbat poeta
italiar etorriko da. Bertako poetak ere izango dira euren poesiak
irakurtzen: Edu Zelaia, Miren Agur Meabe, Leire Bilbao, Angel
Erro...

Errobiko jaialdiak transmisioa oinarri

UZTAILAREN 20TIK 22RA izango da aurten Itsasun Errobiko jaial-
dia. Hamaikagarren edizioa Jean Makauriri eskainiko diote eta
transmisioa, ahozketasunak eta zeinuak izango dira aurtengo
gaiak. Munduko hainbat herritako musika izango da: Lura (Cabo
Verde), Dabiyel Warol La Reunion uharteko esklabo ohien kantue-
kin, Bernard Lubat eta Beñat Axiari, Barkatu Bartok bikotea...
Kontzertuez gain, arte erakusketak, hitzaldiak eta literatura taile-
rrak izango dira. Aurten liburutegi bat jarriko dute jaialdian parte
hartuko duten idazleek idatzitako liburuekin eta artistek euren sor-
kuntzak egiteko erabili dituzten laneik, edonoren eskura.

Thierry Malandain koreografo-
aren hitzok jaso zituen *Eusko-
news & Mediak*:

«Lanbide hau
ankerrenetarik da, gutien
babestuenetarik. Gelditzen
delarik, dantzari batek ez du
ezer eta hogeita hamabost urte
dituelarik ezin da hirurogei
urteko jubilazioaren zai egon
eta, beraz, aterabide bat, baka-
rrik lortu behar du. Gai larri
eta mingarria da zeren eta ezer
ez baita prestatutik haiantzat
Frantzia bezalako lurraldean».

Gorka Zero Hortzmuga talde-
ko zuzendariak *El País*:

«Tris-
tea da baina jendea erantzutea
kostatzen zaio. Eta hori ere
bada kaleko antzerkiaren egite-
koa, sarrera ordaintzera ala
antzokira gerturatzea ausar-
tzen ez den jendea hezi edo
zaletu dadin lortzea. Baina,
azkenean, kulturaren arazoa da
orokorrean; antzerkia, pintura
erakusketak eta musika kon-
tzentuak bezalako aisialdi pro-

posamenak une zailak igaro-
tzen ari direlako. Gure arerio
nagusia telebista da. Jendeak
aisialdian pentsatzen duenean
ez du kulturaren pentsatzen, ez
pentsatzean pentsatzen du eta
gure borroka ikusmolde hori
aldatzea da».

Nuevo Catecismo Católico tal-
deko Arturok eta Gonzalok

hauxe adierazi zioten *Xirikari*:
«Aipatu digute *1530 segundos*
de... disko laburra dela. Bageni-
tuen kanta gehiago, baina ez
genuen sartzeko beharrik ikusi
(...) Gure ustez, diskoari ez zaio
ezer falta, eta ez du ezer sobe-
ran. Ez genuen gehigarririk
nahi. Azken urteetan, kantu eta
minutu gehiago sartzea izan da
ohikoa, baina guk entzuten
ditugun disko mitikoak ez dira
ordu erdira iristen. Azken
batean, CDek 80 minutu irau-
ten dutelako, kantu gehiago
sartu behar direla uste du jen-
deak eta ez da horrela».

INIGO AZKONA

Bizkaiko Zubia gizateriaren ondare

Uztailaren 28an 113 urte beteko dira Portugalete eta Getxo lotzen dituen Bizkaiko Zubia inauguratu zenetik. Ia 113 urtez -36ko Gerran zubia lehertu zuten eta 1941ean zabaldu zuten berriz- garraiatu ditu oinezkoak eta autoak munduko lehen zubi transbordadoreak. Unescok gizateriaren ondare izendatu berri du. Hala, industria ondarearen atalean Euskal Herriko lehen izendapena da. Gizateriaren ondare denez gero, Eusko Jaurlaritzak eta Espainiako Estatuak zubia zaintzeko konpromisoa dute eta hondamendi naturalik izango balitz, Unescok berreraikuntzan parte hartuko luke.

Antzerki klasikoa Erriberrin

CALDERÓN DE LA BARCAREN *La vida es sueño*, Lope de Vegaren *El mágico prodigioso*, Tirso de Molinaren *Desde Toledo a Madrid* eta Moliéren *El Ávaro* antzezlanak ikusi ahal izango dira, besteak beste, uztailaren 22tik abuztuaren 5era Erriberriko Antzerki Klasiko VII. Jaialdian. Bederatzi konpainia arituko dira San Pedroko klaustroan eta Gurpleko plazan. Kalean beste lau antzerki talde izango dira eta antzerki barrokoan argizatzeko eta soinu jartzeko erabiltzen ziren tresnez osatutako erakusketa izango da ikusgai Nafarroako Erregean jauregian.

Jazza Donostian eta Zarautzen

LEHEN LERROKO MUSIKARIAK izango dira Donostiako Jazaaldian uztailaren 21etik 26ra: Caetano Veloso, Keith Jarrett, Erykah Badu, The Neville Brothers... Trinitate plazan eta Kursalean eskainiko dituzte kontzertuak musikari horiek. Kursaleko terrazan bertako taldeek joko dute zuzenean: Acido C, Teresa Zabalza Quintet, THC, Amama Luisa Brass Band... Eta Zurriolako hondartzan eta Hernaniko Chillida-Lekun kontzertu gehiago izango da. Aurten Herbie Hancock pianistak jasoko du Donostia saria, jazz garaikidearen garapenean izan duen eragina nabarmentze aldera. Zarautzen ere hitzordua dute jazzarekin. uztailaren 24an abiatuko dute Nazioarteko VII. Jazz Mintegia. Hilaren 29a bitarte, ikastaro andana izango da. Jesse Davis saxofoi jotzailea bertan izango da.

Belarreggae Zornotzan

Iaz antolatu zuten lehenengoz

Belarreggae baina bertan behe-
ra utzi zuten arazo teknikoenga-
tik. Aurtengoa izango da beraz
lehena. Uztailaren 24rako reg-
gae kontzertu handia atondu
dute Zornotzako Larreako fut-
bol zelaian. Besteak beste,
Luciano, Andrew Tosh, Dean
Fraser, eta Cañaman izango dira
eszenatokian arratsaldeko
20:00etatik aurrera.

Folklore aukera zabala

Orenburgo, Kamchatka, Kroazia,
Argentina, Vietnam, Txile,
Togo eta Portugaleko folklore
taldeak hartuko ditu Portugale-
teko Nazioarteko XXXII. Fol-
klore Jaialdiak. Herrialdeko
dantza eta musikaz gozatu ahal
izango da Portugaletetik kanpo
ere, Getxo, Balmaseda, Santur-
tzi eta Soraluzen esaterako.

Terrazetan irakurtzen

Aurten ere liburuak kalera atera
dituzte Getxoko liburutegiek.
2.000 liburu har daitezke mai-
leguan Algortako Geltokia pla-
zan, Andra Mariko Sarri plazan
eta Areetako Geltokia plazan
jarritako etxolatan. Irakurzale-
tasuna sustatzeko asmoz, libu-
ruak eskuratu ahal izango dira
halaber tabernatan eta inguru-
ko hondartzetan.

Dive Tarpoon

Urpekaritza

Kirol portua, A7 lokala • 48992 Getxo • Tel / Faxa: 94 4912577

e-posta: divetarpoon@euskalnet.net • web orria: www.divetarpoon.com

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Hutsaren hurrengo	Aretoa	Filosofia-ren adarra	Irten	Aldarte
	Bikea eman	Nafta	Errep., txori mota	Bokala	
	Fruitu mota				
	Eromen			Lemaren erdian	
				Pl., animalia mota	
* IZENA	Ipar EH-n, zara		Emakume izena		
* DEITURA	Automata		Pablo ..., poeta		
			Hura dakar, eta ni ...		
			Mundu		
Laguntzaile				Bokala	Bokala
Musika tresna				Oxigenoa	Ez eme
		Kontinente bat			Zangoaren atal
		Zoro			
Planeta txikia	Omenaldia egin			Gizon izena	
	S birritan			Ukatzeko	
					Iodoa
					Bokala
Osasuntsua			Azkeneko		

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Basapiztia mota. 2.- Emea gurasoekiko. Una, neka. 3.- Yankien osaba. Gai likatsua. 4.- Bokala. Hala bedi, latinez. Neonaren ikurra. 5.- Interjekzioa. Ezarri aditzaren oina. 6.- Iridioaren ikurra. Kaia, moila. Kontsonantea. 7.- Diosal hitza. Errepikatuz, loa eragiten duen intsektua. 8.- Guztiz larritu. Bederatzigarren hilabetea. 9.- Albaniako hiriburukoa.

GOITIK BEHERA

1.- Basa. Idi, hitz elkarketan. 2.- Gabarra txikia. Nafarroako basoa. 3.- Aski, nahiko. Ez du entzuten, sor. 4.- Abertzaleen Bata-suna. Agindu. Bokala. 5.- Karrika. Bizkor, azkar. 6.- Bokala. Emakume izena. Antzinako Egiptoko jainkoa. 7.- Tik..., erlojuaren hotsa. Bizkaieraz, itsusi. 8.- Izana. Titulu britainiar. 9.- Otx! Kai-kua, tuntuna.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
BENAT GAZTELUMENDI

Arantza (Nafarroa)

Arantzatik arantzara

Penaz hasi dugu bidea,
eta penaz bukatu.
Aurrera begira, beldurrez
ekin diogu, eta atzera
begira, inbidiaz etsi
dugu. Hiru orduk
askorako ematen baitute,
gehiago Mendaurren
igarota. Behe laino
arteko mamu aldapatsua
zen goizean. Eguzkiak
argituriko paraje ederra
eguerdian. Penatik
penara egiten baita
Mendaurko bidea.
Arantzatik arantzara.

Borda bat, Mendaurren bidean.

Autoa Arantzako frontoiaren
parean utzi eta bideari ekingo diogu.
Herri dotore honekin gozatzeko
aukera izango dugu. Bere kale estuek
ongietorria egiten diguten bitartean,
behe laino itxiak estaltzen digu gure
helburua. Hala ere, urrutira ezer
ikusi ezin duen edonork egin ohi
duen moduan hobe dugu gertuan
daukagunari arreta jartzea. Herri
polita baita Arantza. Eta kurioa.
Kurioa baita frontoia ere. Beno,
egia esan, kurioa ez da frontoia
bera, bere "euskarri" den zutabea
baizik. Guk ez dugu esango bitxia

zergatik den, joan eta ikustea da
onena.

Dena den, hobe izango dugu
frontoiari begira denbora gehiegi ez
egotea, goizari heltzea komeni baita.
Udaletxetik gora joango gara, hilerri
aldera, hirurehun metro. Herri kas-
kotik irten baino lehen eskuinera
hartuko dugu hormigoizko bide
batetik, Larrañen bordatik barrena,
pare bat kilometroz. Tartean, eskuin-
neranzko bihurgune batean erreka
baten gainetik igaroko gara. Zuhaitz
artean egingo dugu bidea, itzaletan,
eta ezingo dugu inguruko paisaiatz

gozatu. Hala ere, bide ederra da,
erraz egiten dena, aldapa handiegirik
gabekoa.

Halako batean, ordea, basoa buka-
tu eta soilgune batera iritsiko gara.
Aurrealdean pista ikusiko dugu,
berriro ere basoan sartzen. Guk,
ordea, ez dugu bide hori hartuko,
gorantz jotzeko unea heldu baita.

Iritsi gara, beraz, benetako igoera
hasten den lekura, autoa utzi dugun
puntutik pare bat kilometrorra.
Hemen egurrezko banku moduko
bat ikus genezake zuhaitz baten
azpian —orain ez dugu estimatuko,

Ardiak eta behe-lainoa lagun izan ditugu bidean.

baina behera iritsi ondoren gustura hartuko dugu honen itzala—. Eguraldi tristea egokitu zaigu, eta behe-lainoak ez digu urrutira gauza handirik ikusten uzten. Hala ere, eguraldia lagun izanez gero, toki honetatik herria argi eta garbi ikus daiteke, itsaso berdeak inguratuta.

Maldan gora

Gozamenari bizkarra eman eta pixka batean sufritu beharko dugu; dena den, gailurretik bista hobe izango dugu. Borda zahar baten ondoko bidea hartuko dugu, pista utzita. Zuhaitz artean sartuko gara, baina itzalak ez digu asko iraungo —guri egokitu zaiguna bezain egun tristetan askorik estimatzen ez baldin bada ere—, berehala bide-gurutze batean ezkerrera hartu eta inongo babesik gabeko bide bati ekin beharko baitiogu. Ezker aldean Arantzako

zirkoa delako harana ikusiko dugu eta eskuinean, berriz, oraindik hazi gabeko pinudi batek lagun egingo digu. Baso hori igaro ondoren eskuinera hartuko dugu, eta bide estu batetik gora joango gara, sasi artean, Arantzari bizkarra emanez. Arantzako artean. Arantza handiena egiten ari garen bidearen malda gogorra izan arren.

Aldaparen bukara aldera atsedean har daiteke, apaizaren gurutzea begiratzeko. Gurutze hau urtetan Arantzako apaiza

Olaberriako zirkuitua

Gida eskola Karting-a

Gainera auzoa, Z/G • 20212 Olaberria
 ☎ 943 16 08 62 • www.vilarinomotor.com
info@vilarinomotor.com

San Joan Xahar

Arantzako kaskora iritsi aurretik, bide ertzean, bada santutegi bat, kobazulo baten barruan, San Joan Xahar izena duena. Azpian iturri bat dago. Hala zioen Joxemiel Barandiarānek *Eusko-Folklore* sailean: "Hainbat pertsona hurbildu ohi da bertara inguruko herrietatik ekainaren 24an, erromeria bat ospatzen baita bertan bezperako gauean hasita. Azaleko gaixotasunen bat dutenek iturri honen uretan bainu bat hartu ohi dute, gau horretan ur hauek botere bereziak izan ohi baitituzte. Gainera, kandlekin argitu ohi dute San Joan Txikiren irudia. Bainatu ondoren gaixoeak lehortzeko erabilitako zapiak inguruan utzi ohi dira, lgantziko sakristauak erre ditzan".

izan zenaren omenez ipini zuten, eta merezi du bertan idatzirikoa irakurtzea arnasari buelta ematen diogun bitartean, bestela ere aldapa gogorra baitugu aurretik. Sufrimendua.

Hala ere, sufrimenduak ez du askorik iraungo, handik ordu laurdenera-edo iritsiko baikara hurrengo bide-gurutzera, pista nagusiarekin elkartuko garen lekura, hain zuzen ere. Pistan, hala ere, metro gutxi egingo ditugu, gora heltzen garenean eskuinerantz jo beharko baitugu bide estu batetik. Hau izango da, behar bada, bidearen zatirik ederrena, sekulako ikuspegia egon ohi baita normalean: ezkerrean Pirinioetako gainik altuenak ikusiko ditugu urrunera eta eskuinean, berriz, Arantza eta bere inguruko bailara berdea. Guk ezin

esan dezakegu paraje horiekin gozatu dugunik, behe-lainoa ez baita izenak dioen bezain behekoa, eta gain hartan ere ikuspegi osoa galduko dugu bere erruz.

Bide horri jarraituko diogu eta gainez gain joango gara tarte batean, bertan bazkatzen dauden ardi, behi eta pottokak lagun harturik. Tarteka artzainen bat etorriko zaigu ongietorria ematera, bertako istorioren bat kontatuz askotan.

Buztin Lepo

Artzaina agurtu eta bideari jarraituko diogu harik eta Buztin Lepora heldu arte. Buztin Lepo delako hau Mendieder eta Mendaurren elkartzen diren puntua da, ederra benetan, eta megalito bat aurki genezake bertan. Hobe dugu, bai, megalitoari begira gertzea, ezker aldera begiratuz gero megalitoaren itzaletan eseri eta bokadiloa lasai jateko gogoia etortzen baita. Dena den, bere alboan txiki ikusten gaituen mendi gupidagabeak halako ontasun puntu bat ere erakusten du batzuetan, eta benetan iturri polita dago gugandik hurbil.

Pixka bat freskatu ondoren, aldapari aurrez aurre begiratzeko unea da: Mendiederren edertasuna atzean utzi —gutxi izango dira hau bezain izen egokia duten mendiak— eta Mendaurreko azken maldari aurre egin beharko diogu. Pazientzia handiz igo beharreko aldapa da hau, Rosciollik Espainiako Itzuliko mendate batean baino "s" gehiago eginenez, alegia. Behin baino gehiagotan ikusi izan dugu gora zuzen-zuzen jotzen duenik ere, baina hobe da bakoitzak bere indarrak neurtzea, zaharrak bezala igo behar baita gazteak bezala jaisteko.

Aldapa luzea da oso; luzea eta pikoa. Bukaerarako bizkarra oker-oker eginda ibiliko gara, ia lau hanketan. Eta ustez aldapa bukatzen denean Arantzako frontoian aurki dezakegunarekin baino ezusteko handiagoarekin egingo dugu topo: eskailerak. Hirurogei omen dira. Omen, guk ez baititugu kontatu. Batetik, gauza garrantzitsuagoak ditugu egiteko, eta kontatzea guztiz ezinezkoa da, bestetik. Izan ere, askotan eskuinean maila bakarra dagoen lekuan ezkerrean bi daude, eta alderantziz. Kontua da, hirurogei

Goian, San Joan Xahar. Behean, Buztin Lepoko megalitoa.

Trinitate ermita

TRINITATE ERMITA 1693. urtean eraiki zuten; hori da, behintzat, bertan lehenengo meza eman zuten urtea, nahiz eta eraikitzeko baimena bi urte lehenago eman zuten. Hala ere, 1781ean Iruñeko apezpikuak ermita botatzeko agindu zuen, bidelapur, kontrabandista eta antzekoen bizileku zela argudiatuz. Kontuak kontu, une hartan garbi geratu zen iturendarrek mendiari eta ermitari zioten maitasuna, apaizarekin batera

teilatua eta ateak eraistera joan zirenak epaitu eta kartzelan sartu egin baitziztuzten hurrengo urtean. Hala, Iturengo herriaren eta Elizaren artean sua piztu zen, harik eta 1784an herritarrek ermita berreskuratzea lortu zuten arte,

herriaren diruarekin. Handik urte askotara, 1963an hain zuzen ere, iturendarrek ermita berritu zuten, eta ordutik zenbait konponketa egin badizkiote ere, nagusiki urte hartan hartu zuen gaur egun daukan itxura.

izan edo ez izan, eskailerak guk nahi baino gehiago direla.

Norbaitek galdetuko du, agian, Mendaurren gogortasunagatik beti kexu den norbaitek zergatik proposatu ote duen mendi horretara buelta egitea. Galdera hori duenak, ziur aski, bere jakinmina asetuko du ingurura begiratu eta Euskal Herriko mendi ugari ikusten dituenean. Azpialdean Nafarroa hezeko lur berdeak aurkitzen dituenean. Eta, agian, oraindik ere harrigarriagoa gertatuko zaio gailurrean ikusiko duen ermita, Trinitate ermita, hain zuzen ere. Eta, agian, eskertu ere egingo du, haizeak gogor jotzen duenean batez ere, ermita horren babesa.

Ettxera berriz

Hamaiketako egin eta igoerari buruz hizketan aritu ondoren, behe-rakoan zer egin hautatzeko unea da. Bi aukera daude: zuzenean etorritako bidetik joan edo Mendiederrera igo eta ondoren behearantzko bidea gainez gain egitea. Ausartenek bestelako aukera batzuk ere izan ditzakete,

Ekaitzatik barrena buelta luzatzea, esate baterako.

Kontu handiz eskailerak jaitsi ondoren, eta, noski, paisaiari azken aldiz begiratu ostean, behearantzko bideari ekingo diogu. Ordu laurden beranduago, azken aldapa jaitsi ondoren, gure belaunak errukia eskatuko digute, baina, hortik aurrerako zatia nahiko laua da, berritoki ere pistara aterata arte. Bukatzeko, etorri garen bidetik jaitziko gara autora. Tartean, benetan igoera hasten zen puntuan, egurrezko aulki bat dagoen lekuan, atsedean har daiten berritoki ere Arantzara jaisteko indarrak berreskuratzeke, paisaiare-

kin gozatzen dugun bitartean, guri gertatu bezala behe-lainorik ez baldin badago behintzat. Eta, guk bezain zorte txarra izanda ere, gus-tura hartzen da hamar minutuko atsedena.

Azkenik, berritoki ere bideari ekin eta ordu erdi inguruan autoa utzi dugun lekura helduko gara. Frontoiko zutabe kuriosoari begirada bat bota ondoren, errepideari helduko diogu etxerako bidean. Hala ere, bidean bazkari legea egitera inguruko jatetxeren batean geratzeko ez da ideia txarra, merezia izango dugu-eta. Gosea ere behe-laino artean galdu ez badugu bederen. ■

- Abentura kirolak
- Eskola kanpainak
- Kanpamentuak
- Ospakizunak
- Multiabentura
- Prestakuntza ikastaroak
- Bidaia antolatutak
- Bizikleta edo/eta mendi materialaren alokairua
- Aurrekontuak (Neurrira egindakoak)

Harremanetarako telefono zenbakiak: 635 748 947 / 635 748 948 - Tel. eta Faxe: 945 288114
San Juan 18, 01208 Albeiza - ARABA • www.inguruabentura.com • info@inguruabentura.com

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Alpeetako glaziarrek, desagertzeko arriskuan

ALPEETAN mende honen bukaera zenbat glaziar geratuko diren jakin nahian ari dira ikerlariak. Zurich-eko unibertsitateko Michael Zemp-ek eta lagunek eredu berri bat aurkeztu dute hil honen erdialdean eta bertan mende bukaera bitartean glaziarrek beren gainazalaren %80 gal dezaketela adierazi dute, beti ere tenperatura-igoera 1 eta 5° C artekoa bada.

Joan den mendeko 70eko hamarkadan 5.100 glaziar zeuden Alpeetan eta 2.909 kilometro koadro hartzen zituzten. 1850. urtean zeuden glaziarren erdia ziren eta ez da ahaztu behar 2003ko udaminean glaziarrek ia bere bolumenaren %10 galdu zutela. ■

ZIENTZIA

Gorilen talde bizitzak epidemiak areagotzen ditu

EBOLAREN sukar hemorragikoa gertatu zen Kongon 2003an eta gizakia ez zen kalte-tu bakarra izan, gorilei ere era nabarian era-

Osasuna

JABIER AGIRRE

Bizimodua hobetuz bihotzekoa izateko arriskua gutxitzen da

ISTRIPU kardiobaskularra izateko arriskua faktore ugarik mugatzen duten arren, Interheart ikerketaren bidez lortutako emaitzek argi utzi dute bizimoduan aldaketa batzuk eginez —erretzeari uztea, fruta eta barazkietan aberatsak diren jatorduak egitea, alkoholaren kontsumoa gutxitzea— eta praktika klinikoan erraz identifikatu eta erraz aldatzeko modukoak diren arrisku faktoreak —hipertentsio arteriala, diabetesa eta obesitatea, batez ere— zuzenduz, posible dela miokardioko infartoa jasateko arriskua %90 jaitea.

Garrantzi handikoa da faktore askoren gainean mesede egingo duten esku-hartzeak proposatzea eguneroko praktika klinikoan, baina arrisku faktoreetako bakoitzaren kontrol indibiduala gutxietsi eta baztertu gabe. Askok dira infartoa, bihotzeko angina eta horrelako "istripu" kardiobaskularren agerpenen parte hartzen duten arrisku faktoreak. Eta, gainera, ez dago pertsona jakin batean arrisku faktore bakoitzak eduki dezakeen garrantzia baloratzeko proba zehatzik. Horregatik, beharrezkoa da faktore guztien gainean jardutea,

eta hipertentsio arterialaren gainean bereziki, hori baita usadio klinikoan arrisku faktorerik garrantzitsuenak, oso zabaldua dagoelako, besterik ez bada ere. Izan ere, eta gure ospitaletan kardiopatia iskemikoz eta gaixotasun zerebrobaskularraz tratatuak izaten diren pazienteak hipertentsiboak izaten dira, kasurik gehienetan.

Horrez gain, Interheart ikerketak frogatu duen bezala, tabakoa uzteak %50 gutxituko luke miokardioko infartoa jasateko arriskua. Bestetik, obesitatea, egoneko

bizitza edo fruta, barazki eta arrainen urria den elikadura bezalako ohitura kaltegarriak ere baztertu egin behar lirateke.

Beraz, presio arteriala, lipido plasmaticoak —kolesterol eta triglizeridoak, batik bat— eta glukosaren metabolismoaren kontrolatzea izango lirateke, aspirina hartzearekin batera, lehenengo nahiz bigarren mailako prebentzio kardiobaskularren zutabeak. Horrez gain, botikak eta bestelako helburu terapeutiko zehatzak daude eta betiere gaixo bakoitzaren ezaugarrien arabera aginduko ditu medikuak.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Lore euria

USAIMENAK bere aparteko memoria duela diote gastro-nomo jakintsuek. Usain batek egoera, garai edo une zaharrak berri, aldarte eta paisaia iraganak gaurko begietara ekarri omen ditzake. Memoriaren terralpean bizitutakoaren hondakindegia zirudiena, usain jakin baten lainoan samur kudeatzeko moduko irudi biltegia da bat-batean.

Landareek estrategia zehatzak burutzen dituzte usainak medio. Esentzia oliotsuak dituzten landareen hostoari edozein animalia belarjalek ez dio ez nola-hala, kazetariak kiratsa darion berriari gisa itsu, koski egingo. Loreen kolore eta eiteak hala, usaina horrela: sexurako nahitaezko bitartekari dituen animaliak erakartzeko eraikitzen ditu landareak. Erakari nahi duenaren gustuko usaina dario loreak. Ez bada, beltzurituta sudurilun zaputuz, esan: "Lore honen usaina ez dut gogoko" edo "bai txarra lore honen kiratsa!" bezalako txepelkeriarik, landare horrek zu aldamenean ez zaituela nahi jabetu zaitez behingoz, mozolo alaena!

Berotan landareak usainak loditzen trinkotzen umatzen ditu, eta gu *mozolometroan* adina melenga ere izan daiteke: liluratu, horditu, mozkortu, zorabiatu eta usaina eta kiratsaren arteko muga zein aldetan jarriko zenukeen erabakitzerako, memoriaren artxiboan gogaikarri itsatsi eta hurrena ezagutu ahala goragalea pizteko gai diren lurrinak taxutzen dituzten landareak badira. Harpa doinuz "ondo etorri" dizu, uxatuz.

Atzo, aspaldiko partez, errioren beste aldeko erriberatan izan nintzen. Zubia igaro ordurako, lehengo mendeko hirigintzaren ikur, bide ertzean *Ligustrum vulgare* zuhaitzxo ilara ederra. Hemen beltxalea, biñorria, zuhain madarikatu, sosakusia eta, batez ere, arbustu arrunta deitzen diogu.

Inoiz ezagutu ez dudana adinako lorea du aurten, ikaragarritako horietakoa. Onenean zabal zabalik loreak; zimeltze bidean, azpian lore euria ari zuen, lorea lur-estali. Usaina liluragarria zen, hordigarria... bada ezpada ere, azkar asko hanka egin nuen. Nire artean, jo iezaion harpa beste bati...

gin baitzien. Odzalako eta Lossiko parke nazionalako ehunka gorila hil ziren sukarrak jota.

Hori dela eta, Rennes-ko eta Montpellier-eko unibertsitateko ikerlariak goriletan gertatutako heriotza kopuru handiaren zergatia aztertu dute eta ondorio nagusia honakoa izan da: gorilek beraien artean duten sozialitateak zerikusi handia izan du.

Kongo eta Gabonen gizakiak kutsatzeko bidea txinpanze eta gorilen haragia jatea izan da. Primate horiek beste animalia batzuk kutsatu dituzte, hala nola gau-txoriak, eta hauek birusa eraman bai baina gaixotasuna ez dute garatzen.

Ikerlari taldeko kidea den Damien Caillaud-en arabera, gorilen arteko birusaren transmisio bideak ez dira ongi ezagutzen. Hainbat ikerlarirentzat animaliengandik gorilenganako birus transmisioa handiagoa zen gorilen artean gertatzen zena baino, baina 2001etik aurrera Odzalako parkean zeuden 400 gorilen populazioari jarraituz iritziak aldatzen hasiak dira.

2003 eta 2004an gertatutako ebola epidemien ondoren ar bakanengan heriotza tasa %77koa izan da eta taldeetan bizi ziren gorilena %97koa, hau da, urte betean gorila populazioaren %95 desagertu da. Emeak eta kumeak taldeetan bizi direnez gorilen bizi-raupena oso zaila gertatzen ari da. Beraz, kasu honetan bizitza sozialak askoz gehiago kaltetzen du bakarrik bizitzeak baino. I

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

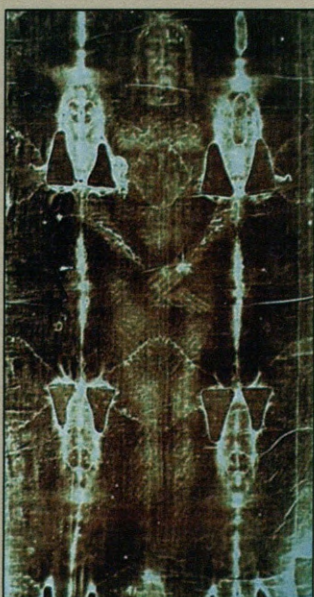
Kristoren prepuzioa

ISRAEL, K.O. 33. URTEA. Nazareteko Jesus gurutzean hil eta zeruetara igo zen, fede kristauaren arabera. Hortaz, bere gorpuzkinik ez zen lurrean geratu eta, hainbat santurekin gertatu bezala, Jesukristoren kasuan fededunek ez zuten haren beso, buru, agin, oin edo ilerik gorde eta gurtzeko aukerarik izan.

Baina Jesusi, errito juduari jarraiki, jaio eta zortzi egunera zirkunzioa egin zioten, hots, zer gertatu zen prepuzioaren azal zati horrekin? Zentzugabekeria badirudi ere, galdera hau bueltaka ibili zen mila urte baino gehiagoz Elizaren kontzilio eta batzarretan eta pentsa daitekeena baino teologia gehiago dago afera honen atzean. Jainkoaren gorpuz osoa bezala, azal zati hura zerutiarra izango zen eta Jainkoaren zati izanda ezinezkoa zen hura usteltzea. Usteldu ez bazen, non zegoen? Jesusen gainerako gorpuz atalekin batera zeruratu al zen? Noiz? Pizkundean ala Igokundean? Edo moztu zutenetik zeruan al zegoen jabea noiz igoko zain? Finean, zeruko etxean, Jainkoaren eskuinean, Jesusek bere prepuzioa dauka? Ala azaltxo ustelgabea gure artean da oraindik?

Zalantza hori aprobetxatu zuten Erdi Aroan Elizak eta erlikia faltsutzaileek fededunen fetitxismoa bultzatu eta prepuzio sailduak opilak eta arrainak bailiran ugaltzeko. A. V. Müller apaizak 1907an gaiaren inguruko liburua idatzi zuen eta 13 prepuzio zenbatu zituen: Erroma, Charroux, Anberes, Paris, Brujas, Bolonia, Besançon, Nancy, Metz, Le Puy, Conques, Hildesheim eta Kalkutan azal eraztun

bana kontatu zituen Müllerrek. Horietako asko Frantzian zeuden eta ia denek zioten Jainkoak Karlomagnori eman ziola aingeru baten bidez. Baina Müllerrek zenbatutakoez gain, baziren beste prepuzio batzuk munduko eliza eta kaperatan zabalduta, Burgosekoa esaterako.

Gurutzearen zatiekin batera, hilioihalt santua da Nazareteko Jesusen erlikia ezagunena. Baina Kristoren prepuzioak ere hainbat buruhauste eman izan du Elizaren kontzilio eta batzarretan.

Azaltxoaren eraztun itxurak ere joko handia eman zuen: Sienako Santa Katalinak, adibidez, prepuzioa Jesusek berak eman ziola zioen eta eraztun moduan beti behatzean zeramala. Célestine Fenouil eta Marie Julie Jahenny gazte estigmatizatuek ere eraztun moduan zerabiltela esan zuten.

XVIII. mende hasieran, Agnes Blannbekin -1715ean Vienan hila- mojaren testigantzak eman zion amaiera enigmari eta, neurri handi batean, prepuzioen trafikoiari. Zuzenean zerutik iritsitako mezuaren arabera, mundu kristauean barreiatuta zeuden azal zati horiek guztiak faltsuak ziren. Errebelazio garrantzitsu honen kontakizuna horrela jaso

zuen Karlheinz Deschner-ek kristautasunaren historia sexualaren inguruko liburuan:

“Bat-batean azaltxo sentitu zuen, gozotasun ikaragarritzko azala, eta irentsi egin zuen. Irentsi eta berehala, azal gozoa sentitu zuen mihian eta berriro irentsi. Ehun aldiz egin zuen hau eta prepuzioa Pizkunde egunean Jaunarekin batera berpiztu zela esan zitzaion. Hain zen handia gozotasuna Agnesek azala irentsi zuenean, ezen gorpuz atal guztietan eraldaketa ezta sentitu zuela”. Eta nor gara gu Jainkoaren bideak zalantzan jartzeko? ■

ARRASTOAK

Uda honetan hainbat film historiko estreinatu da. Beste hainbat, proiektu baino ez dira oraindik:

BEN BARKA Marokoko oposizioko liderraren hilketak 40 urte betetzean haren inguruko filma estrainatu da *J'ai vu tuer Ben Barka* izenburupean.

JOHAN SEBASTIAN BACHek eta Prusiako errege Federiko II.ak 1747an ezagutu zuten elkar. Bi pertsonaia historikoen elkarretaratzea kontatzen du uztailaren 14an estrainatu den *Mein Name ist Bach* filmak.

ASTERIX ET LES VIKINGS ere zine aretoetan da. Galiarren abentura berria kontatzeko jatorrietara itzuli eta marrazki bizidunak erabili dituzte.

SA MAJESTÉ MINOR du izena Jean-Jacques Annaud zuzendariaren proiektu berriak. Irailean hasiko da erroldajea eta K.a. 2.000. urtean egongo da kokatua zinegile frantziarrak *tragikomedia aurrehomeriko* moduan definitu duen lana.

THOMAS BECKET hil zuten zaldunen istorioa kontatuko du Paul MacGuigan zinegileak *Four Knights* izenburuko pelikulan.

Ben Barkaren hilketaren inguruko filma zinema aretoetan da; Thomas Becketen hilketaren inguruko ikusteko itxaron egin beharko da.

Administrazioa euskalduntzeko plan aitzindaria

Herri-administrazioko langileen artean euskararen erabilera areagotzeko plan aitzindaria egin dute Lasarte-Oriako (Gipuzkoa) Udalean. Planaren helburua ahozko erabilera bultzatzea izan da, eta emaitza oso onak lortu ditu. Aitor Unanue Udaleko hizkuntza normalizatzaileak argitaratu berri den liburuan bildu du esperientzia. *Administrazioko atal elebidunetako langileen hizkuntza-ohituretan eragiteko plana* jarri dio izena.

JON GONZALO

Argazkiak: Karlos Corbella

ORAIN DELA BOSPASEI URTE jarri zuten abian Lasarte-Oriako Udalean euskararen normalizazioa bultzatzeko plana. Bi fasetan banatu zuten. Lehenengoan (2001-2003) langileen idatzizko ohiturak aldatzen saiatu ziren. Alegia, euskararen presentzia langileen idatzietan areagotzen. Plan horrek, ordea, ez zuen nahi adina arrakastarik lortu. Ez zen aldaketa nabarmenik izan langileen hizkuntza-ohituretan. Gauzak horrela, bestelako plan bat prestatu zuten, 2003an hasi eta oraindik ere martxan dagoena. Plan honek ahozko ohiturak aldatzeari ematen dio garrantzia, eta jardunak erakutsi die asmatu egin dutela. Ahozko ohiturak aldatzea askoz ere eraginkorragoa da.

Aitor Unanue egitasmoaren bultzatzaile eta liburuaren egileak argi eta garbi ditu ahozko ohiturak aldatzearen onurak: "Ahozko jarduna bi solaskideren artekoa da, eta horrek elkarrenginaren eremuan kokatzeko aukera ematen digu. Aldi berean,

Niko Urrutia eta Yolanda Gonzalez, esperientzia berrian parte hartu dutenetako bi langile eta mahaiburu Aitor Unanue egitasmoaren arduraduna.

lokalizatuagoa da, nagusiki departamentuan bertan gauzatzen baita. Ahozkoak aukera paregabea ematen digu mintzamolde formalean ez ezik

informalean ere eragiteko, eta bigarre-na erabakigarria da hizkuntza-ohiturak finkatzerakoan. Horrekin batera, departamentu askotan, ahozko ekoiz-

Babeslea: Lasarte-Oriako Udala

Lasarte-Oriako Udala

OHITURAK
ALDATZEN LAGUNTZEKO

Euskara Zerbitzua:
Nagusia 22, 20160 Lasarte-Oria
Tel.: 943 37 61 84
e-posta: euskara@lasarte-oria.org
www.lasarte-oria.org

pena idatzizkoa baino ugarriagoa da". Diruzaintza departamentua aukeratu zuen Unanuek egitasmoa gauzatzeko, eta departamentu honetako zazpi langilerekin aritu da lanean.

Argitaratu berri duen liburuan 2005eko urtariletik maiatzera bitarteko epean egin zuten lana bildu du. Denbora tarte horretan 38 saio edo bilera egin zituzten Unanuek eta diruzaintza departamentuko langileek. Saio horietan prozesuaren ekintzak eta jarduerak finkatu zituzten. Hala nola, euskaraz hitz egitea eskatzen zuten txartelak mahai ganean jartzea erabaki zuten, atsotitzak landu zituzten edo elkarrizkatzaileraz hitz egitean atentzioa deitzea deliberatu zuten. Azken jarduera honek izan zuen arrakasta gehien, "atentzioa deitzea oso erraza dela konturatu ginen, eta jendea asko inplikatu zen. Langileak bete-betean sartu ziren guardia zibil linguistikoaren rolean", azpimarratu digu Unanuek.

Garrantzitsuenak, ordea, bost hila-bete horietan lankideen artean sortu zen dinamika izan zen. Euskararen presentziak nabarmen egin zuen gora beraien harremanetan, eta gaur egun bere horretan mantentzen da joera hori. Azken bospasei urteetan %40 egin du gora diruzaintza departamentuko langileen artean euskararen erabilera. Zein da, ordea, arrakastaren gakoa? "Prozesuaren funtsa hiztunaren nahia eta borondatea dira. Hortik aurrera metodologia bat baino gehiago erabil daiteke. Dena den, behar-beharrezkoa da euskaraz egiteko motibazioa piztea eta elikatzea. Horretarako, estrategia, baliabide eta tresna egokiak garatu behar dira".

Langileen iritzia

Niko Urrutia eta Yolanda Gonzalez Lasarte-Oriako Udaleko diruzaintza departamentuko langileak dira. Urrutia euskaldun zaharra da eta Gonzalez euskaldun berria. 14 urte

Niko Urrutia euskaldun zaharra da eta Yolanda Gonzalez euskaldun berria. 14 urte daramatzate elkarrekin lanean eta gazteleratik euskararako jauzia biei egiten zaie zaila, baina biak dira pozik emandako pausoez. Alboko argazkian Aitor Unanue, ahozko ohiturak lantzeko metodoa biltzen duen liburua eskuetan duela.

daramatzate elkarrekin lanean. Udalean martxan jarri duten euskararen normalizazio planak beraien arteko harremana aldatu du. "Elkarren artean gazteleraz hitz egiteko ohitura izan dugu betidanik. Urte asko pasa ditugu elkarri gazteleraz hitz egiten. Gure harremana, ordea, aldatzen hasi da, eta poliki-poliki gero eta gehiago hitz egiten dugu euskaraz. Egia esan, niri oso zaila egiten ari zait, baina pozgarria da gure harremana euskaldundu dela ikustea", onartu digu Urrutiak.

Yolanda Gonzalez ere iritzi berekoa da. Bere ingurunea (familia eta lagunak) oso erdalduna da, eta lanean euskaraz aritzeak mesede galanta egiten dio, "nire euskara mailak nabarmen egin du gora egitasmo hau martxan jarri genuenetik. Lankideekin gero eta gehiago hitz egiten dut euskaraz, eta Udalera datozen herritarrekin ere euskaraz egiten saiatzen naiz. Garai batetik gaurdaino aurrerapauso handiak egin ditut, eta gero eta lasaigo hitz egiten dut euskaraz herritarren aurrean".

Esperientzia honetatik ondorio garbiak atera dituzte. Batetik, biek ala biek uste dute hizkuntza ohiturak aldatzea oso zaila dela. Gonzalezen esanetan, "lankide batekin gazteleraz hitz egiteko ohitura hartzen duzunean ez da erraza hizkuntza aldatzea, lan handia egin behar duzu ohitura hori aldatzeko". Bestetik, lan horretan kanpoko norbaiten estimulua behar-beharrezkoa dela konturatu dira, "Aitor Unanueren lanak berebiziko garrantzia izan du. Hasiera batean motibazioa piztu zigun, eta ondoren motibazio hori elikatzen asmatu du", azpimarratu digu Urrutiak.

Etorkizuneko erronkak

Diruzaintza departamentuko langileek lan ona egin dutela uste du Aitor Unanuek, baina etorkizunari begira bestelako erronkak jarri dizkio bere

buruari. Gaur egun, idazkaritzako departamentuko langileekin ari da lanean, eta harrituta gelditu da: "Oso epe laburrean euskararen erabilera nabarmen egin du gora departamentu honetan, eta Udaleko beste langileak harrituta daude idazkaritzakoek izan duten bilakaerarekin".

Lasarte-Oriako egitasmo honek oihartzun handia izan du, eta inguruko udaletan antzeko plangintzak prestatzen hasi dira. Horren lekuko dira Urnietako eta Andoaingo Udalak. Euskararen erabilera bultzatzeko plangintza berriak prestatu dituzte udalerrri hauetan, eta ahozko ohituretan oinarritu dira. Izan ere, eraginkortasun maila askoz ere handiagoa da. Aitor Unanuek bide horri heltzeko gonbidapena egin die Euskal Herriko gainontzeko udalei: "Gure esperientzia ezagutarazi nahi genuen, eta horretarako kaleratu dugu liburua. Gainontzeko udalerriei bide beretik abiatzeko deialdia egin nahi diegu. Ezinbestekoa da ahozko jardunari heltzea administrazioan euskararen erabilera normalizatu nahi badugu". ■

Xabi Larralde

Izura (Nafarroa Beherea) (1970). Ekonomia eta industria ikasketak egin. Hamar urte inguru darama kargu politikoetan: Ehun Deiaiko kidea eta ABko eleduna iraganean, Batasuneko mintzakidea da gaur egun, baita Baionako udal hautetsia ere. Iparraldeko politikaren bizigai berria bezala aurkeztu genuen orain sei urte. Harrezkero Hegoaldera bidaiatzen du sarri, Iparraldeko Batasuneko kide esanguratsuena baita: "Herri bat, gatazka bat eta prozesu bat" aldarrikatzen du. Iparraldeko anai-arrebak ahaztuak izatearen kezkatu edo.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Gaizka Iroz

«Kezkagarriena borondate politikoa desitxuratzeko nahia da»

"Ez nuen pentsatzen engaiamendu politikoak nagoen tokira ekarriko ninduenik. Politika ez da polita, ezta erakargarria ere, indar harremanen eta botereen arteko jarduera baizik. Eskerrak Euskal Herrian eta bereziki ezker abertzalean politika egiteko moldea ezberdina den" dio gure solaskideak.

Prozesu politiko berria ilusioz eta buru-belarri bizi du Xabi Larralde, Euskal Herria osoan gainti ibili dabilarik: "Esperientzia polita da, nahiz eta baldintza gogorretan bizitzea egokitu zaigun, Batasuna Hegoaldean legez

kanpo baitago. Polita da Euskal Herriko errealitate ezberdinak ezagutzen ari naizelako. Baina errealitate horiei aurre egiteko ez bagara mahai beraren inguruan esertzen eta eztabaidatzen hasten ez da posible elkarrekin aitzina egitea. Gai bat beste baten esku uzten duzularik, badaiteke ordezkio horrek ongi egitea, baina gaia delegatzeak berau ongi ezagutzea mugatzen dizu. Ibilbide nazionalen elkarrekin aritzeak Euskal Herri osoa ezagutzeko parada ematen digu, baita ikuspegi globala eta ezagupen maila zehatzagoa ukaita ere".

Espainiako Gobernuako presidente Zapaterok azkeneko hitz egin zuenean "la libre decisión de los vascos" aipatu zuen, euskaldunok erabakitzeko eskubidea alegia. Iparraldeko euskaldunak gogoan izango ote zituen, zure ustez? Argi da Hegoaldeko herritarrez ari zela. Hasteko, Espainiako nahiz Frantziako estatuek onarpen arazo bat dutelako. Alta, Zapateroren errana eskubide horren aldeko aitortza erreala bada, guk Frantziako Estatua-ren aldetik gisa bereko adierazpena itxaroten dugu.

EUSKAL HERRIA 2020 EGITASMOA

"Hilda sortu da"

Euskal Herria 2020 egitasmoa –Euskal Herria 2010en segida–, Iparraldea instituzionalizatzeko bitartekoa, Pierre Joxe Barne ministroa zela abiatu zen, 1993an. Egitasmoa Korsikarentzat estatutu berri bat negoziatzan ari zelarik onartu zuen Estatuak. Iparraldeko egoerari irtenbidea emateko egitura gisako bat sortu behar zela esan zuten garai hartako prefetak eta suprefetak, baina funtsean, benetako erakundea ez sortzeko xedea zuten. Hamalau urteren ondoren ibilbide penagarria burutu du egitasmoak. Abertzaleak zintzoki aritu dira baina botere publikoek indargabetu dute ekimena. Eragileek eskaera zehatzak egin dituzten bakoitzean berauek murriztuak izan dira eta pena da, eremu guztietan dinamika bateragarriak izan baitira, hizkuntz, kultur eta ekonomia arloan ikerketa onak eta lan handia egin da, alta, ekintza konkretu gutxi burutu dira. 2010 hitzarmena berriro behar zelarik 2020 sortu da, nehor gutxik sinesten du gehiago eman dezakeenik. Egitasmoa hilda sortu da, iruzurra da.

Nicolas Sarkozy barne ministroa berehala bildu zen Zapaterorekin "arazoa Espainiari soilik dagokiola" adierazteko. Frantziako Estatutik heldu ohi den mezua da, ez da ustekaberik. Frantziak ordea, badaki prozesua mugituz eta aldatuz joanen dela. Estatu honek

jarrera hori ezker abertzalearen aldarrikapen ideologikoa dela aurpegiratzen digute, guk berriz alderantziz ikusten dugu. Lurralde guztietako eragileek parte hartzeko aukera izan dezaten baldintzak sortu behar ditugula diogu, Nafarroa eta Iparraldearen parte-hartzea seriozki hartu behar direla. Frantziako Gobernuari herri bakar gisa jokatu nahi dugula erakutsi behar diogu abertzaleok, hemen herri bat osoa dagoela eta erantzun osoa eman behar diogula.

Batasuna PSE-EEekin bildu da berriki, Patxi Lopez eta Rodolfo Ares solaskide zituela. Behinola Arnaldo Otegiarekin batera, Ibarretxe lehendakariarekin bildu zinen eta Aresen "El francés" gisa aipatu zintuen.

Ez nau harritzen horrela pentsatzeak. Aresen, gu frantsesak garelako pentsatzen badu ere, gu euskaldunak garelako eta eskubideak ditugula onar-

ETArekin finkatu beharreko eremuaz, ardura agertu du soilik, presoen gaia edo desmilitarizazioa kontrolatu nahi ditu. Guk urratu nahi dugun prozesuan Estatu hau ere eremu politikoan ardura hartzera bultzatu nahi dugu.

Prozesua garatu ahala bere jarrera alda daitekeela uste duzu, beraz.

Hori da parioa edo erronka. Euskal Herriko eragileen eraginez Frantziako Estatu prozesuan murgiltzera "eraman" behar dugu. Ezker abertzaleak horregatik herri bat eta gatazka bat dagoela dio, prozesua ez dela Baskongadetara soilik mugatu behar. Batzuek

"PSOEek ezin du Entzutegi Nazionalak erabakitzen duenaren zain egon Batasunarekin bilkura publikoak egiteko. Erridikulua da eta lekuz kanpoko"

tu beharko du finean. Euskal herritar bezala zor zaizkigun eskubideak eza-gutarazi beharko dizkigute, alegia.

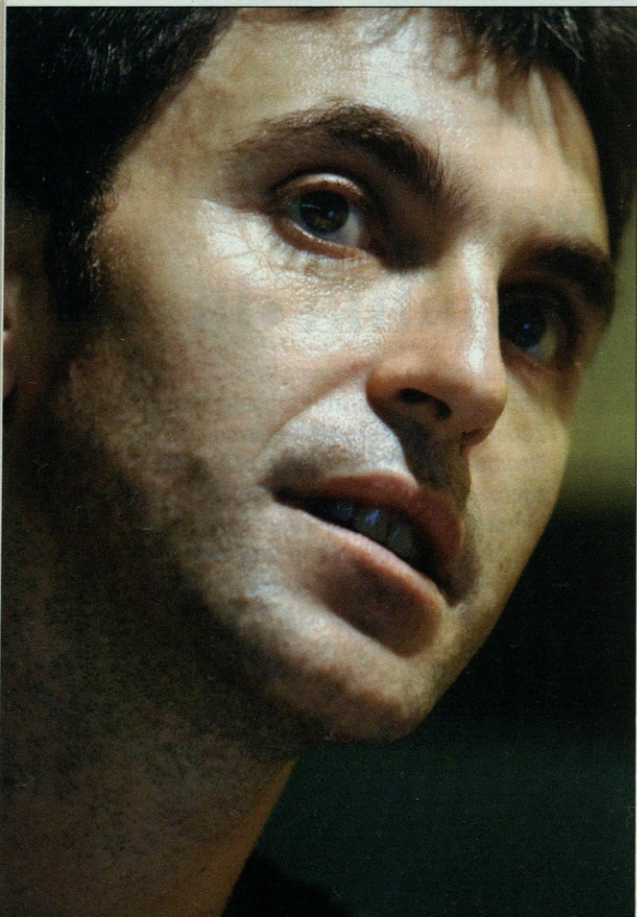
EAJrekin batera, Batasuna eta PSE-EE *ménage a trois* batean ikusten ditut normalizazio prozesuan. Itxuaz, EAJ bigarren planoan geratu da oraingo fasean eta hainbat gertakariaren aurrean kezkatuta. Adibidez, Gara egunkariak ETAk eta Gobernuak otsailean akordatu omen zutenaren berriek kezkatuta.

EAJk agertzen dituen kezken aurrean zalantzak izaten ditut, ez dakit zein neurrian errotoak diren prozesua azken mugaraino iristeko zereginean eta nahian, edo protagonismo gosez ari ote den. Alderdikeriak alde batera uzteko garaia heldu da ordea. Kontua ez da, hauteskunde garaian bezala, norgehiagoka aritzea, baizik herri honen gatazka konpontzeko jokaleku batera iritea.

Rodolfo Aresen ez dutela Alderdien Legea bertan beheara utziko berretsi du. Beste alderdi bat erregistratzeko tenore heldu al zaio Batasunari?

Ezker abertzalearen eremu elektoralak deusezteko eraso bortitza izan da azken urteetan, Estatuak ez du alabaina gu desagertaraztea lortu. Batasunaren bozeramaileak lanean ari dira, baita ezker abertzalearen kideak oro har, eta marka aldatu izan delarik ere, EHAKko kideak lekuko. Gu lasai gaude, legalizazioaren moduak ez dira Batasunaren arazoa PSOErena baizik. PSOEek aitzina egin nahi badu demokratizazio prozesuan ibilmoldeak berak hautatu beharko ditu. Prozesua aurrera joan dadin ilegalizazioarekin bukatu beharko du, PSOEek ezin du Entzutegi Nazionalak erabakitzen duenaren zain egon Batasunarekin bilkura publikoak egiteko, erridikulua da eta lekuz kanpoko.

"Departamenduaren lorpena pauso bat litzateke, ez da pausoa. Pausoa guretzat gutxieneko aldarrikapenak bermatuko dituen erakundea edo marko juridikoa erdiestea da".

Prozesua aitzina doa, nola ikusten duzu berau? Zer udazkena igurika dezakegu? Alde ilunak eta argiak ikusi ditut. Ilunak legez kanpo aritzea eta erreprezioak segitzea, azken atxiloketak lekuko. Baina gertakari ilun horiek larriak izanda ere, borondate politikoa desitxuratzeko nahia da kezkarria. Prozesua eremu tekniko soil batera eraman nahi izatea, auzia ETA eta Gobernuaren arteko afera soil balitz bezala, helburua presoak armen truk negoziatzea bailitzan. Kontua eremu politikoan lan egitea da larrazkenean lehen emaitzak ikus ditzagun, urria aldean, ontsalaz, prozesu politikoa gidatuko duen mahaiak indarrean izan behar luke eta.

Mahaia bakarra izanen ote?

Guk herri bat garena eta gatazka ere bakarra dela diogu, beraz, eremu bakar hartu behar dela kontuan. Printzipioz eta molde praktikoengatik ere hori da ibilmoldea. Adibidez, prozesuan nazioarteko babes behar dugu, Europako Batasunaren (EB) sostengua tarteko. Horretarako zer egingo dugu Nafarroa, EAE eta Iparraldetik hiru ordezkariarekin Europako parlamentariengana joan? Horrek ez du logikarik. Molde ezberdinetan, baina gatazka bakar dago, eta nazioarteko agintariei hori azaldu behar zaie. EBko nahiz globalizazioaren testuinguruan ari gara, beraz, ordenatu ditzagun eremuak eta gaiak... Bistan da, Euskal Herriak lurraldeka berezitasunak ditu, Ipar Euskal Herrian Frantziarekin konpondu behar dugu auzia. Prozesuak jite berezi bat eskatzen du Estatu honi begira ari garenean, baina prozesu nazionaletik kanpo geratu gabe.

FRANTZIAKO V. ERREPUBLIKA EZBAIAN

VI. Errepublikaren atarian ote?

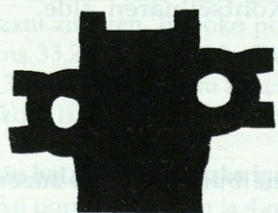
Frantziako Estatuan krisi larria da: krisi soziala, ekonomikoa eta politikoa. *Banlieue*-tan nahiz lan kontratuen inguruan izandako istiluak lekuko. Ordezkaritza politikoaren eta gizartearen iritzia artean desfase izugarria dago. Krisi politiko hau sakoneko eztabaida eragiten ari da gizartearen, VI. Errepublikara pasatzeko tenorea iritsi ote den aipatzen da. V. Errepublika De Gaulle garaian jarri zen indarrean, mende erdi bat joan da kasik Frantses Konstituzioa aldatu gabe eta sistema zaharkitua da. De Gaulle, buru zelarik, IV. Errepublika deuseztu, eta presidenteari botere gehiago eman zion V. Errepublika sortu zuen. Egun horrek kolokan jarri du boterearen oreka. Botere banaketaz gain, deszentralizazioa ere auzitan dago: eskualdeak, departamenduak eta sistema elektoralak. Bi itzulien boz sistemaren bidez gehiengoak botere osoa hartzen du eta hautesleak ez dira ondo ordezkatuak, zenbaitetan gizartearen %30k ez du ordezkariarik. 2002ko bozetan FNko Le Penek gaina hartu zion Lionel Jospin sozialistari boz presidentzialetan, Le Penek ordeza legislatiboetan ezin izan zuen diputatu bakar bat erdietsi. Adibide bat besterik ez da. Estatuak egoeraren larritasuna ikusten du baina ez da arazoari aitziki egiten auzartzen, denbora pasatzen uzteak ez dio onik ekarriko ordeza. Europa berregiten, Frantziako Estatuaren erreforma garaian, Euskal Herria bake prozesuan, abertzaleok gure eskubideen aitorpena erdiesteko aukera baliatu behar dugu.

Azkenik, Batera plataforma 46.000 sinadura biltzeko kanpainan ari da. Zer iritzi duzu?

Batasunak oso ekimen inportanteztat jotzen du Bateraren kanpaina eta gure militanteak ere bertan ari dira. Onarpen instituzional baten eskaera egiten ari gara, eta nahiz eskaera mugatua izan –Euskal Departamendua– herritarrak gai instituzional bati buruz eztabaida bultzatzen ari dira erabakitzeko eskubidea finkatzeko bidean. Haatik, bi ñabardura jarri dizkiogu kanpainari: lehena, guretzat Departamenduen lorpena pauso bat litzateke, ez da *pausoa*. Pausoa guretzat gutxieneko aldarrikapenak bermatuko dituen –eta eskumenak dituen– erakundea edo marko juridikoa erdiestea da. Esaterako, Depar-

tamenduak ez ditu bermatzen hizkuntzari dagozkion eskumenak. Bigarrena, kanpainaren testuinguruarekin kritikoak gara. Berau Auzapezen Biltzar Nagusian egindako eskaeraren ondoren hasi zen, auzapezei ea kanpaina hau onartzen zuten galde egin baitzitzairen. Paradoxikoa da kanpaina burutzea, hain justu existentzia ukatu diguten instituzioen eskaeraz, Iparraldean instituzioek berauek itotzen gaituzte eta. Guk kanpaina kontsultaren inguruan kokatzen dugu, eta finean, sinadurak biltzeko ariketa eta arrakasta Euskal Herrian neurtu behar dela diogu. Hori erranik, ez dut erran nahi helburu ez dela ahalik eta sinadurarik gehien biltzea, kanpaina ahalik eta helburu gehien betetzeko burutu behar baita. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

Baionako portua Frantziako Estatuko onenetarikoa

INIGO AZKOANA

Baionakoa da Euskal Herriko hiru portuetako bat eta aurten Frantziako Estatuko lehen portua izan daiteke kalitatean, segurtasunean eta ingurumenean onarpena lortzen, bere portuko jarduerengatik. Euren ahalegin guztiak helburu hauetara zuzenduta daude. Bere deszentralizazio prozesua ere abian da, Akitaniako Eskualde-Kontseiluaren alde.

DANIEL UDALAITZ

BAIONAKO PORTU KOMERTZIALAK
2006 urte honetan ziurtagiri hirukoi-
tza lor dezake portuko jarduerenga-
tik, kalitatean, segurtasunean eta
ingurumenean. Lapurdiko hiriburu-

ko Merkataritza eta Industria Gan-
barak egin duen 2005eko portuko
jardueri buruzko txostenean ikus
daiteke hau. Euskal portu-azpiegitura
honetako arduradunen ahalegin guz-

tiak helburu hauetara zuzenduko
dituzte.

Egun, portuaren deszentralizazio
prozesua ere abian da, Akitaniako
Eskualde-Kontseiluaren alde. Urtea

Bilbok bere marka hautsi du eta Pasaia murritztu

Bilbo eta Pasaiaiko portuen jarduerak 2005ean oso desberdinak izan dira. Bilbokoak azken hamabost urteotako marka historikoa hautsi du, 33,2 milioi tonako salerosketekin, 2004an baino %2,25 gehiago, eta Gipuzkoako portuak 5,3 milioi tona izan zituen, aurreko urtean baino %5,4 gutxiago.

Bilboko portuak azken hamabost urteotako jardueran maximoa lortu du. Hala, 2005ean merkataritza garraioan marka historikoa lortu du 33,2 milioi tonekin, 2004an baino %2,25 gehiago. Gehikuntza hau estatuko portuen batez bestekoa baino gutxiago da, nahiz eta portuko salerosketa atzeratu zuen abenduko eguraldi txarragatik izan. Izan ere, hurrengo hilabeteen, 2006ko urtarrilean, %12,5 baino gehiago igo zen. Bizkaiko portu honen merkataritza salerosketen erdia baino gehiago Atlantikoko Europatik dator, %53a hain zuzen. Txinarekiko harremanak ere aipagarriak dira. Zehazki, 2005ean Asiako erraldoia bigarren merkatu handia bilakatu zen, Britainia Handiaren ondotik, etorburu eta helburu nagusia baita. Azkenik, ibilgailuen garraioa ere azpimarragarria da, %190

Pasaiaiko portua.

igo baitzen. Bizkaiko portuak 97.600 ibilgailu berri mugitu zituen, horietatik %78 inportazioan eta %22 esportazioan.

Pasaiaiko portuak aldiz, merkataritza salerosketak %5,4 murritztu zituen 2005ean. Hiru arrazoi izan dira honetarako: munduko siderurgia-merkatuaren jokabide arraroa, CLH enpresaren terminala ixtea eta ibilgailuentzako silo berria egin izana. Gipuzkoako portu honek 5,3 milioi tona mugitu

zituen. 2005ean mugitu ziren salgai gehienak siderurgikoak izan ziren, 3,3 milioi tona, aurreko urtean baino %1,1 gehiago eta guztiaren %61,64 izan ziren. Beste gai batzuk hauek izan ziren: ikatza 748.833 tona; ibilgailuak 299.865 tona; zerealak 209.942 tona, %162ko igoerarekin; eraikin-gaiak 149.842 tona; eta zura 81.582 tona.

Ez da ahaztu behar Pasaia, neurri batean, arrantza-portua izaten jarraitzen duela, nahiz eta jarduera hau sektoreak jasaten duen egoera latzaren ispilu izan. Arazoak ugariak dira: antxoa erreserbak desagertzea eta kalak ixtea. Honek 2004ari dagokionez %9ko murritzke-ta ekarri du.

amaitu baino lehen buka liteke prozesu hau. Hala balitz, neurri honekin etekina aterako lukeen Frantziako Estatuko lehen portuetakoa izango litzateke. Ondorioz, urte hau funtsezkoa da Lapurdiko portuaren ardura-dunentzat, euren helburuetako batzuk lor baititzakete.

Baionako portuak, Pasaia eta Bilbokoarekin batera, Euskal Herriko portuetako merkataritza-azpiegitura nagusia osatzen du, bertatik igarotzen dira atzeritik datozen zein gure herrialdetik kanporatzen diren gaiak. 2005eko ekitaldi osoan, hiru euskal portuak 42 milioi tona baino gehiago mobilizatu zituzten. Bilboko portua da lehena 33,2 milioi tonekin, Pasaia 5,3 milioi tona mugitu zituen eta Baionakoak ia 4 milioi tona.

Produktu batzuen izugarritzko igoera

Baionako portuak 2005ean ia 4 milioi tona mugitu zituen. Produktu batzuen izugarritzko igoera ikusi du eta beste batzuen jaitsiera. Hala ikusten da

Euskal Herriko hiru merkataritza portuek 2005ean 42 milioi tona baino salerosketa gehiago mugitu zuten. Bilbokoak buru da askogatik, 33,2 milioi tonekin, ondoren Pasaia 5,3 milioiekin eta Baiona ia 4 milioi tonekin

Lapurdiko hiriburuko Merkataritza-eta Industria-Ganbarak emandako datuetan. Materia exotikoen salerosketa %48 igo da, betuna %44,3, elikagaiak %22,23, petrolioaren deribatutak %10,88, produktu kimikoak %8,47...

Hala ere, altzairua, artoa eta sufrea-ren salerosketak gutxitu egin dira. Altzairuaren kasuan, Año Taldearen ijeketa berri batzuk atzeratu dira

(500.000 tona). Hala ere, baikor dira urte honetarako, beti ere A Coruña, Año Taldearen Egoitzan, bigarren ijeketa unitate bat habian jartzen bada. Honek itsaso bidezko 2006ko esportazioak indartuko ditu. Artoaren kasuan, lehortearen ondorioz Espainiako hegoaldeko inportatu zen, eta hau kamioez egiten da, itsaso bidez egiten denaren kaltetan.

Aurreikusitako inbertsioak

2006 urte honetan zehar, hainbat inbertsio aurreikusi dira, kalitatean, segurtasunean eta ingurumenean hobetzeko helburuak lortzeko bidean. Zentzu honetan, inbertsio batzuk portualdea ixtera behartzen duten segurtasun arau internazionalak abiaraztera zuzenduta daude. Beste batzuk Blancpignon eta Saint-Bernard-en sarrerak hobetzeko eta egokitzeko erabiliko dira; suteentzako sareak indartzeko eta Balea eta Saint-Bernard atointzientzat gunerak berri bat sortzeko. ■

Azken agurra Muniozgureni

FERNANDO MUNIOZGUREN eibartarra uztailaren 8an hil zen minbiziak jota. Joan den larunbatean, hilaren 15ean, senideek eta euskalgintzako hainbat jendek azken agurra egin zioten Eibarko Txaltza Zelai plazan. Filosofian lizentziatu zen eta irakasle lanean hasi zen. Ondoren, hainbat urte egin zuen Eibarko Udalean euskara teknikari. Euskara zabaltze lanean beste hainbat proiektutan burubelarri ibili zen, hala nola, Eibarko ...eta kitto! euskara elkarlearen sorre-

ran hartu zuen parte eta baita izen bereko astekariaren sorreran ere. Deba Ibarreko Badihardugu euskara elkarlearen sorreran ere izan zen. Zarauzko Txaparro Euskara Elkartean eta Txaparro aldi-karian ere aritu zen. 1997an, Topaguneko lehen presidentea izan zen. Hainbat hedabidetan kolaborazioak egiten zituen eta ARGIA euskara kontuak astindu zituen gaixo-

aldiak eragotzi zion arte.

EAE, Galizia eta Kataluniako hizkuntza politikak elkarlanean

LEHEN ERE ari ziren elkarlanean hiru erkidegoetako Hizkuntza Politika alor-
rak, baina hirurak batera ez. Uztaila-
ren 14an bildu ziren Patxi Baztarrika,
Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politi-
kako sailburuordea, Sixte Moral,
Generalitateko Hizkuntza Politikara-
ko idazkaria eta Marisol López, Xun-
tako Hizkuntza Politikarako idazkari
nagusia. Mahaia osatu dute hiruren

artean eta hiru helburu nagusi jarri dituzte: Europako Hizkuntza Gutxi-
tuen Ituna zenbateraino betetzen den
gertutik jarraitzea, mahaiko hiru
governuen arteko elkarlana eta Espai-
niako Gobernuak euskara, katalana,
galiziera eta gaztelania berdintasun
sozialera eramango dituen hizkuntza
politikak sustatzea.

Xorroxinek 25 urte

1981EAN jarri zuten abian Xorroxin
Irratia Nafarroako Baztanen. Baztan-
darren Biltzarreko gazte batzuk izan
ziren sustatzaileak eta lehen urratsa
eman zuten Erratzuko eskola zaha-
rreko estudioan. 25 urte ondoren,
soldatapeko zortzi langile ditu irra-
tiak eta hainbat eta hainbat kolabora-
tzaile Nafarroako iparraldean. Baztan-
en, Bortzirietan eta Lapurdiko
kostaldean ere entzun daiteke Xorro-
xin. Egutero hamaika orduko pro-
gramazioa du euskaraz eta gainera
koa musikarekin betetzen du. Arrosa
Irrati Ekoizpen Zentroko kide da
irratia. Emisiorako lizentzia 1998.
urtean lortu zuen.

AHT

Uztailaren 16an Abiadura Handiko Tren-
nari buruzko herri kontsulta egin zuten
Arabako Urbina herrian. Emaizak honez-
kero jakingo dituzue. AHTren kontrako
urteroko kanpaldia uztailaren 21etik
31ra egingo dute Urbinan bertan. Eta
aste gutxi dira, Donostian AHTren aur-
kako manifestazioa egin zutela.
Oraintsu Espainiako eta Gasteizko
Gobernuek lanak hasiko zirela esan
dute, 4.100 milioi euroko inbertsioekin.
Gasteizko eztabaidarako urteak pasa
direla dioten arren, aurretik inolako ezta-
baidarik izan gabeko inbertsioa da hori,
herriko talde ekologistek, sozialek, sindi-
katuek eta politikoek behin baino gehia-
gotan eskatu badute ere. Gure lurra eta
gure geroa arriskuan jartzen duen inber-
tsio estrategikoa da hau, eta ezin da
inposatu, are eta gutxiago proiektu

estrategiko nazional baten barruan ez
dagoenean. Lemoizko zentral nuklearra,
Boroako zentral termikoa edo Itoizko
urtegia inposizioaren adibide garbiak
dira. Horrexegatik herri mugimenduak
kalera irten dira behin baino gehiagotan.
Nori egiten dio mesede AHTk? Dudarik
gabe, ez gure ingurumenari, ezta lurral-
de antolamenduaren orekari ere, herri
txiki eta ertainak bakartzen baititu. Ez
dio mesederik egiten gure lursail eta
nekazaritzari ere, birrindu egingo baititu.
Ezta herritar xumeei ere, garestia izango
baita. Ez dio mesederik egiten ohiko
trenbideari ere, berau hobetzeko inber-
tsioak kenduko baititzio... mesede egi-
ten die lobby multinazionaliei eta interes
eta negozio pribatuei.

Juan Mari Arregi

BAHEA

Iñigo Fernandezek Euskara eta Publi-
zitatea blogean:

“(…) Eta ondo da euskarak itzultzaile
onak izatea, baita publizitatean ere,
baina publizitate sortzaile euskaldu-
nak behar ditugu publizitateak euska-
rari ekarpena egin diezaion noizbait”.
Tourra Kanbotik igaroko zela-eta
Vincent Bru auzapezak esandakoak
Berriari: “Begi-bistakoa da diru
laguntzak ukan bagenitu errazkiago
jarriko genuela dena elebidunean.
EEPk ez gaitu lagundu. Agian, ezez-
korrek direnek ez dela aski erranen
dute. Egia da ez dela aski. EHEk eta
Batasunak hori bera salatu berri dute.
Baina diskurtso politiko horrek ni ez
nau interesatzen. Niri bost axola zer
dioten. Edozein gisaz, zernahi eginik
ere kritikatzeko gaituzte. Guhaurrek
gure urratsak eginez bakarrik gara
aitzinatu”.

XABIER LETONA

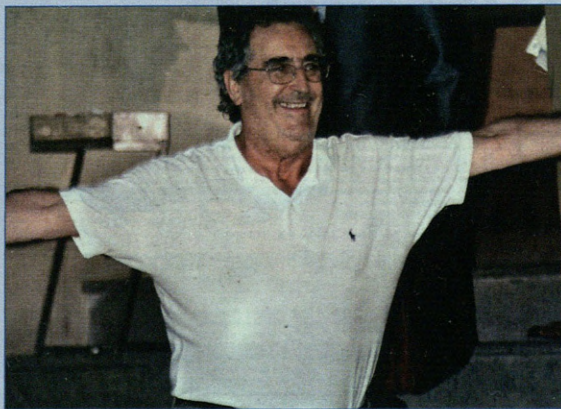
MALTZAGATIK

Filtrazioak: defentsa eta eraso

KAFKIARRA IZAN DA PABLO

Muñozek bere atxiloketarekin pasatu behar izan duena. Kafkiarra berme gisa, eta beraz teorikoki ihes egin ez dezan, jarritako 4.000 euroak. Kafkiarrak *zerga iraultzailea*-ren inguruko azken polizi operazioan izandako gertaera asko. Eta Maquiaveloren eskolako operazioa bera, bake prozesua nahastu edo baldintzatzeko tresna gisa erabili delako eta erabiltzen jarraitzen dutelako. Euskal Herrian azken zortzi edo bederatzita urteetan gertatu diren operazio politiko-judizial askoren tankerakoa izan da ikuspegi politikari dagokionez. Logikak dio bake prozesuan aurrera egin ahala —eta hala gertatzen ari dela dirudi— halakoek gure paisaje politikotik kanpo beharko luketela, baina hemen dira, errealitateak sarri erakusten duen moduan, egoera politikoa baldintzatzeko erabilgarri.

HORREXEGATIK DA KEXU Batasuna eta horrexegatik datoz filtrazioak ezker abertzaletik edo, beharbada, ezker abertzaleko zenbait gunetatik. Esamesa ugari ekarri zuen Espainiako Gobernuaren eta ETaren arteko balizko akordioei buruz *Gara*-k hilaren 10ean zabaldutako informazioak. Informatze soiletik haratagoko

helburuekin egindako filtrazioa izan da, bistan da, baina ez dago guztiz argi helburu horiek zeintzuk diren. Espainiako Gobernuaren eta ETaren arteko akordio mailaren bat egon badagoela ez da zalantza handirik, bestela nekez ulertzen dira orain arteko errepide mapan gertatutako guztiak. Bestelakoa da jakitea akordio horiek zer eduki duten edota bakoitzak zer ulertzen duen akordio berbaren esanahiaz.

Edozein eratan, halako filtrazioak egiten dituenak berak ere egoera baldintza dezakeela pentsatzen du, indar maila bat eta posizio bat erakusten ari da eta filtrazioaren iturriari sinesgarritasun bat eta indar maila hori aitortzen dio. Hau da, filtrazio horiek ez dira irensterrazak PSOE eta Zapaterorentzat —nahiz Otegik gero sostengua luzatu— eta posible da ENAMen prozesu hau

gidatzen ari direnek egin izana, su-etenetik gaurdaino ezker abertzaleak berak ere asko jasan behar izan duela atxiloketa eta presio judizial eta polizialarekin, eta fase berrien aurrean Espainiako Gobernuari horrela ezin dela aritu erakutsi nahi diolako. Arnaldo Otegik ez zuen *Gara*-k esandakoa gezurtatu, akordio horien berririk ez zuela esan zuen,

ez besterik. Eta posible da, halaber, prozesuaren norabidearekin horren pozik ez diren ezker abertzaleko sektoreen batzuek egin izana, prozesuaren norabidea baldintzatzeko. Bi hipotesi dira edozein modura, eta gehiago ere izan daitezke.

HALAKO PROZESUETAN, dena den, filtrazio eta informazio interesatuak eguneroko ogia dira, eta horretan norbait maisu izan bada, hori *El País* egunkaria da, J. R. Aizpeolea kazetariaren bidez, Moncloa Jauregiaren interesak lau haizetara zabalduz. Hark iragarritako asko bete dira eta beste batzuk ez, edo ez oraingoz. Beste informazio askok, ordea, unean uneko abagunearen aurrean Zapatero gobernuburua PPrean erasotik defendatzera bideratuak izan dira. Eta beste asko prozesua bera baldintzatzera.

Perturren desagerpenari buruzko hipotesiak zabalik dira

Eduardo Moreno Bergaretxe *Pertur* ETA pm-ko buruzagia desagertu zela 30 urte pasatu direnean, desagerpenaren errudunei buruzko hipotesiek airean jarraitzen dute. Bi hipotesi dira nagusi: Espainiako indar parapolizialek desagerrarazi zuten, edo berarekin desadostasunak zituzten ETA pm-ko *Bereziak* izeneko taldeko kideek egin zuten. *Bereziak* desagerpenean zerikusirik izana ukatu dute beti eta, aldiz, talde parapolizialek desagerpena euren gain hartu zuten. Esamesa ugari egon dira lehen hipotesiaren gainean, baina oraindik ez da gaiari buruzko aitortza edo froga baliagarririk azaleratu.

BAHEA

“Konstituzioan gaude eta bertan izango gara ‘per secula seculorum’. Konstituzioa eta Autonomia Estatutua dira gure katixima”. Javier Rojo buruzagi sozialista arabarra Espainiako Senatu-ko lehendakaria da eta adierazpenok hilaren 16an egin zituen *El Mundo*-k egindako elkarrizketan.

Urre gorriaren garestitzeak zerbait esan nahi ote du?

Ia herritarren oharkabea, urrearen salerosketak inoiz baino beroago daude. Aditu batzuek metal horrek laster prezioa gori-gori izango duela diote. Urrearen prezioa zikloka mugitu izan da, ekonomia bera bezala. XXI. mendean ere, aberatsek urre zaharra nahi dute eskuetan, badaezpada.

BURTSAREN GORABEHERAK EGUNERO eskaintzen dizkigute komunikabide nagusiek. Inork ez du esplikatu zergatik diren garrantzizkoagoak Madril, Paris, Londres edo New Yorkeko burtsen gorabeherak, petrolioaren edo beste lehengai batzuen prezioak baino. Historian luzaz urretan neurtu izan da aberastasuna. Orain, urre gorria eten-gabe garestituz doanean, askok uste du metal horrek termometro izaten segitzen duela. Eta zer dio urreak?

Jorge Beinstein ekonomialariak esplikatu du *De burbuja en burbuja, el irresistible ascenso del oro* artikuluan, *Globalización* web gunean. Beinstein irakaslea da La Habanako eta Argentinako Cordoba eta Buenos Airesko unibertsitateetan, Centro de Prospectiva y Gestión de Sistemas erakundeke zuzendaria da, eta prentsa aurrerazalean artikulua plazaratzen ditu.

1944an Bretton Woodseko ituna sinatu zuten munduko ekonomia nagusiek, eta hartan erabaki zuten aberastasuna neurtzeko unitatea ez zela urrea izango diru birtuala baizik. Dolarra garai hartan. Keynes ekonomialari famatuak egiazat ezarri zuen urrearen garrantzia historiara pasatua zela. Baina horra non 60 urte geroago berriro urrea ari den bilakatzen segurtasun bila dabilen kapitalaren grizpe. 2005eko udan aipatzen zen ea zer gertatuko zen ontza bat urre (28,35 gramo) 500 dolarretara iristen bazen. Abenduaren 31n 513

balio zuen. Martxoaren 1ean 562. Maiatzaren 17an 713 dolarretaraino iritsi zen, ondoren jaitsi eta asteotan 620 dolarren gainetik dabil.

Beinsteinen hitzetan "orain galdera nagusia da ea noiz eta zein testuingurutan zulatuko duen urreak 1.000 dolarretako sabai magikoa. Une horretan potentzia handietako banku zentralek diruaren eskema globala kontrolatu ahal izango ote dute? Dolarren gainbehera azkarra hasiko da ala oraindik soka pixka bat (edo asko) tenkatzen segiko du? Euroaren nagusitasuna hasiko ote da orduan ala nahasketa handiak euroa berekin eramango du? Eta azkenik: zein da urrearen gehieneko prezioa?"

Bost urtez ari da goraka urrea. 1999an Europako banku zentralek erabaki zuten ondoko urteetako urre salmentak murriztea, eta 2001ean hasi zen garestitzen metal hori. Hasieran poliki eta 2004tik aurrera nabarmenago. 2005eko irailaren 1etik 2006ko martxoaren 1 artean ia %30 garestitu zen. Orduan ohartu ziren ekonomialari batzuk urrea luxuaren ikurra bai baina garai garrantzen seinalea ere badela. Harrezkero aipatzen da urrearen kariotzea dolarren ahuzeziarekin bateratsu gertatzen dela.

Krisi garaietan aterpe

Beinsteinek dioenez, zenbait ikerlari ari da alderatzen gaur urreak bizi duen

prezio igoera 1970eko hamarkadan —krisi ekonomikoarekin batera— ezagutu zuenarekin. Garai hartan, AEBetako Nixon lehendakariak dolarren truke gehiago urrerik ez emateko erabakia hartu zuenean, ontzako urrea 35 dolarretan zegoen. 1975 bukatu aurretik 100 dolarretara iritsi zen, ondoren gora jarraitu eta 1980an, panikoaldi betean, 850 dolarretan ezarri zuen marka. Geroago, beheraka hasi zen ostera.

Orduko gertakizunak ikusita, urre burbuilak hiru fase dituela uste dute ikerlari horiek. Lehen aldi batean urrea merke erosten da, eta prezioa pixkanaka doa berotzen, baina inork arreta handirik jarri barik. Hala gertatu omen zen 1971-1974 fasean eta berdin jazo omen da 2001-2005ean. Orain bigarren fasean ariko ginateke sartzen: mundu mailan espekulatzen da urrearekin eta prezioa arinago doa gorantz, baina egoera kontrolpean dagoela uste dute denek. Hala gertatu omen zen 1974-1978 aldian.

Hirugarren fasera abiada bizian sartzen omen da, espekulatzeko irrikagatik: maila txiki eta ertaineko espekulatzailerak askok urrea nahi dute eta une batean ezustekoren bat dela medio —ekonomikoa, politikoa edo beste gisakoa— eromena nagusitzen da; prezioa kontrolik gabe goitituko da. Azkenik, eldarnioa bukatu eta urrea berriro prezio "normalago" batean lasaitzen omen da.

Eskuineko argazkian ageri den maskarari Mizenasko –Kreta uhartean– Agamenon aurpegia deitzen zaio. Brontze Aro berantiarrekoa da, Kristo aurreko 1500 urte ingurukoa; Agamenon erregea baino askoz lehenagokoa, beraz. Heinrich Schliemann arkeologoak 1876an aurkitu zuen maskara hau urrezkoa da. Historiaurretik hasita gaurdaino urrea aberastasun eta aginte adierazgarri izan da, eta ondasunen salerosketarako moneta edo unitate ere bai. Bigarren Mundu Gerraren ondoren urreak ahalmen hau galdu zuela aldarrikatu bazuten ere, ondorengo krisiek erakutsi dute lehengai eta metalen artean balio berezia atxikitzen duela. Diru askok, babes bila, urrea erostera jotzen du krisi garaietan.

Aurreko burbuilak 14 urteko zikloa izan bazuen, oraingoan zer gertatuko den aurreikustea erraza ez da. Azken hamarkadotako globalizazioarekin analisisian faktore berriak azaldu dira. Munduko ekonomia “finantziarizatu” egin da, sekula eza-gutu ez diren adinako zorrak metatu dira –handiena AEBena–, zirkulazioan dauden kapital birtualak munduko barne produktua baino askoz handiagoak dira, mundu mailan etxegintza burbuila puztu da, burtsetan fondo kopuru oso handiak dabiltaza batetik bestera... Kopuru erraldoi horien zati txiki samar batek urretara jotzea aski litzateke metal hori inork gaur ezin pentsatuzko prezioetaraino heltzeko.

1990eko hamarkada bukaeran burtsako espekulazioan oinarritutako

burbuila globala puztu zen. Ahaztu samarrak daude baina garai hartan Jainkoaren hitza ziruditen Francis Fukuyamak aipatzen zuen “historiaren amaiera” eta enparauek. Beranduago, AEBek mundu mailako terrorismoaren kontrako gerra iraun- korrarekin Inperioa blindatu-ko zutela esan zuten. Iraken ikusi da hori ezinezkoa zela. Ondoren, lehen burbuilaren ordezkari bigarren bat indartu da: etxegintzako burbuila, gaur egun AEBetako bezala munduko ekonomiaren beroaldia sustatzen duena. “Eta orain –Beinsteinen hitzak dira– etxegintzaren burbuila txikiagotzen hasi ote den seinaleak sumatzen hasi direnean, adituek diote petroliotik eta urretatik behar dela inbertitu. Hirugarren burbuila hasi da puzten”.

1970eko hamarkadan petrolioaren prezioa nahiko azkar domestikatu zuten munduko agintariek, produkzioa handitzeko arazorik ez zegoelako. Gaur, aldiz, petrolio produkzioaren gailurra (“Peak Oil” famatua) gainean daukagula uste dute askok. Energia gero eta urriagoa dela jakinda, herrialde garatuak industri egiturak murrizteko planak nagusitzen dira; ondorioz, ez da ikusten finantz burbuilak –eta errearena berdin– geldiarazteko moduko negozio berriak.

Beste ezberdintasun bat: 1970eko hamarkadan errearen garestitzea eta krisi orokorra gertatu ziren aurreko urte luzeetan hazkunde ekonomiko oso handia izan eta gero. “Urrearen oraingo burbuila aldiz –idatzi du Beinsteinek– agertu da ekonomia globalak ia hiru hamarkadatan mantsotzeko joera nozitu eta gero, (...) herrialde aberatsak milioika langabez eta prekaritasun kronikoan bizi diren langilez beteta daudela, txirotasunak hondatutako gizarte egiturekin eta beren ekonomiak erabat finantzierizata”.

Gaur munduan superpotentzia bakarra dago, AEB, zor eta defizitetan itota eta abentura militar batean zangozabatu. Bere agintea makaltzen ari da baina amerikarren ordezkorik ez da ikusten: globalizazioa deitzen den mundu mailako interes sareak AEBei lotuta dauka preso oinordeko posibleak. “Horregatik –bukatzeko du Beinsteinek– gero eta inbertsore gehiago daude mende luzez sendotasuna erakutsi duen babesari, urrearari, begira”. Urre gorria berdin krisi gorria? ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan

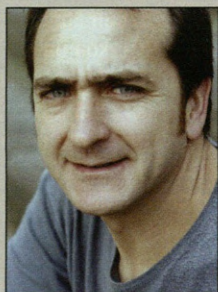
Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Kike Diez de Ultzurrun Sagalā

Biktimak

MIKEL SAIZ

Europako Legebiltzarrak frankismoa gaitzetsi berri du. Espainiako Partidu Popularrak —eta horren barnean UPNk— ez du, ordea, gaitzespenarekin bat egin. UPNk, bere aldetik, aukera bat baino gehiago izan du frankismoa gaitzesteko, aukera bat baino gehiago frankismoaren biktimei elkartasuna adierazi eta haien saminarekin bat egiteko. Baina ez du halakorik egin. Nafarroan ez zen gerra frontierik izan, baina hiru milatik gora lagun hil zituzten, jende errepublikazalea, ezkertiarra, aurrerazalea eta abertzalea. Hiltzaileen artean ez ziren gutxi izan gero pistola erabili zuten apez frankistak. Eta Nafarroako artzapezpiku Fernando Sebastianek ez du egiazki barkaziorik eskatu, ez du benetako gaitzespenik adierazi.

Hildakoen artean, bat gogora ekartzeagatik, Florencio Alfaro Zabalegi dago, Errepublikara garaian Izquierda Republicana taldeko zinegotzi izandakoa Iruñeko udalean. 54 urte zituen eta zazpi seme-alabaren aita zen. Gizatasunaz beteriko pertsona izan zen, gizon benetan estimatua iruindarren artean, baina horrexek ez zuen salbatu. Dagoeneko 70 urte pasatu dira desagertu zenetik, eta bere familiakoek dakiten gauza bakarra da huraxe bahitu eta hil zutela 1936 urteko abuztuaren 23an, noiz eta *Diario de Navarra* egunkariak —azalean eta letra molde handitan— apezpiku taliban batek adierazitakoa argitaratu zuen egunean berean: “Hau ez da gerra, gurutzada baizik”. Eta Fernando Sebastian mutu. Bitartean, oraindik bizi dira Florencioren seme-alabetatik bi, hirurogeita hamar urte daramatzate aita zenaren gorpuzkinak non dauden jakin gabe, hogei ta bost mila egun baino gehiago oinaze lazarrian. Biktimak dira, terrorismoaren biktimak, eta oraindik Nafarroako eta Iruñeko agintariek ez dituzte aintzakotzat hartu, eta ez dute inolako ordainik jaso.

Franco hil ondoren ere biktima aunitz izan dira Nafarroan. ETak eraildako eta zauritutako gizon-emakume guztiak biktima dira jakina,

horrela daude hartuak aintzat, aipatuak eta goraipatuak izan dira, familiakoek laguntza jaso dute, eta ETakide asko dago espetxean epai bidez kondenaturik hilketa haien egile izateaz akusatuta. Baina ez da ETA izan giza eskubideak muturreraino zanpatu dituen bakarra, sufrimendurik bihozgabeena eragin duen talde bakarra. Nafarroatik atera gabe, denok dauzkagu gogoan Estatuaren beso luzeek eragindako biktimen izenak: Jose Luis Cano, poliziak Iruñeko Caldereria karrikan tiroz hil zuen gaztea, German Rodriguez, Gladys del Estal, Mikel Zabaltza... Inor ez dute epaitu hilketa horiengatik, inor ez dute espetxeratu tortura horiengatik, ez dituzte biktimatzat jotzen, ez daude aipatuak eta goraipatuak, eta haien familiako kideek ez dute inolako laguntzarik jaso. UPNk eta CDNk, gainera, berriro erakutsi dute beren jarrera itxia, Ger-

man Rodriguezen omenezko hilarria kentzerakoan. Ez dute eztabaidatu ere nahi izan makina bat taldek egindako eskaria, hilarria bere betiko tokian uzteko. Bitartean, sekulako oroitarria paratuko dute Iruñeko plaza batean ETak hildako jendearen omenetan.

Bistan da Nafarroako eskutia itsutua dabilela, baina haien artean sufrimendu gorria bizi izanak ez die inola ere eskubiderik ematen beste biktimekiko politika krudel eta ankerra egiteko. Eta beste muturrean dabiltzanek ere begiak ireki beharko lituzkete gure gizartera ekarri duten oinazeaz eta saminaz. Aitortu beharko luke-

te Euskal Herrian sufrimendu handia sortu dutela, giza eskubideak gupida gabe zanpatu dituztela. Baina, oraingoz bederen, ez da gisakorik aditzen. Halako jokabideek ez lukete tokirik izan behar aldi politiko berri honetan. Sobran daude mehatxu eta tutela guztiak. Atzera begiratu beharra dago, gogoratzeko, gertatu dena jakitera emateko. Ez baitago deus eraikitzerik ahanzturan eta gezurrean oinarriturik.

Beraz, biktimei buruzko edozein politikak era guztietako indarkerien biktimak hartu behar lituzke aintzat, eta ez soilik alde bakar batekoak. Bada lana. ■

Nafarroan ez zen gerra frontierik izan, baina hiru milatik gora lagun hil zituzten, jende errepublikazalea, ezkertiarra, aurrerazalea eta abertzalea. Hiltzaileen artean ez ziren gutxi izan gero pistola erabili zuten apez frankistak.

Eta Nafarroako artzapezpiku Fernando Sebastianek ez du egiazki barkaziorik eskatu, ez du benetako gaitzespenik adierazi

ASTE HONETAKO

zozketa

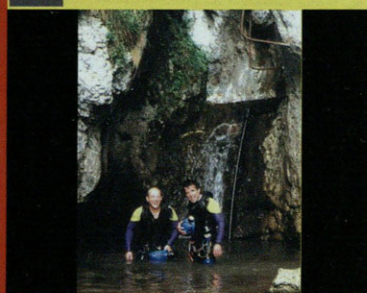
Tarpoon urpekaritza

2 lagunentzat
"urpekaritza bataioa" opari

Kirol portua, A lokala - 7
Getxo BIZKAIA

www.divetarpoon.com

1

Inguru abentura

2 lagunentzako
4x4 autoan ibilbidea

San Juan kalea, 18
Albeniz ARABA

www.inguruabentura.com

2

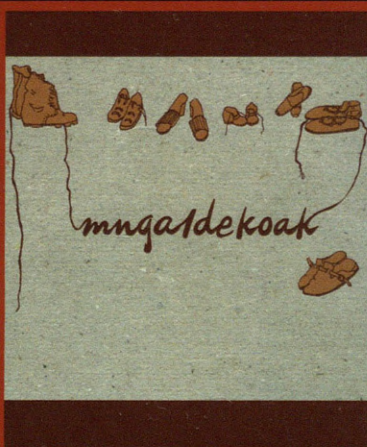
Atalaia Jatetxea

Afaria bi lagunentzat

Aritz Ondo, 69
Irun GIPUZKOA

www.restauranteatalaia.com

3

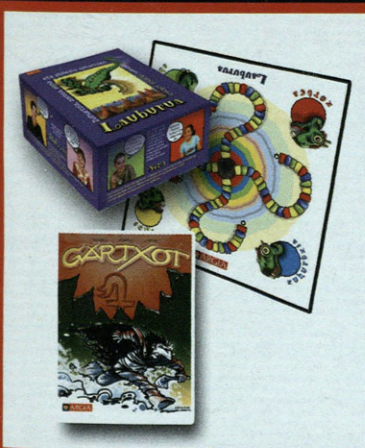
Mugaldekoak

5 disko opari

Soraluze GIPUZKOA

www.hotsak.com

4

Lauburua eta Gartxot

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

EUSKAL BURDINAREN MUSEOA

- Elena Garaikotxea (Soraluze)
- Itziar Olaizola Gorrotxategi (Azpeitia)
- Roberto Kerexeta Zulaika (Elgoibar)

DONOSTIAKO AQUARIUMA

- Brouard Familia (Bilbo)
- Berritzegunea- Pili Ikazuriaga (Getxo)
- Mari Eli Ituarte Zarragoikotxea (Markina-Xemein)
- Maria Jesus Jauregi Agirrezabala (Bilbo)
- Martin Rezola Clemente (Goegi)

ERLEA GURE SENDAGILE

- Jose Ramon Beloki Zapirain (Donostia)
- Xabier Zendoia Aizpurua (Zumaia)
- Maria Jesus Cereceda Garaio (Bermeo)
- Larraitx Garmendia Munduate (Zaldibia)

MATTEO JATETXEA

- Jose Ramon Furundarena Salsamendi (Usurbil)

TXAPELA BURUAN ETA IBILI MUNDUAN

- Izaskun Elizburu Urkizu (Zarautz)
- Mikel Leturiaga Gorrotxategi (Zarautz)
- Igor Jimenez Honrado (Elorrio)
- Joseba Ugarte Azumendi (Gasteiz)
- Edurne Urruzmendi Zendoia (Donostia)
- Josune Mayor Martinez (Donostia)
- Andres Odriozola Lizaso (Zarautz)
- Gotzon Egia Goienetxea (Donostia)
- Miren Iturrioz (Andoain)
- Jose Antonio Elorza Aranberri (Zarautz)

PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 1etik uztailaren 31 arte

"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:

GOIZEKO 9:00etatik ARRATSALDEKO 15:00ak arte. Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

informazioaren unibertsoa

■ SOLUZIOAK

Web/CD-Rom/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan:

- ▶ Berriak eta agendak
- ▶ Aldizkari eta egunkariak
- ▶ Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- ▶ Formazio eta autoformazioa
- ▶ Jolas interaktiboak
- ▶ Denda birtualak
- ▶ Bezeroentzako gune pribatuak
- ▶ Komunikazio korporatiboa

■ ZERBITZUAK

- ▶ Aholkularitza
- ▶ Ezarritako soluzioen eguneraketa jarraia
- ▶ Komunikazio zuzena
- ▶ Esperientzia

■ ERREMINTAK

Ingeniaritza linguistikoa dugun ikerketa + garapena + berrikuntzarako taldeak oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritzko erreminta hauek KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Hona hemen batzuk:

- ▶ Analizatzaile morfologikoa
- ▶ Euskararako lematizatzailea
- ▶ Espainolerako lematizatzailea
- ▶ Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- ▶ Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- ▶ Itzulpenak baieztatze prototipoa
- ▶ Konkordantziak ikusteko prototipoa
- ▶ Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea, 1 · 20160 Lasarte-Oria_Gipuzkoa

adur@adur.com

943 371 849

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS

www.adur.com